

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra křesťanské výchovy

Anna Skočovská

5. ročník

Obor: Křesťanská výchova

**SVATÍ CYRIL A METODĚJ
VE VYUČOVÁNÍ ŘÍMSKOKATOLICKÉHO
NÁBOŽENSTVÍ A V JINÝCH ROZVÍJEJÍCÍCH
AKTIVITÁCH**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Marcela Fojtíková Roubalová

Olomouc

2012

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Marcely Roubalové Fojtíkové a uvedla v seznamu veškerou použitou literaturu a další informační zdroje včetně internetu.

V Olomouci dne 16. dubna 2012

.....

podpis

Děkuji Mgr. Marcele Roubalové Fojtíkové za odborné vedení mé diplomové práce, za její rady, poskytnuté informace, ochotu a trpělivost.

Mé díky patří také všem, kteří přispěli ke zdárnému zpracování této práce. Mezi ně patří Vít Němec, Jarmila Kašpárková, Zuzana Rybaříková, Terezie Pecháčková, Lenka Šprtová, Jana Kuběnová a bratr Karel Skočovský.

Děkuji také všem rodičům, katechetům, učitelům náboženství a kněžím, kterým záleží na formaci mladé generace a věnují jí svůj drahocenný čas.

Obsah

Úvod	6
1 Úcta ke svatým.....	8
1.1 Vymezení pojmu „svatý“.....	9
1.2 Teologie kultu svatých	10
1.3 Světec a jeho význam pro společnost a církve	12
2 Svatí v životě dětí mladšího školního věku	14
2.1 Charakteristika období mladšího školního věku	15
2.1.1 Tělesný vývoj.....	16
2.1.2 Rozumový vývoj	17
2.1.3 Emoční vývoj a socializace	18
2.1.4 Zájmy.....	19
2.1.5 Hodnoty	20
2.2 Křesťanská víra u dítěte mladšího školního věku.....	22
3 Svatí Cyril a Metoděj: Život a dílo	24
3.1 Byzantská říše v 9. století.....	24
3.2 Dětství, studium a zaměstnání Konstantina a Metoděje.....	25
3.3 Historicko-společenské okolnosti příchodu soluňských bratří na Velkou Moravu	27
3.4 Knižecí poslové z Velké Moravy u byzantského císaře	28
3.5 Působení svatých Cyrila a Metoděje na Velké Moravě.....	29
3.6 Význam cyrilometodějské mise pro jiné slovanské národy.....	32
3.7 Nástin kultu svatých Cyrila a Metoděje	32
4 Svatí Cyril a Metoděj ve školním předmětu náboženství	35
4.1 Školní předmět náboženství.....	35
4.1.1 Základní účel a cíl školního předmětu náboženství	36
4.1.2 Školní výuka náboženství versus katecheze	37
4.2 Legislativní ukotvení výuky náboženství	40
4.3 Zařazení tématu „Svatí Cyril a Metoděj“ v hodinách náboženství.....	41

4.3.1	Návrh zařazení tématu svatých Cyrila a Metoděje do vyučování náboženství podle osnov vydaných ČBK 2004	42
4.3.2	Lapbook – Svatý Cyril a Metoděj.....	46
5	Cyril a Metoděj v rozvíjících aktivitách	48
5.1	Vstupy do škol s tématem svatí Cyril a Metoděj.....	48
5.2	Soutěž „Cestou dvou bratří“	50
5.3	Scénky a text pro dramatickou improvizaci.....	51
5.3.1	Scénka „Bratři ze Soluně“	51
5.3.2	Text pro dramatizaci „O Cyrilovi a Metodějovi“	52
5.4	Sada samolepek vytvořených Centrem pro katechezi Arcibiskupství olomouckého.....	54
5.5	Další rozvíjící aktivity k tématu „Cyril a Metoděj“	57
5.5.1	Vybrané publikace.....	58
5.5.1.1	Piřha Petr – Slyšte slovo a zpívejte píseň	58
5.5.1.2	Renč Ivan – Kytice z královské zahrady	59
5.5.1.3	Seifertová Lucie – Dějiny udatného českého národa a pár bezvýznamných světových událostí.....	60
5.5.1.4	Schauber Vera, Schindler Michael – Velká kniha o svatých aneb po kom se jmenujeme	60
5.5.2	Pořady České televize	61
5.5.2.1	Televizní seriál a webové stránky Dějiny udatného českého národa.....	61
5.5.2.2	Světky a svědci	62
5.5.3	Odkazy na webové stránky s omalovánkami, pracovní listy a komiksy.....	63
5.5.3.1	KANAN.CZ.....	63
5.5.3.2	Časopis Nezbeda	64
	Závěr	65
	Literatura.....	67
	Seznam příloh.....	75

Úvod

V roce 2013 budeme slavit výročí 1 150 let od chvíle, kdy na naše území připutovali misionáři ze Soluně v čele se svatými Konstantinem (Cyrilem)¹ a Metodějem. Tuto událost můžeme považovat za přelomovou, neboť svatý Cyril s Metodějem vytvořili základy naší kultury, písemnictví, státnosti a právního řádu. Mají význam pro celou Evropu.

Biskupové Čech a Moravy pastýřským listem², který se četl při všech bohoslužbách na 2. neděli postní roku 2011, vyhlásili Pastorační program přípravy na výročí 1150 let od příchodu svatých Cyrila a Metoděje. Byla vytvořena i komise zabývající se přípravou tohoto jubilea, která plánuje výstavy a konference, soutěž pro děti, koncert, přednášky či vzdělávací program pro učitele.³ Komise se snaží oslavy Cyrila a Metoděje rozšířit i v mimocírkevních kruzích. Chce připravovanými aktivitami zlepšit znalosti cyrilometodějské otázky.

Tato diplomová práce chce navázat na plánované aktivity. Orientuje se na zařazení cyrilometodějské tematiky v hodinách náboženství žáků prvního stupně. Poskytuje učitelům náboženství vodítko, vedoucí od seznámení se s objektem vzdělávání, přes obsah, předávanému učivu až k aktivitám a materiálům, které učitelé pomohou představit žákům život a dílo svatých Cyrila a Metoděje. Aby učitel kvalitně předal látku, potřebuje se v životě a díle soluňských bratří orientovat.

Tato diplomová práce má pomoci především učitelům náboženství v úsilí o lepší seznámení jejich svěřenců mladšího školního věku s životem a poselstvím věrozvěstů, které by mělo přesahovat i do formování jejich osobnosti a nejlépe vytvořit podmínky pro probuzení smyslu pro praktický život z křesťanské víry na příkladu těchto světců. Proto přináší přehled aktivit a materiálů (výtvarná soutěž, scénáře ke hrám, publikace, pořady a webové stránky), které rozšiřují probírané téma seznamující se svatými Cyrilem a Metodějem.

Diplomová práce je rozdělena do šesti kapitol. První kapitola vymezuje pojem „svatý“, seznamuje s teologií úcty ke svatým a vývojem kultu svatých s uvedením významu

---

¹ Jméno Cyril přijal Konstantin až při svém vstupu do kláštera v Římě viz kapitola 3.5. V této diplomové práci je používáno, mimo kapitolu vypovídající o historii, pozdější jméno, pod kterým byl prohlášen spolu s Metodějem v roce 1980 za spolupatrona Evropy. Viz kapitola 3.7.

² Srov. *Pastýřský list k přípravám 1150. výročí příchodu Cyrila a Metoděje* [online]. Církevní dokument. Vydán 28.2.2010, [cit. 8.12.2011]. Dostupné z www: <<http://www.apha.cz/pastyrsky-list-k-pripravam-1150-vyroci-prichodu-cyrila-a-metodeje/>>.

³ Srov. VÝVODOVÁ, M. *Přípravy na Cyrilometodějské jubileum pokračují* [online]. Zpráva tiskového střediska České biskupské konference. Vydána 17.11.2011. [cit. 11.3.2012]. Dostupné z www: <<http://tisk.cirkev.cz/z-domova/pripravy-na-cyrimonetodejske-jubileum-pokracuji/>>.

svatých pro společnost a církve. Druhá kapitola pojednává o období mladšího školního věku, tedy o období, ve kterém se nachází objekt edukačního procesu, na který je tato práce zaměřena. Kapitola poskytuje základní charakteristiky jeho tělesného, rozumového a emočního vývoje, oblast zájmů a preference hodnot. V závěru kapitoly je krátká zmínka o křesťanské víře u dětí v tohoto období. Třetí kapitola pojednává nejen o životě a díle svatého Cyrila a Metoděje, ale také stručněm vývoji jejich kultu v českých zemích. Čtvrtá kapitola je zaměřená na vyučování římskokatolického náboženství, jeho vymezení, legislativní ukotvení, cíle, účel a obsah. Kapitola objasňuje rozdíl mezi pojmy katecheze a vyučování náboženství. Ve čtvrté kapitole nechybí zmínka o současné situaci zařazování tématu vztahující se k Cyrilu a Metoději ve vyučování náboženství. Závěrečná kapitola také nabízí praktické podněty, k jakým tématům je možné včlenit seznámení se s životem a dílem svatých Cyrila a Metoděje, pokud učitel náboženství vychází z osnov vydaných ČBK v roce 2004.

Vybrané aktivity, popisované v závěrečné páté kapitole, mohou učitelé náboženství využít pro osobní obohacení. Především však mají posloužit učitelům jako materiál v hodinách náboženství, ve kterých budou chtít své žáky mladšího školního věku seznámit s životem, dílem a poselstvím soluňských bratří, a tím jim ukázat vzor, který mohou následovat. Přehled aktivit, pořadů, odkazů může být prospěšný jak učitelům náboženství, tak také katechetům animátorům, kněžím a rodičům, kteří se chtějí připojit k myšlence z Pastýřského listu k přípravám 1150. výročí příchodu Cyrila a Metoděje. Ta zní: *„Slavená výročí nemusí být jen příležitostí ke vzpomínání na dávné události, ale mohou být pro nás impulsem k jednání v současnosti. I my bychom chtěli pochopit výročí příchodů svatých Cyrila a Metoděje, slovanských věrozvěstů, jako impuls k prohloubení naší víry a k jejímu přibližování lidem, kteří žijí okolo nás.“*⁴

---

⁴ *Pastýřský list k přípravám 1150. výročí příchodu Cyrila a Metoděje* [online]. Církevní dokument. Vydán 28.2.2010, [cit. 8.12.2011]. Dostupné z www: <<http://www.apha.cz/pastyrsky-list-k-pripravam-1150-vyroci-prichodu-cyrila-a-metodeje/>>.

1 Úcta ke svatým

V katolické církvi se mezi projevy náboženského života řadí mimo jiné i úcta ke svatým, chápaná jak v rovině individuální zbožnosti jednotlivců, skupin, tak i v rovině oficiální liturgické úcty. Církev si během roku připomíná jednotlivé svaté a dává je věřícím za vzor života podle evangelia.

Úcta „hrdinů ve víře“ tj. mučedníků, se objevovala již v apoštolské době. Například se dozvídáme, že „Zbožní muži Štěpána pochovali a velmi nad ním truchlili.“⁵ Nejstarší písemná památka vypovídající o existenci kultu mučedníků je z druhé poloviny druhého století. Jedná se o dopis církve ve Smyrně církvi ve Filomélii. Popisuje se v něm úcta, kterou místní křesťané měli ke svému zesnulému biskupovi. Píše se v něm: „Věřící později mohli sebrat jeho kosti, jež jsou vzácnější nad všechny drahokamy, více ceněny a hodnoceny než zlato, a je uložili na vhodné místo. Zde, když to bylo možné, se shromažďovali v radosti a veselí, aby slavili, s pomocí Boží, den narození svého mučedníka, aby si připomenuli památku toho, který podstoupil boj před nimi a aby byli vycvičeni ti, kteří mají podstoupit stejný zápas.“⁶

K projevům úcty ke svatým v prvotní církvi patřily:⁷

- zvláštní úcta k tělesným pozůstatkům;
- scházení se u hrobu v den jejich umučení, označovaného jako *dies natalis*, tj. den zrození pro věčný život;
- výroční den byl slaven „v radosti a veselí“. Ze 3. a 4. století je potvrzeno také slavení eucharistie nad hrobem mučedníků pro víru;
- připomínání si života mučedníků pro vzájemné povzbuzení a k přípravě na možná pronásledování;
- úcta k mučedníkům nezastínila úctu ke Kristu. Mučedníci byli uctíváni jako ti, kteří měli hluboký vztah odevzdanosti Kristu.

Na počátku církve se projevovala úcta „velikánům víry“, kteří umřeli mučednickou smrtí. Věřící viděli v mučednících ty, kteří se za svého života ztotožnili s Kristem umučeným a zmrtvýchvstalým. Postupně však dosahují úcty další významné osobnosti, například ti, kteří byli vězněni a ve vyhnanství aj. Od 4. století se mění pojetí mučedníka. Dochází ke ztotožňování mučedníka a ctnostného člověka. Za vzory křesťanského života jsou pokládáni

⁵ Sk 8,2.

⁶ KOPEČEK, P. Svatí v liturgickém slavení církve. *Naši nebeští přátelé*. Velehrad – Roma : Refugium, 2006, s. 78.

⁷ Srov. tamtéž, s. 79.

vyznavači víry, velcí biskupové, panny, poustevníci a asketi.⁸ Věřoučná konstituce *Lumen Gentium* mezi ně řadí ty, kteří: „*Dokonaleji následovali Kristovo panictví a chudobu, a konečně další, které vynikající uskutečňování křesťanských ctností a božská charismata doporučovaly zbožné úctě a následování věřících.*“⁹

Mučednictví je nejvyšším projevem lásky, je také nejvznešenější cestou ke svatosti. Při pohledu na mučednictví je nutné mít před sebou klíčovou myšlenku křesťanské svatosti, která dosáhla během dějin hlubšího pochopení. Základ svatosti spočívá v dokonalém ztotožnění se s Kristem trpícím, umírajícím a vzkříšeným, tj. v každodenním mučednictví. Tato cesta, jak píše svatý Jeroným, je cestou hlubokého života z víry, „*kdy se duše stále více a hlouběji zasvěcuje Bohu, sebe se zřiká a neustále očišťuje.*“¹⁰

Nejprve byl kult mučedníků vázán na místo, kde se uchovávaly světcovy ostatky. Jednotlivá společenství věřících se pak vzájemně seznamovala se svými mučedníky. Pro přehlednost slavení každoročního výročí *dies natalis* významných mučedníků byl vytvořen kalendář, tzv. martyrologia a později sanktorál. Od 7. století se rozšiřují praktika přenášení těl mučedníků do měst. Téměř každá bazilika, katedrála pak vlastnila tělesné pozůstatky světce, jehož úcta touto skutečností vzrostla.

1.1 Vymezení pojmu „svatý“

Etymologický slovník pojmu „svatý“ přisuzuje za původní význam slova „slavný“ a „mocný“. Pro křesťanské prostředí je k pojmu svatý kladen latinský ekvivalent *sanctus*.¹¹ Slovo *sanctus*, ze kterého vniklo slovanské slovo „svatý“, má mnoho významů, například:

- „*zasvěcený, odevzdaný božstvu, pod záštitou bohů postavený, nedotknutelný;*
- *čistotou mravů vynikající, poctivý, svědomitý, počestný, nevinný;*
- *muž nejryzejší a nejváženější;*
- *v úctě chovaný, sváteční.*“¹²

V Písmu svatém nalezneme různé odstíny slova „svatý“. Na prvním místě je jím označována vlastnost Boha, který všechno přesahuje. Hospodin je označován jako třikrát

---

⁸ Srov. KOPEČEK, P. Svatí v liturgickém slavení církve. In *Naši nebeští přátelé*. Velehrad –Roma : Refugium, 2006, s. 83–84.

⁹ *Lumen gentium*. Dokument II. vatikánského koncilu. Vydáný 21. listopadu 1964. Praha : Zvon, 1995, čl. 50, 8a-10. Dále LG.

¹⁰ KOPEČEK, P. Svatí v liturgickém slavení církve. In *Naši nebeští přátelé*. Velehrad –Roma : Refugium, 2006, s. 84.

¹¹ Srov. REJZEK, J. Český etymologický slovník. Voznice : LEDA, spol. s r. o., 2001, s. 617.

¹² PRAŽÁK, M. J., NOVOTNÝ, F., SEDLÁČEK, J. *Latinsko-český slovník*. K potřebě gymnázií a reálných gymnázií. Praha : Československá grafická unie a. s., 1933, s. 1097.

„svatý“¹³. Bůh je zdrojem vši svatosti. V analogickém smyslu se pojmem „svatý, svaté“ označují stvořené věci nebo místa, která zvláštním způsobem patří Bohu a ukazují na něj.¹⁴

Semitské slovo *kodes* v překladu „svatá věc“ nebo „svatost“ pravděpodobně souvisí se slovem „vydělit, utnout“. Dá se tedy chápat, že svatá věc je oddělená od světa profánního. Ke svatým věcem se přistupuje jen za zvláštních podmínek. Svatá věc je nositelem síly, tajemství, vznešenosti.¹⁵

V katolickém prostředí bývá běžně slovo „svatý“ užíváno jako titul pro zesnulé, u kterých církve schválila veřejnou úctu. Vyzdvihla se tak svatost jejich života, byli zapsáni do seznamu svatých (kánonu) a mají přidělen den jejich každoroční památky. Toto chápání je však omezené. Svatým je označen Boží lid patřící Bohu, tedy každý pokřtěný.¹⁶ Mezi svaté se dále řadí nesčetné zástupy lidí, jejichž jména zná pouze Bůh, protože na zemi žili prostým životem ve spojení s Pánem.

Vyzdvihování svatosti se vyvinulo z tradice setkávání příbuzenstva u hrobu zesnulého za účelem slavení eucharistie (mše za zemřelé) a to ve výroční den jeho úmrtí. Pokud se jednalo o významnějšího člena, shromáždění se zvětšovalo o další obyvatele obce.¹⁷ Časem se nad tímto hrobem vystavěla kaple či kostel. Úcta k mučedníkům, vyznavačům, asketům, pannám dále sílila s translací relikvií, ostatků,¹⁸ tzn. ostatky zesnulého byly přeneseny do městského či jiného kostela či kaple. Později stačilo k uznání veřejného kultu zesnulého křesťana rozhodnutí provinciální synody.¹⁹

Církevní autorita v dnešní době, než vyzdvihne toho, koho chce dát za vzor života podle evangelia, zkoumá jeho ctnostný život. Děje se tak při tzv. kanonizačním procesu, který se řídí přísnými právními normami.

1.2 Teologie kultu svatých

Katolická církev uctívá svaté, aniž by popřela slova Písma svatého: „*Je totiž (jenom) jediný Bůh a (jenom) jediný prostředník mezi Bohem a lidmi: člověk Kristus Ježíš, který vydal sám sebe jako výkupné za všechny...*“²⁰

---

¹³ Srov. Iz 6,3.

¹⁴ Srov. ŠPIDLÍK, T. *Prameny světla*. Velehrad — Roma : Refugium, 2000, s. 148.

¹⁵ Srov. XAVIER, L. D. a kol. *Slovník biblické teologie*. Praha: Academia, 2003, s. 485.

¹⁶ Srov. 1 Petr 2,9.

¹⁷ Srov. BERGER, R. *Liturgický slovník*. Praha : Vyšehrad, 2008, s. 230.

¹⁸ Srov. tamtéž, s. 231.

¹⁹ Srov. tamtéž, s. 476.

²⁰ 1 Tim 2,5–6.

Již ve Starém zákoně bylo běžnou praxí modlit se jeden za druhého. Lidé se také obraceli na člověka zvláště Bohu milého s prosbou o modlitbu. Věřili, že je jejich prosba účinnější a silnější. Setkáváme se s tím například u Jobových přátel, kterým je oznámeno: „...jděte k mému služebníkovi Jóbovi...můj služebník Jób ať se za vás modlí. Já ho přijmu milostivě a nepotrestám vás...“²¹ I v Novém zákoně se můžeme setkat s tím, že například svatý Pavel prosí Soluňany o modlitbu.²²

Katolíci věří, že svatí žijí i po své smrti a to, co se snažili konat na zemi, mohou dále konat i v nebeském království. Tomáš Špidlík ve své knize poukazuje na to, že: „*Modlitba svatých dokud jsou s námi na zemi, nijak neuráží Boží dobrotu a v ničem nezmenšuje důstojnost Spasitele, prostředníka mezi Bohem a lidmi. Tím, spíše máme důvod, abychom se utíkali k modlitbám svatých, kteří opustili zemi a jsou nebi v úzkém spojení s Pánem. Jejich přímluva je jistě daleko silnější u trůnu Všemohoucího, když jsou svatí oslaveni.*“²³

Svatí jsou pro žijící křesťany znamením a svědectvím žité víry v souladu s evangeliem. Dávají věřícím orientaci, povzbuzení a posilnění k vytrvalosti a naději pro jejich osobní život s Kristem. V dokumentech Druhého vatikánského koncilu nalezneme i chápání svatých jako těch, kteří jsou našimi bratry a velkými dobrodinci. Můžeme se na ně obracet v modlitbě, a prosit je o přímluvu u Boha. S jejich pomocí smíme dosáhnout dobrodiní skrze Ježíše Krista. „*Jejich přímluva je nejvyšší službou, jakou prokazují Božímu plánu. Můžeme je prosit, aby se přimlouvali za nás i za celý svět.*“²⁴ Každá úcta ke svatým nás má vést blíže k Bohu. Pozorujeme-li život světce, poznáváme nejbezpečnější cestu, po které v tomto proměnlivém světě budeme moci dospět k dokonalému spojení s Kristem, dojít ke svatosti.²⁵ „...*obracet se na společenství svatých dává zkroušenému hříšníkovi možnost, aby byl rychleji a důkladněji očištěn od trestů za hřích.*“²⁶

---

²¹ Job 42,8.

²² Srov. 1 Sol 5,25.

²³ ŠPIDLÍK, T. *Liturgické meditace na nedělní evangelia*. Liturgický cyklus C. Velehrad – Roma : Refugium, 2006, s. 261.

²⁴ KKC čl. 2683.

²⁵ Srov. LG čl. 50.

²⁶ Srov. KKC čl. 1475.

1.3 Světec a jeho význam pro společnost a církev

Každý den nalezneme v liturgickém kalendáři jméno světce či světců, které církev prohlásila za svaté či blahoslavené. Stáli u zrodu charitativních děl²⁷, působili v politické sféře²⁸, přinesli nový přístup ke zdravotní péči²⁹, výchově problémové mládeže³⁰. Našli bychom světce, kteří změnili ráz celého národa, ukázali hodnotu lidské osoby, manželství, rodiny, poctivé práce. Zjišťujeme, že někteří z nich působili i v hospodářské oblasti, snažili se o odstranění diskriminace a nastolení míru mezi národy.

Světci poznali Boží milosrdenství a každý svým způsobem se pokoušeli předávat tuto lásku druhým lidem. Každý z nich měl nějakou myšlenku, kterou se snažil uvádět do života a zapálit pro ni i další lidi. Na život světců se dá nahlížet jako na „živé evangelium“, předávané Tradicí církve. Žité evangelium nevede člověka, národ, kulturu k ochuzení a vyhasnutí, ale spíše povzbuzuje k tomu, aby se hodnoty jako pravda a krása, poctivost, věrnost, důvěra prožívaly hlouběji.

Pro církev mají svatí velký význam. Všichni věřící tvoří jedno tělo, kde Kristus je hlavou. Církev je shromáždění všech svatých a je tvořena třemi stavy – společenstvím doposud žijících, zesnulých v očistci a těch, kteří již hledí na Kristovu tvář. Dobro jedněch je sdíleno ostatními. Svatost Krista se přelévá i na ostatní údy, přesahuje se tak i škoda způsobená hříchem jiného údu.³¹

Na světci věřící člověk „poznává, uznává a zvěstuje vítěznou milost jediného Vykupitele a Prostředníka Ježíše Krista a děkuje Otci za dar slitování v Kristu věnovaného, které se stalo účinným a viditelným na světcích.“³²

Život světců ukazuje na poselství evangelia žité v určité době a prostředí. Svatí jsou předkládáni jako vzor hodný k následování. Hans Urs von Balthasar napsal o svatých, že „oni

---

²⁷ Např. sv. **Kamil de Lellis** (1550–1614) – Ital, který zasvětil svůj život službě nemocným. V roce 1582 založil společenství ošetřovatelů, kteří jsou známí jako kamiliáni. Podíleli se na reformě nemocniční péče. Nemocní s nakažlivou nemocí byli v oddělené místnosti, pokoje byly lépe vybaveny, aj. Jako znak začali užívat červený kříž. Stal se patronem nemocných a umírajících. Srov. SCHAUBER, V., SCHINDLER, H. M. *Rok se svatými*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1994, s. 357-358.

²⁸ Sv. **Tomas More** (1478–1535) – Angličan, zastával úřad lorda kancléře, jeho nesouhlas s porušováním nerozlučitelnosti manželství a svrchovanou mocí krále Jindřicha nad církví ho přivedla k mučednické smrti. Srov. tamtéž, s. 310–311.

²⁹ Sv. **Anežka Česká** (1211?–1282) – Češka, která kromě toho, že založila v Praze první klášter františkánů a klarisek stála u zrodu špitálního bratrstva, z nichž se později stali křížovníci s červenou hvězdou. Srov. tamtéž, s. 85-86.

³⁰ Sv. **Jan Bosco** (1815–1888) – Ital, který se věnoval opuštěným dětem z rozvrácených rodin a dělnické mládeži ve městě Turíně. Je zakladatel preventivního výchovného systému založeném na předcházení chyb a životním omylům mládeže. Srov. tamtéž, s. 45–46.

³¹ Srov. *Katechismus katolické církve*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2001. čl. 1475. Dále KKC.

³² BERGER, R. *Liturgický slovník*. Praha : Vyšehrad, 2008, s. 232.

*jsou nejdůležitějším komentářem k evangeliu, jeho každodenní aktualizaci.*³³ Díky jejich příkladu se nám může osvětlit cesta vedoucí k Ježíši. „*Křesťanská svatost*“ jak se píše v *Lumen gentium*: „*Podporuje i v pozemské společnosti lidštější způsob života.*“³⁴

Jan Guitton svaté přirovnal k barvám spektra ve vztahu ke světlu. Každý z nich nesl jiný odstín. Odrážel světlo Boží svatosti, a to jemu vlastním způsobem.³⁵ Považujeme-li Krista za slunce dokonalosti, pak jednotliví světci jsou jeho odleskem ve vodě. Pro lidské oči je přijatelnější pohled na odlesk než přímý pohled do slunce. Křesťanské zásady pro život se u nich dají lépe rozlišit a uplatňovat ve vlastním životě. Již první duchovní otcové označovali životopisy světců za „četbu užitečnou pro duši“.³⁶

---

³³ BENEDIKT XVI. *Světci jsou nejdůležitějším komentářem k evangeliu* [online]. Generální audience 20.8.2008. [akt. 2011], [cit. 28.11.2011]. Dostupné z www: < <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=10003>>.

³⁴ LG čl. 40.

³⁵ Srov. BENEDIKT XVI. *Světci jsou nejdůležitějším komentářem k evangeliu* [online]. Generální audience 20.8.2008. [akt. 2011], [cit. 28.11.2011]. Dostupné z www: < <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=10003>>.

³⁶ Srov. ŠPIDLÍK, T. *Prameny světla*. Velehrad – Roma : Refugium, 2000, s. 463.

2 Svátí v životě dětí mladšího školního věku

Dítě mladšího školního věku se s pojmem svatý setkává nezávisle na tom, zda vyrůstá v katolické rodině. Každé dítě dostalo při svém narození jméno. V mnoha případech toto jméno nosil člověk, kterého dnes církev uznává za svatého a má pro něj určený den, kdy slaví jeho svátek. Církevní stavby s bohatou sochařskou výzdobou a obrazy tvoří část prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. U cest či mostů bývá umístěn často svatý Jan Nepomucký. Mezi dětmi se objevuje povědomí o existenci například chrámu svatého Víta v Praze, rotundě svatého Jiří na Řípě. Před Vánocemi se děti těší na nadílku od svatého Mikuláše. Svátí se zmiňují i v lidových pořekadlech např. „*Svatá Anna, chladna z rána*“. Nebo „*Na svatého Jiří vylézají hadi a štíři*.“ Také v médiích se objevují pořady, představující národní světce, viz např. podkapitola 5.5.2. Rovněž ve školním předmětu vlastivěda se žáci prvního stupně seznamují, mimo jiné, s nejznámějšími českými světci jako byli svatí Vojtěch, Václav, Prokop, Anežka. Tradičně se dějiny české země probírají ve 4. ročníku ZŠ. V Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (RVP ZV) učivo o těchto světcích přímo nenajdeme, ale může být zahrnuto do vzdělávacího obsahu Člověk a jeho svět. Očekávaným výstupem pro 2. období (tj. 4.–5. třída) vzdělávacího oboru Lidé a čas je, že žák:

- rozeznává současné a minulé a orientuje se v hlavních reáliích minulosti a současnosti naší vlasti s využitím regionálních specifík;
- srovnává a hodnotí na vybraných ukázkách způsob života a práce předků na našem území v minulosti a současnosti s využitím regionálních specifík;
- objasní historické důvody pro zařazení státních svátků a významných dnů.³⁷

Ve stále platném Vzdělávacím programu Obecná škola (1. – 5. ročník) je téma Obrazy z dějin zařazeno ve 4. třídě. Cílem je citlivě podat vyprávění o slavných osobnostech našich dějin o české zemi a její minulosti, aby byla v dětech vzbuzena zdravá národní hrdost a pocit příslušenství k vlastnímu národu, touha být užitečným členem lidské společnosti v budoucnu.³⁸

---

³⁷Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. [akt. 1.9.2007], [cit. 20.3.2012]. Dostupné z [www: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>](http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf), s. 37–38.

²⁹Vzdělávací program Obecná škola (1.–5. ročník) [online]. [akt. 1.9.2006], [cit. 2.2.2012]. Dostupné z [www: <http://rvp.cz/informace/dokumenty-rvp/rvp-zv>](http://rvp.cz/informace/dokumenty-rvp/rvp-zv).

Žáci, kteří se přihlásili do nepovinného předmětu náboženství, se se svatými setkávají častěji. Témata seznamující žáky mladšího školního věku s poselstvím vybraných světců jsou zařazována, pokud se vychází z osnov, které vydala ČBK v roce 2004, v každém ročníku.

Životy světců mají být dětem předkládány jako ideály křesťanského života. Marie Zimmermannová³⁹ upozorňuje na nevhodný, ale bohužel častý přístup, který se vykytuje i ve vyučování náboženství. Jde o moralizování. Žáci dostávají hotové podněty, jak je správné se v konkrétní situaci zachovat, nejsou vedeni k přemýšlení, tedy postoje nejsou přijaté za vlastní. Za důležité považuje „*aby poselství života světce bylo účastníkům srozumitelné, pro ně aktuální, pravdivé v duchu evangelia a pozitivně motivující.*“⁴⁰

Marie Zimmermannová ve svém příspěvku s názvem *Svatí v katechezi a ve výuce náboženství* ukazuje na to, na co si má učitel, při představování poselství vybraného světce, dávat pozor. Podotýká, že svatí mají zvláštní podíl na obnově světa. Na život světců se dá pohlížet jako na „žité evangelium“. Skrývá totiž poselství evangelia, jež viděli jako potřebné uskutečňovat ve své době a ve svém prostředí. Aby učitelé náboženství odhalili toto poselství, potřebují rozumět tehdejšímu společenskému a církevnímu souvislostem. Autorka příspěvku podotýká, že se žáci učí ve školách dějinám jako sledu událostí, ve kterých se bojovalo, vítězilo a prohrávalo. Hlubší souvislosti tak dětem unikají, přestože právě ty by jim odkryly kořen všech těch konfliktů, rovněž zákulisí, proč onen světec jednal zrovna tak.

2.1 Charakteristika období mladšího školního věku

Do mladšího školního věku bývá zahrnována, podle Josefa Langmeiera a Dany Krejčířové, doba vstupu dítěte do školy, tedy od 6.-7. roku po dobu prvních známek pohlavního dospívání tedy kolem 11. a 12. roku života.⁴¹ Zpravidla se doba kryje s prvními pěti lety povinné školní docházky.

Dítěti začíná nová etapa života spojená s povinnou školní docházkou. Vedle hry, která byla hlavní náplní života v předškolním období, vstupují na scénu i školní povinnosti, tj. větší nároky na soustředění, sebeovládání. Dítě získává novou sociální roli – roli žáka a spolužáka. Pro celkový vývoj je pro dítě důležitý dobrý prospěch ve škole a oblíbenost v dětském kolektivu.⁴²

---

³⁹ ThLic. Ing. Marie Zimmermannová – šéfredaktorka *Cesty katecheze* : Revue pro katechetiku a náboženskou pedagogiku. Vedoucí Katechetického a pedagogického centra v Královehradecké diecézi.

⁴⁰ ZIMMERMANNOVÁ, M. *Svatí v katechezi a ve výuce náboženství. Cesty katecheze.* č. 4/2009, s. 24.

⁴¹ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie.* Praha : Grada, 1998, s. 115.

⁴² Srov. LANGMEIER, J., LANGMEIER, M., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie s úvodem do vývojové neurofyziologie.* Praha : Nakladatelství H&H, 1998, s. 82.

Edukace ve školním prostředí urychluje rozumový rozvoj, žáci se učí myslet novým způsobem. Převažuje kvalitativní růst. Dítě si vštěpuje základní znalosti a dovednosti důležité pro plné společenské uplatnění. Osvojuje si dovednost čtení, psaní, počítání. Mělo by zvládnout techniku čtení tak, aby četlo pro vlastní potěšení a poučení.

Celé období se dá označit za věk střízlivého realismu. Dítě pomalu opouští svět plný svých vlastních přání a představ. Dokáže je postupně ovládat. Touží prozkoumat svět a věci v něm v reálném světle. Tato tendence se odráží na vyjadřování, výtvarném a písemném projevu, ve výběru knih i ve hře.

Německý psycholog O. Kroh tvrdí, že u dítěte mladšího školního věku je realismus nejprve závislý na tom, co mu předkládá autorita (učitel, rodič). Pojmenovává ho realismus naivní. Čím více se přibližuje období dospívání, zaujímá vůči autoritě kritičtější pohled, ověřuje si poznatky z různých zdrojů. Jde o zřetelný přechod k tzv. realismu kritickému.⁴³

Dítě v tomto období sní o tom, čím bude v dospělosti, chce být např. slavným vynálezcem, prezidentem nebo paní učitelkou.

2.1.1 Tělesný vývoj

Tělesný růst je v tomto období rovnoměrně plynulý. Děti dosahují na konci tohoto období výšky kolem 145 cm, váhově se pohybují na 37 kg. Na místo mléčných zubů přichází stálý chrup.⁴⁴

Zlepšuje se hrubá motorika. Zrychlují se pohyby, síla ve svalech je větší. Koordinace pohybů celého těla se viditelně zlepšuje. Oblíbené jsou pohybové aktivity, ve kterých se poměřuje vytrvalost, ohebnost, síla. Děti skáčou přes švihadlo, jezdí na kole, hází na terč. Nově získané dovednosti a zlepšování výkonu přináší dětem velkou radost. Výcvik v obratnosti je často jejich prioritou. Pohybové výkony jsou velmi závislé na vnitřní a vnější motivaci, tzn. na zájmu a povzbuzení. Ty se dále odráží v menší či větší míře na emoční stabilitě dítěte. Sociometrické studie ukázala, že obratnost a tělesná síla hrají velkou roli v oblíbenosti dítěte, jeho roli v kolektivu. Slabší a menší jedinci, zvláště chlapci bývají samotáři. Kompenzují svou omezenost četbou či jinými aktivitami, pro které mají nadání. Příčinu některých neurotických problémů či poruch můžeme hledat právě v tomto období.⁴⁵

---

⁴³ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada. 1998, s. 116.

⁴⁴ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. Praha : Pyramida, 1990, s. 158.

⁴⁵ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha : Grada, 1998, s. 118.

Rozvoj jemné motoriky souvisí s nábívkem psaní a kreslení.⁴⁶ V sedmi letech zvládne dítě nakreslit i obtížnější obrazce podle předlohy, například kosočtverec.

2.1.2 Rozumový vývoj

Školní prostředí do značné míry u dítěte mladšího školního věku rozvíjí **myšlení**. Díky osvojeným vědomostem přicházejí na řadu složitější myšlenkové operace. Dítě se neřídí pouze tím, co vidí, ale i jednoduchou logikou. Logické usuzování se ale z počátku týká jen konkrétních věcí a jevů, obsahů, u kterých je možnost si názorně vyvolat paměťové stopy dříve vnímaných jevů. Až kolem jedenáctého roku je dítě schopno vyvozovat soudy bez konkrétní představy.⁴⁷

Piaget toto období nazval přechod od názorného (intuitivního) myšlení ke stádiu konkrétních operací. Logické myšlení má své kořeny právě v tomto období. Školák také lépe chápe příčinné vztahy. Nevykládá je na základě svého dříve antropomorfního postoje. Zaměřuje se i na následnost a příčinnou souvislost.⁴⁸ Je nutné brát na zřetel, že všechny projevy konkrétních logických operací nepřicházejí najednou, náhle. Jsou závislé z velké části na učení. Cílená školní i rodičovská péče může nástup logických operací uspišit.⁴⁹

V tomto období se rozvíjí i **smyslové vnímání**. Největší pokroky pozorujeme u zrakového a sluchového vnímání. Vnímání se stává cílevědomým aktem – pozorováním.

Informace získané z médií, knih, z vyučování si dokáže umístit v čase a prostoru mnohem lépe, než předškolní dítě. Už rozlišuje pojmy blízko a daleko, zítra, později, za týden, za měsíc. Význam abstraktních pojmů jako život – smrt, konečno – nekonečno, krása, spravedlnost je pochopen až v období dospívání. Ke zpřístupnění pojmů může dojít na základě konkrétních příkladů.

Zdokonaluje se i **řeč**. Aktivní slovní zásoba se skládá přibližně z pěti tisíc slov. Rozdíly mezi dětmi jsou však markantní.

Zlepšuje se i **paměť** mechanická i logická. Výběr přijímaných informací není už tolik závislý na okamžitých afektech dítěte. Posun ve stabilitě krátkodobé a dlouhodobé paměti je značný. Souvisí to s nárůstem osvojených poznatků, s nimiž se nové vědomosti propojují.

---

⁴⁶ Srov. tamtéž, s. 117.

⁴⁷ Srov. tamtéž, s. 121–122.

⁴⁸ Srov. tamtéž, s. 125.

⁴⁹ Srov. tamtéž, s. 126.

Začíná samo využívat i různé záměrné paměťové strategie, např. strategii opakování, organizace materiálů, užívání mnemotechnických pomůcek.⁵⁰

Proces učení se, tj. schopnost vytvářet relativně stabilní vzorce chování, získává novou kvalitu. Více už se opírá o řeč, je řízenější, což souvisí se školní docházkou. Osvojuje si strategii „učí se, jak se učit“, což má pro jeho školní úspěšnost zásadní význam. V současné záplavě informací, se dítě musí naučit vybrat si, čemu a jak se bude učit.

Dítě mladšího školního věku je velmi zvědavé. Touží věci prozkoumat. Oblíbené jsou reálné činnosti, jako např. pokusy. Nechce být jen pasivní obětí vnějších podmínek. Vlastní činností a manipulací s věcmi dochází k hlubšímu upevnění učiva. K výkladu s názornou ukázkou je vhodné nabídnout i materiál, s nímž by mohlo aktivně experimentovat.⁵¹

Intelektová výkonnost závisí, kromě vrozených schopností, také na dobrém pracovním postoji a výkonové motivaci. Motivace k podávání výkonů u menších dětí v podobě uznání, pochvaly, obdivu, musí proto zpravidla přicházet z nejbližšího okolí. Výchova v rodině a ve škole zde hraje nezastupitelnou roli. V dalších obdobích se pak výkonová motivace stává součástí soustavy vnitřních pohnutek.⁵² Jako argument pro podporování podávání výkonu stojí tvrzení, že žádná společnost se neobejde bez lidí zaujatých pro práci přinášející užitek celé společnosti.

2.1.3 Emoční vývoj a socializace

Jednou ze známek školní zralosti je, že dítě dokáže podle potřeby potlačit vlastní vůli své city a věnovat se po určitou dobu zadanému úkolu, který třeba nepřináší bezprostřední uspokojení. Emoční vývoj dítěte mladšího školního věku se tedy vyvíjí ruku v ruce se schopností seberegulace. Během školní docházky se u dětí dále upevňuje emoční kompetence, emoční porozumění.⁵³

Dítě se učí modelovat svůj vlastní způsob chování nejen podle rodičů, ale stále větší vliv na ně mají učitelé a spolužáci. Skupina vrstevníků, se kterými se setkává ve škole či mimo ni přispívá k rozvoji sociální reaktivity. Učí se důležitým sociálním reakcím jako je spolupráce, soutěživost, pomoc slabšímu.

---

⁵⁰ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha : Grada, 1998, s. 121.

⁵¹ Srov. tamtéž, s. 116.

⁵² Srov. tamtéž, s. 127.

⁵³ Srov. tamtéž, s. 129.

Dítě se učí samostatně kontrolovat své chování, jednat podle určitých pravidel i za nepřítomnosti autority. Pojmy jako spravedlnost, pravda, poctivost si dítě dokáže osvojit až s blížícím se obdobím dospívání.⁵⁴

2.1.4 Zájmy

Zájmové činnosti rozvíjejí složky duševního života dítěte. Je pravdou, že pro dítě není škola v tomto věku jedinou prioritou. K zachování zdravého vývoje dítěte patří v denním programu místo pro hru či jinou formu rekreace. Postupem věku si dítě vyhraňuje oblast zájmů, která se stabilizuje. Na utváření zájmů má vliv řada faktorů, mezi něž patří: vlastní zkušenost, pohlaví, rysy osobnosti, sociální status, výchova, věk, zájmy sourozenců a rodičů, nabízené mimoškolní aktivity obce, školy aj.⁵⁵

Funkce rodičů v tomto období spočívá v citlivé nápovědi, nasměrování a pomoci při výběru zájmů. Měli by být mezi prvními z těch, kteří pomohou dítěti překonávat „mrtvé body“, tj. období před tím, než je dítě povzbuzováno vlastními úspěchy ve zvolené aktivitě.

Claparède charakterizoval toto období obdobím „objektivních zájmů“. Popsal patnáct druhů aktivit, kterým se děti nejčastěji věnují ve svém volném čase. Jsou to: 1. příprava na školu, 2. sportování, 3. pohybové hry, 4. čtení, 9. aktuální aktivity, 10. námětové hry, 11. poslech rádia, 12. kutění a montování, 13. sledování filmů, 14. hudba, 15. sběratelství.⁵⁶

Školák, pokud se zajímá o knihy, si vybírá ty, které vedou k poučení o lidech, věcech, zemích. Pohádka ztrácí na popularitě. Děti mladšího školního věku dávají přednost dětským encyklopediím, dobrodružným románům, krátkým historickým nebo zeměpisným povídkám. Začínají prosazovat knihy a časopisy o technických vynálezech.⁵⁷ Přitažlivější jsou pro ně realisticky provedené ilustrace.⁵⁸ Děti se s literárními hrdiny identifikují, přejímají od nich chování, hodnoty. Hrdinové z četby, společně se slavnými herci, zpěváky, vynálezci patří ke vzorům vzdálenějším, kteří stojí jako ideál starším školákům. U mladších dětí jsou jimi prioritně lidé z nejbližšího okolí.⁵⁹

---

⁵⁴ Srov. LANGMEIER, J., LANGMEIER, M., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie s úvodem do vývojové neurofyziologie*. Praha : Nakladatelství H&H, 1998, s. 85.

⁵⁵ ČÁČKA, O. *Psychologie dítěte*. Tišnov : SURSUM & HROCH, 1994, s. 77.

⁵⁶ Srov. tamtéž, s. 89.

⁵⁷ Srov. LANGMEIER, J., LANGMEIER, M., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie s úvodem do vývojové neurofyziologie*. Praha : Nakladatelství H&H, 1998, s. 82.

⁵⁸ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 1998, s. 115.

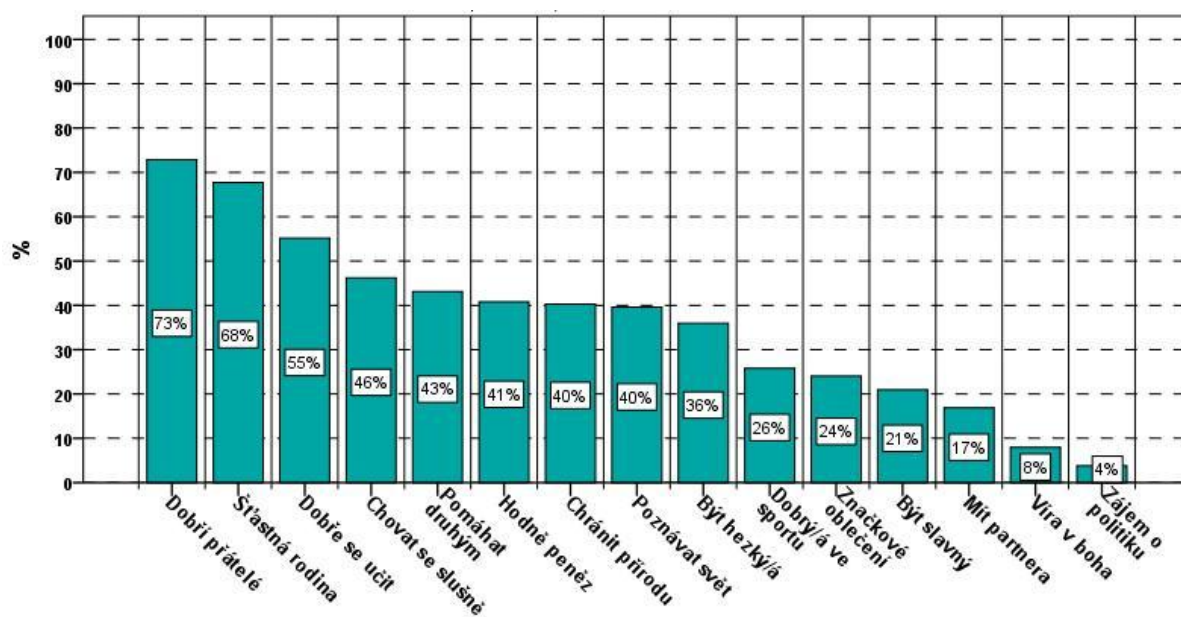
⁵⁹ Srov. ČÁČKA, O. *Psychologie dítěte*. Tišnov : SURSUM & HROCH, 1994, s. 69.

2.1.5 Hodnoty

Vstupem do školy se dítě intenzivněji setkává se světem „společenských“ hodnot. Jeho chování se stává více konformní. Mezi jeho hodnotami se objevuje například – být hodné, dobře se učit, líbit se kamarádům. Za hodnotné považuje to, co je oceňováno vrstevníky.⁶⁰

V roce 2011 byl dokončen dvouletý výzkum „Hodnotové orientace dětí od 6 do 15 let“.⁶¹ Záštitu nad ním zajistil Národní institut dětí a mládeže za podpory MŠMT v rámci projektu Klíče pro život. Výsledky výzkumu podávají zevrubný přehled toho, co je pro české děti důležité a koho považují za svůj vzor, jemuž by se chtěli podobat. Na výsledky musíme nahlížet orientačně, protože není dost možné zjišťovat to, co je pro člověka opravdu důležité, když jej dostatečně neznáme. Jeho výpověď se nemusí shodovat s tím, co se u něj nakonec prokáže za důležité.

Graf č. 1: Životní priority, děti 10–12 let (podle výzkumu z roku 2011)

Zdroj: <http://www.nidm.cz>

Předložený výzkum dal respondentům na výběr z hodnot, jako je mít šťastnou rodinu, chovat se slušně, chránit přírodu, být hezká/ý, mít hodně peněz aj. V nabídce hodnot u dětí do 10-ti let byly přidány hodnoty jako víra v boha, mít partnerku, cestovat, zájem o politiku aj.

Žáci prvního stupně preferovali šťastnou rodinu a přátelské/kamarádské vztahy. Z grafu lze vyčíst, že, stejně jako u naší dospělé populace, hodnoty související s nějakým

⁶⁰ Srov. tamtéž, s. 55.

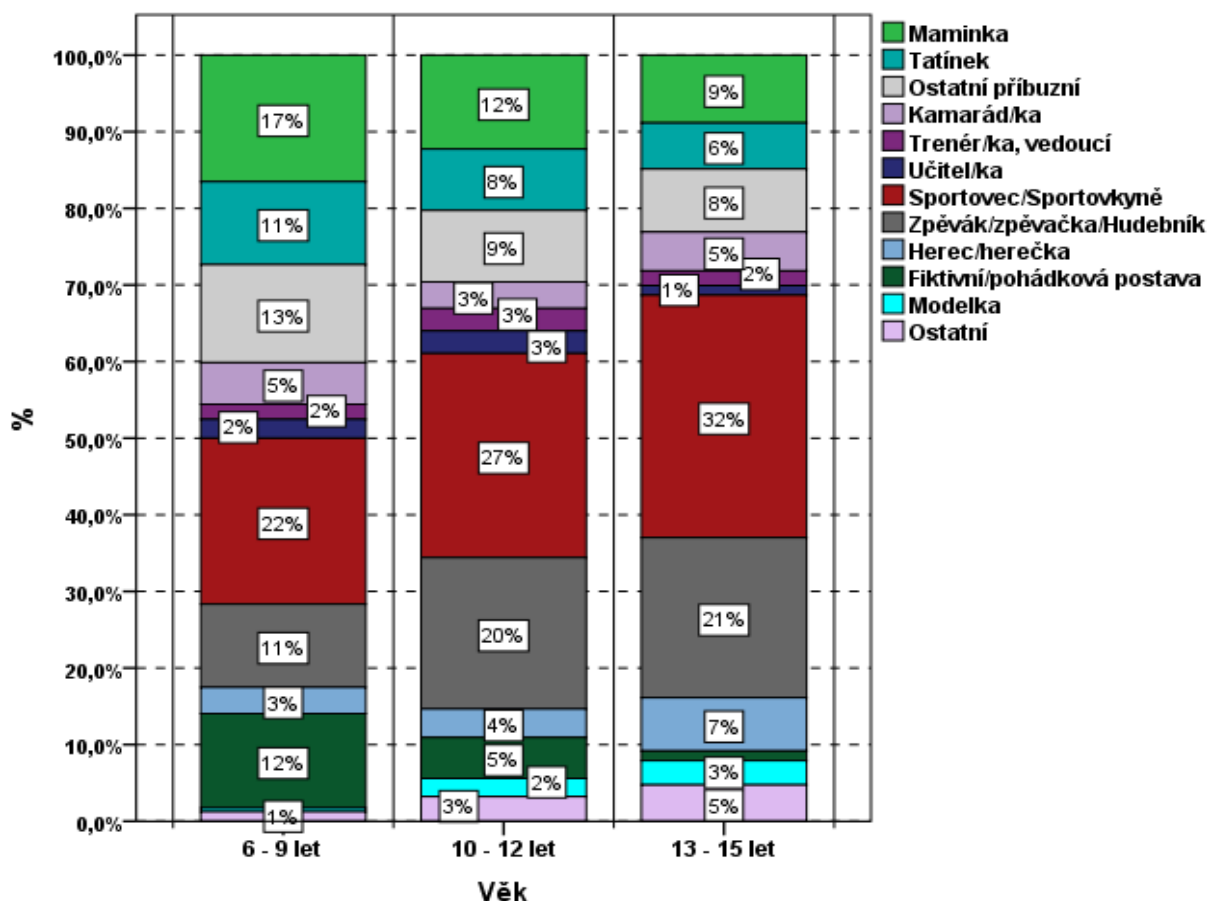
⁶¹ Srov. BOCAN, M., MAŘÍKOVÁ, H., SPÁLENSKÝ, A. *Hodnotové orientace dětí od 6 do 15 let* [online]. [cit. 2.1.2012]. Dostupný z [www: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zpravy/1310479648.pdf>](http://www.vyzkum-mladez.cz/zpravy/1310479648.pdf).

přesahem, tj. věřit v Boha či zajímat se o politiku, byly považovány za okrajové. Důležitost těchto hodnot považovalo pouze 6 a 3,5 % všech respondentů z řad dětí a dospívajících.

Ukázalo se, že se vzrůstajícím věkem výrazně klesá důležitost hodnot „dobře se učit“, „chovat se slušně“, „pomáhat druhým“ a o něco méně i „chránit přírodu“. Sociální kompetence, které shrnují výše uvedené hodnoty, tedy ztrácejí význam a zauímají jejich místo kategorie „vnějších hodnot“ zahrnující např. hodnotu být hezká/ý, být slavná/ý“.

Proces sociálního učení (nápodoby) jde ruku v ruce s identifikací, které patří ke klíčovým mechanismům socializace vedoucí k přijetí sociální role, postojů, hodnot, ideálů. Z výzkumu mezi dětmi vyšlo najevo, že polovina českých dětí dnes žádný vzor nemá (viz graf č. 2). Pokud ho mělo, pak se u mladších dětí jednalo o někoho blízkého (babička, rodič, sourozenec), s vyšším věkem se mezi vzory objevovali ti, kteří něčeho dosáhli, jsou slavní, zejména sportovci, zpěváci, modelky či herci.

Graf č. 2: Vzor, idol v souvislosti s věkem dětí (podle výzkumu z roku 2011)

Zdroj: <http://www.nidm.cz>

2.2 Křesťanská víra u dítěte mladšího školního věku

Pro pojem víra neexistuje jen jedna definice. Slovo se sice používá často, ale obsah bývá chápán různě. Obecně můžeme říci, že víra „*souvisí se schopností důvěry a s autentickou lidskou zkušeností.*“⁶² O víře můžeme hovořit v rovině přirozené. Přirozená víra je pro člověka dobrá a nutná, díky ní se vytváří a udržují pozitivní mezilidské vztahy. Tato víra je východiskem pro víru náboženskou. Přestože jsou cesty víry rozmanité, můžeme z nich vyčíst objektivní předpoklady víry. V příručce *Katecheze jako výchova víry*, sestavené doc. Ludvíkem Dřímalem jsou mezi ně řazeny:

- důvěra člověka v život a v jeho smysl;
- důvěra v existenci pravdy a v jeho smysl;
- zkušenost člověka s vlastní ohraničeností;
- schopnost úžasu a obdivu.⁶³

Křesťanská víra je dalším krokem víry po víře přirozené a náboženské. Dává víře „náplň“, uvádí do osobního vztahu s Bohem. Křesťan říká ANO Ježíši Kristu tzn. plně se oddává Božímu Slovu, hledá v něm oporu (aspekt důvěry a odevzdanosti) a snaží se stále lépe chápat hluboký smysl Slova.⁶⁴

Zkušenost i odborné studie svědčí o tom, že s rozvojem člověka souvisí i vyžívání ve víře. V jednotlivých obdobích se dají vyzorovat konkrétní formy tvořícího se postoje víry. Existuje tedy úzký vztah mezi obdobím změn v lidském životě a náboženským vývojem.

Popsat a formulovat jednotlivá stádia víry se snažil v roce 1981 James Fowler, americký baptistický teolog. Proces rozvoje náboženského života rozdělil do šesti stádií. Období školního věku označil za stádium myticko-prozaické víry, nebo také „myticko-slovní víry“. Dítě pomalu vstupuje do světa konkrétních operací. Touží poznat pravdu o okolí. Věří a vzhlíží k autoritám, se kterými je v častém a důvěrném kontaktu. Od nich přijímá názory a pravdy o životě, o sobě, o Bohu. Mezi autority patří v první řadě rodiče, ale mohou to být učitelé, kněží a ti, které uznávají za autoritu rodiče dětí. Pohádky, příběhy jsou ve většině případů chápány doslova, poskytují dítěti příjemný pocit pro poznání světa a lidských vztahů. Symbolismus, obsažený v biblických příbězích nebývá pochopen. Objevují se tendence věřit,

---

⁶² DŘÍMAL, L. *Katecheze jako výchova víry*. Olomouc : Maticе Cyrilometodějská s.r.o., 2002, s. 5.

⁶³ Srov. DŘÍMAL, L. *Katecheze jako výchova víry*. Olomouc : Maticе Cyrilometodějská s.r.o., 2002, s. 7–8.

⁶⁴ Srov. JAN PAVEL II., *Catechesi tradendae*. Apoštolská exhortace. Vydána 16. října 1979. Řím : Velehrad, 1982, čl. 20.

že „*Bůh chce vždy to, co dítě, a chápe svět tak, jak jej chápe dítě.*“⁶⁵ V tomto stádiu se silně projevuje reciprocita symbolizovaná výrokem „*poškrab mě na zádech a já poškrábu tebe*“⁶⁶. Dítě má sklon uzavírat s druhými a také s Bohem „obchody“, které jsou pro ně výhodné. Věří, že bude za dobré chování Bohem rychle odměněno a za špatné chování zase potrestáno. Bůh se mu jeví podle jeho logiky jako ten, kdo „*do ut des*“, tj. odměňuje a trestá.

Další charakteristickým rysem tohoto období je černobílé uvažování. Školní děti nechápu složitost života, proto si osoby škatulkuje na dobré a zlé, vinné a nevinné.⁶⁷

Stojí za povšimnutí, jak u školních dětí nabývá na důležitosti smysl pro pravidla a spravedlnost. Jsou schopny se za obhájení přijatého pravidla přít i s dospělým. Může se například vyskytnout situace, kdy děti své rodiče přinutí pomodlit se před jídlem, protože jim kněz v náboženství řekl, že je dobré se před každým jídlem pomodlit.

V období mladšího školního věku jsou důležité dvě životní prostředí výchovy: škola a rodina. V rodině je dítě pozitivně přijímáno a jsou mu předkládány přitažlivé příklady dospělých. U dítěte se právě v tomto období může probouzet smysl pro praktický život z víry. Ve škole se zase setkává se systematickou náboženskou výchovou. Přibývá dětí, kterým se nedostává přiměřené náboženské podpory v rodině. Také jich by si křesťanské společenství mělo všimnout, snažit se o dialog s jejich rodinami a poskytovat dětem možnost zapojení do náboženské školní výchovy, přizpůsobené jejich možnostem.⁶⁸

---

⁶⁵ WEST, K. G. *Dobrodružství psychického vývoje*. Praha : Portál, 2002, s. 155.

⁶⁶ Tamtéž, s. 146.

⁶⁷ Srov. tamtéž, s. 143.

⁶⁸ Srov. VDK čl. 178–180.

3 Svatí Cyril a Metoděj: Život a dílo

„Co je pojilo a vedlo, byla táž hluboká víra a služba Bohu a lidu Božímu, tj. Církvi.“
(Piřha, 2010, s. 28)

Z důvodu nejvěrohodnějšího popisu cyrilometodějské tematiky, tedy mimo jiné i historicko–společenských událostí, které vedly k příchodu cyrilometodějské mise na Velkou Moravu, vychází tato práce z textů vydaných uznávanými historiky, jako jsou například Josef Vařica, Radoslav Večerka a František Dvorník. Dalším hodnotným zdrojem informací je encyklika vydaná v roce 1980 Slavorum apostoli (dále SA) jako připomínka evangelizačního díla svatých soluňských bratřů. Dalšími výchozími texty byly primární prameny (legendy, kroniky aj.) edičně vydané pod názvem: Prameny k dějinám Velké Moravy I a II (Magnaе Moraviae fontes historici dále jen MMFH I, MMFH II). Díly obsahují všechny legendy, životopisy, liturgické texty a kroniky, které jsou spjaty s dějinami Velké Moravy. Součástí těchto svazků jsou i legendární životopisy slovanských apořtolů Život Konstantinův a Život Metodějův. Jejich vznik se dá časově zařadit do doby záhy po smrti bratřů.⁶⁹ Obě legendy jsou považovány za prameny prvního řádu, neboť byly napsány přímými světcovými žáky. Je nutné je brát s rezervou, neboť do nich pronikl například literární styl byzantských hagiografických legend.

3.1 Byzantská říše v 9. století

V 9. století se Byzantská říše rozprostírala od jižní Itálie až po Eufkrat. Severní hranici tvořili řeky Dráva a Dunaj. Říše měla značný politický vliv, který neprosazovala pouze válečnou, ale i diplomatickou cestou, dále pak působením církevních misí. Vrcholné období Byzantské říše se často spojuje s vládou makedonské dynastie. Počátky rozvoje však byly položeny už za vlády posledního příslušníka amorijské dynastie – Michala III.⁷⁰ Rozmach se projevil ve všech oblastech politického, kulturního i hospodářského života. Dotvářely se byzantské právní, administrativní i společenské instituce. Dořlo také kupříkladu k oživení řemeslné výroby. Jsou známy i tvůrčí aktivity velkých učenců, např. Konstantina Porfyrogenneta a jejich snahy o oživení klasické vzdělanosti. Toto období je také označováno za tzv. makedonskou renesanci. Přineslo totiž mimo jiné rozsáhlou a žánrově mnohotvárnou tvorbu literární, i výtvarnou. Za mladistvého Michaela III. (842-867) se nejprve ujala vlády

⁶⁹ Srov. VAŠICA, J. *Literární památky epochy velkomoravské*. Praha : Vyřehrad, 1996, s. 96.

⁷⁰ Srov. HRADEČNÝ a kol. *Dějiny Řecka*. Praha : Lidové noviny, 1998, s. 145.

jeho matka Theodora, která se proslavila snahou o obnovení kultu obrazů. Svolala v roce 843 církevní synodu, která odsoudila ikonoklasmus jako herezi a obnovila kult obrazů svatých jako v celé Byzantské říši.

Další významná událost 9. století souvisela s konstantinopolským patriarchou Fotiem. Během působení došlo mezi západní a východní církví k rozkolu (schismatu). Určitou roli v něm hrály osobní, mocenské i hmotné zájmy a nevraživost patriarchy a papeže, ale klíčovou úlohu hrál především dogmatický spor o tzv. filioque, tj. dodatek ve Vyznání víry, že Duch svatý pochází nejenom z Otce, ale i ze Syna.⁷¹ V této době došlo k vyslání byzantské církevní mise na Velkou Moravu.

3.2 Dětství, studium a zaměstnání Konstantina a Metoděje

Bratři Konstantin a Metoděj pocházeli ze Soluně z velmi dobře situované rodiny. Přístavní město Soluň bylo v 9. století druhým největším a dá se říci i nejvýznamnějším městem Byzantské říše. V 9. století byla Thessaloniki⁷² důležitým centrem hospodářského, politického a duchovního života říše. Svou polohou se stala významnou obchodní křižovatkou i centrem tehdejší vzdělanosti. Vedle zámožných Řeků zde žili národnostní menšiny, mezi něž patřili Makedonci a také Slované. Ti byli známí svou zemědělskou činností a obchodem. Někteří z nich našli uplatnění jako řemeslníci či služební u majetnějších občanů.

Otec Konstantina a Metoděje Lev působil jako vyšší úředník císařské správy. Metoděj byl podle legendy nejstarší ze sedmi sourozenců. Narodil se v roce 815.⁷³ Konstantin se narodil roku 827 jako poslední.⁷⁴ Znalost slovanského jazyka se vysvětluje tím, že matka (pravděpodobně jména Marie) byla původem Slovanka. Není však vyloučeno, že na ně mohla mít již od útlého dětství vliv služebná, chůva či kojná slovanské krve. Slovanská menšina totiž neoddelitelně patřila mezi obyvatelstvo Makedonie, Soluň nevyjímaje. Znalost jazyka řeckého i slovanského bylo běžnou praxí.⁷⁵

Zdrojem informací o dětství obou jsou pouze dostupné legendy. Ty se vztahují k mladšímu Konstantinovi. První se týká snu, který vyprávěl svým rodičům. V něm dostal

---

⁷¹ Srov. HRADEČNÝ P. a kol. *Dějiny Řecka*. Praha : Lidové noviny, 1998, s. 147.

⁷² Thessaloniki – řecký název pro Soluň.

⁷³ Přesný rok narození je nejistý. Nejčastěji se uvádí rok 815 nebo jen druhé desetiletí 9. století. Srov. VEČERKA, R. *Staroslověnská etapa českého písemnictví*. Praha : Lidové noviny, 2010, s. 21.

⁷⁴ Využívání číselné symboliky bylo běžným znakem byzantské hagiografie. Číslo sedm – číslo plnosti - hraje významnou roli v životě světců.

⁷⁵ Srov. VEČERKA, R. *Staroslověnská etapa českého písemnictví*. Praha : Lidové noviny, 2010, s. 21–22.

úkol vybrat si ze shromážděných dívek tu, se kterou se ožení. Vyvolil si dívku se jménem Sofia, tj. v překladu moudrost. Boží moudrost ho provázela věrně na každém kroku.⁷⁶

O Konstantinově dětství se traduje další legenda, a to s jeho ochočeným krahujcem, který se mu jednou při lovu nevrátil. Tato událost měla sehrát důležitou roli pro jeho další duchovní růst. Uvědomil si pomíjivost všeho pozemského. Od té chvíle se, podle dostupných textů, více začal obracet k Bohu nepomíjejícímu. U Něho začal hledat pravou radost.⁷⁷ Oblíbeným Konstantinovým autorem byl svatý Řehoř Naziánský. Napsal na něj dokonce chvalo zpěv.

Již ve škole dosahoval Konstantin mimořádných výsledků. Zabýval se filologií, literaturou, jazyky, filosofií a především soudobou teologií. Po smrti otce mu bylo umožněno studovat na nové císařské akademii společně s císařovým synem Michalem III. Mezi jeho učitele patřil vyhlášený Fotius a Lev Filosof. Po studiu odmítl veškeré nabízené světské úřady a hodnosti.

Láska k vědomostem a Boží moudrosti ho vedla ke konkrétním krokům. Podle legendy oslovil muže, který rozuměl gramatice s prosbou, zda by ho nemohl této dovednosti naučit. Byl však odmítnut. Vyplnění jeho touhy se uskutečnilo, když přišla nabídka od císaře být společníkem při vzdělávání jeho syna. Tím započal studium literatury, řečnictví, filosofie, matematiky, astronomie a hudby na nové cařihradské akademii. Císař si ho velmi oblíbil. Chtěl ho oženit s dívkou s dobrým finančním zázemím. Sňatek by mu zajistil skvělou kariéru. Konstantin se přes lákavou nabídku rozhodl pro kněžské povolání.

Pro jeho vynikající znalosti a mimořádné nadání v náboženské a kulturní oblasti, mu byla přes jeho mládí svěřena úloha bibliotekáře archivu slavného chrámu v Konstantinopoli⁷⁸. Knihovna, ve které trávil mnoho času, se mohla chlubit velkou sbírkou knih. Z té doby pochází spojení Konstantina s přídomek „filosof“. Označení „filosof“ se však v tehdejší době chápalo mimo jiné jako dnešní označení „světec“. Ukazovalo na hluboký vztah člověka s Bohem.⁷⁹ K tomuto tvrzení můžeme dojít po přečtení Konstantinovy odpovědi na otázku, co je to filosofie, kterou nalezneme v legendě *Život Konstantinův*: „*Poznání věcí božských i lidských, nakolik se může člověk přiblížit Bohu, neboť učí člověka, aby byl svými skutky obrazem a podobenstvím toho, který ho stvořil.*“⁸⁰

---

⁷⁶ Srov. VAŠICA, J. *Literární památky epochy velkomoravské*. Praha : Vyšehrad, 1996, s. 228.

⁷⁷ Srov. tamtéž, s. 228–229.

⁷⁸ Konstantinopol byl přejmenován na Cařihrad v roce 1453, kdy byl dobyt Turky.

⁷⁹ PÍŤHA, P. *Svatí Cyril a Metoděj Velehrad – symbol a úkol*, České Budějovice : Poustevník, 2010, s. 12.

⁸⁰ VAŠICA, J. *Literární památky epochy velkomoravské*. Praha : Vyšehrad, 1996, s. 230.

Pro znalost orientálních jazyků, teologické vědomosti a řečnické dovednosti byl císařem v roce 851 pověřen vydat se na misijní cestu k Saracénům. Zde hájil křesťanství vůči muslimskému náboženství. Druhá misijní cesta, absolvovaná tentokrát oběma bratry, směřovala k Černému moři, přesněji k Chazarům. Cílem cesty byly disputace s předními muži národa o správném posouzení víry, které se mají držet. Zda se mají rozhodnout pro víru židovskou, islámskou či křesťanskou. Mise měla dvojnásobný úspěch. Nejenže Chazaři přijali křesťanství, tedy uznali Ježíše Krista za Pána a Spasitele, ale především se bratřím podařilo nalézt ostatky papeže, svatého Klementa. Ostatky svatého Klementa pak sehrály v životě Cyrila Metoděje důležitou roli, viz kapitola 3.5.

O Metodějovi se z legend dozvídáme mnohem méně informací, natož podrobností, než u Konstantina. Z Metodějových schopností se dají vyzdvihnout organizační a administrativní. Není pochyb, že i on získal solidní právnické vzdělání a dosáhl společenského uznání. Pracoval jako úředník, přesněji místodržitel byzantské provincie. Po čase se však tento post rozhodl opustit, neboť jej přitahoval život mnicha. Teprve v tomto okamžiku přijímá jméno Metoděj. Jeho křestní jméno bylo s velkou pravděpodobností Michal. Bylo totiž zvykem volit řeholní jméno začínající stejnou literou jako jméno křestní.⁸¹ Klášter, ve kterém se Metoděj věnoval modlitbám a dalšímu studiu, se nacházel na úpatí Olympu, známého tehdy pod názvem Svatá hora.⁸² Zastával v něm v jednu dobu i roli představeného (igumena).

3.3 Historicko-spoločenské okolnosti příchodu soluňských bratří na Velkou Moravu

Evropa od poloviny prvního tisíciletí n. l. prožívala tzv. „stěhování národů“. Jednotlivá etnika opouštěla své pravlasti. Hledala nová sídliště, kde by mohla zakotvit a nově se organizovat, a tak čelit jiným národním skupinám v mírových či válečných otázkách. Etnika, aby obstála, byla nucena přehodnotit své dosavadní zvyklosti a pořádky vycházející z pokrevně rodové příslušnosti. Stál před nimi úkol vytvořit organizačně složitější sociálně politický útvar neboli feudální společnost.

Právě křesťanství sehrálo důležitou roli v těchto přelomových chvílích. Jak zmiňuje Radoslav Večerka: „*Křesťanství se svou všestranně vysokou kulturou, promyšlenou jednotící*

---

⁸¹ VEČERKA, R. *Staroslověnská etapa českého písemnictví*. Praha : Lidové noviny, 2010, s. 21.

⁸² Srov. JAN PAVEL II., *Apoštolé Slovanů (Slavorum apostoli)*. Encyklika vydaná 2. 6. 1985. Řím : Křesťanská akademie, 1985.

teologii a filosofii a morálním kodexem i se svou vypracovanou církevní organizací jej [feudalizaci společenských vztahů – pozn. autora] podporovalo a urychlovalo.“⁸³ Není divu, že vládnoucí osobnosti měli zájem o rozšíření křesťanství na svých územích. V křesťanství viděli nástroj upevnění své moci, nového řádu a posílení nezávislé politiky vůči sousedním mocnostem.

Velká Moravu v 9. století se řadila mezi ekonomicky a sociálně vyspělá teritoria. Protínaly se zde staré obchodní cesty označené jako „železná“ a „jantarová“. Z archeologických nálezů lze vyvodit, že lidé na území Velké Moravy ovládali řadu řemesel, kupříkladu kovářství, klenotnictví, stavitelství aj. Podmínky ekonomické i politické nahrávaly k přijetí křesťanství. Jeho idea měla pozitivně ovlivnit všestranný kulturní a duchovní vývoj společnosti, obzvlášť jeho mravní a sociálně-politickou stránku.

Křesťanství se na území Velké Moravy vyskytovalo ještě před příchodem Slovanských bratří. Zásahu na tom měli franští misionáři a také misionáři ze severní Itálie a Dalmácie.⁸⁴ Latinský jazyk, využívaný při liturgii, byl však srozumitelný pouze vzdělané vrstvě kněží. Prostý lid jí nerozuměl. Výjimku tvořily zpovědní formule, poučení o pravdách křesťanské víry a znění základních modliteb. Tyto katechetické a obřadní texty mohly být užívány v tzv. čtvrtém jazyku (*lingua quarta*). Můžeme předpokládat, že šlo o mateřský jazyk/dialekt, který byl ale christianizován.⁸⁵ Tyto texty a jazyk nemůžeme považovat za počátky slovanského písemnictví v pravém smyslu slova, neboť nebyla vytvořena souvislejší literární tradice.

3.4 Knížecí poslové z Velké Moravy u byzantského císaře

Motivem, proč nechal kníže Rostislav⁸⁶ poslat delegaci do Byzance, byla potřeba zavést systém do církevních záležitostí v zemi. Kníže se chtěl zcela vymanit z vlivu Franské říše, a tak si zajistit samostatnost. Rostislavovi bylo jasné, že musí docílit zřízení moravské diecéze, která by v jeho zájmu řídila církevní život. Nejprve se obrátil na papežskou kurii. Po neúspěchu zkusil v roce 862 prosadit vizi v druhém centru křesťanského světa – v Byzanci, přesněji u byzantského císaře Michaela III. Rostislavova prosba patrně směřovala i k získání Byzance za vojenského i politického spojence proti národům, jako byli například Bulhaři.

---

⁸³ VEČERKA, R. *Staroslověnská etapa českého písemnictví*. Praha: Lidové noviny, 2010, s. 15.

⁸⁴ Srov. SLÁMA, J., VAVŘÍNEK, V. *Ilustrované české dějiny*. I. díl. Slovanské osídlení českých zemí a Velkomoravská říše. Praha: LITERA, 1996, s. 40.

⁸⁵ Srov. VEČERKA, R. *Staroslověnská etapa českého písemnictví*. Praha: Lidové noviny, 2010, s. 17.

⁸⁶ Uváděn i jako Rastislav – pozn. autora.

Podle textů z legendy Život Konstantinův formuloval kníže svou žádost takto: „*Náš lid se odřekl pohanství a drží se křesťanského zákona, ale nemáme takového učitele, který by nám pravou křesťanskou víru vyložil, aby též jiné kraje nás napodobily. Pošli nám tedy, pane, takového biskupa a učitele, neboť od vás se vždy dobrý zákon šíří do všech krajů.*“⁸⁷

Legenda dále praví, že císař společně s poradním sborem usoudil, že tím, kdo je nositelem potřebných kompetencí, je jedině Konstantin. Povolali ho tedy z klidu kláštera. Konstantin se nebránil až do zjištění, že národ, který má navštívit, prozatím nemá své písmo. Vedl poté polemiku s císařem: „*Kdopak může psát řeč na vodu a získat si jméno kacíře?*“⁸⁸ Konstantin nakonec na výzvu odpověděl: „*Přes svou únavu a chatrné zdraví jdu s radostí do této země.*“⁸⁹

Podle rady císaře se Konstantin pokorně obrátil i se svěřenými pomocníky k Bohu, aby jim dal potřebné milosti pro vytvoření písma a vedl je při překladu textu Písma svatého. Vize se stala skutečností. Povedlo se přeložit první slova Janova evangelia do staroslovanštiny a zaznamenat ho nově vytvořeným písmem tzv. hlaholicí (glagolicí). Sestavení písma je skutečný počín, který odkazuje na velké milosti, které Konstantin od Boha dostal. Stojí za povšimnutí, že vytvořená abeceda začíná hláskou A, mající psanou podobu kříže, tedy znakem, který chválí Boží Trojici.

Bratři nevyšli na Velkou Moravu hned, ale po řádné přípravě. Když měli k dispozici nejpodstatnější překlady, byla mise na Velkou Moravu připravena k odchodu.

3.5 Působení svatých Cyrila a Metoděje na Velké Moravě

V roce 863 dorazila mise, v čele s Konstantinem a Metodějem, na Velkou Moravu. Úkolem této misie bylo zmapovat, do jaké míry je zde rozšířeno křesťanství, ujmout se církevní správy a připravit vše potřebné pro vybudování církevní organizace. Nejdůležitějším úkolem také bylo vyhledat schopné žáky, budoucí duchovní osoby.⁹⁰

Po příchodu odevzdali knížeti Rastislavovi poselství od císaře: „*...I poslali jsme ti toho, komu je Bůh zjevil, muže ctihodného a zbožného, velmi učeného a filosofa. Nuže přijmi dar větší a vzácnější než všechno zlato a stříbro i drahé kamení a pomíjivé bohatství a hled s ním rychle upevnit tu věc a veškerým srdcem hledej Boha a nezanedbávej spasení všech, ale*

---

⁸⁷ VAŠICA, J. *Literární památky epochy velkomoravské*. Praha : Vyšehrad, 1996, s. 249.

⁸⁸ Tamtéž, s. 249.

⁸⁹ Tamtéž, s. 249.

⁹⁰ Srov. SLÁMA, J., VAVŘÍNEK, V. *Ilustrované české dějiny*. I. díl. Slovanské osídlení a velkomoravská říše. Praha: LITERA, 1996, s. 48.

*vybízej všechny, aby nelenili, ale dali se na cestu pravdy,...*⁹¹ Kníže Rostislav nechal shromáždit schopné muže, aby se vyučili od byzantských bratří. Později se z některých žáků stali vhodní kandidáti kněžství. Bylo potřeba, aby přestoupili před papežskou kurií, která mohla cyrilometodějské žáky vysvětit.

Po čtyřiceti měsících se z Velké Moravy vydala družina do Říma přes panonské knížectví. Zde se k nim připojila další skupina asi padesáti žáků. Družina se zkusila obrátit nejprve na patriarchu akvilejského, pod jehož jurisdikci území Panonie i Velké Moravy spadalo. Ale zde žádost, o uznání staroslověnštiny jako jazyka užívaného i při liturgii a vysvěcení představených mužů na kněze, neměla úspěch.

Přestože se jejich snaha zprvu nesetkala s kladným přijetím, nevzdali se. Odebrali se na pozvání papeže Hadriána II. v roce 868 do Říma. Je patrné, že Konstantinovi ležela na srdci i jednota s papežem.

Tentokrát byla mise úspěšná. Za možný klíč k otevření brány slovanské liturgii můžeme považovat přinesení ostatků svatého Klementa slovanskými bratry. Bulou byla roku 869 schválena staroslověnština jako další možný bohoslužebný jazyk. Papež slovanské knihy posvětil a položil na obětní stůl v chrámu dnes známém pod názvem Santa Maria Maggiore. Bratry představení muži přijali svátostné kněžství či nižší svěcení.

Z důvodu zhoršeného zdravotního stavu se Konstantin nevrátil se svými druhy zpět na Moravu, ale uchýlil se do tamějšího kláštera. Zde přijal řeholní jméno Cyril. Záhy, tj. po padesáti dnech zemřel. Na smrtelném lůžku se podle legendy modlil: „...*Zbav je všeliké bezbožné a pohanské zloby a mnohomluvného rouhání jazyka kacířského, který mluví rouhavě proti tobě, ..., ať tvá církev hojně roste, a až všechny je shromáždíš v jednomyslnosti, učiň je lidem vyvoleným, stejně smýšlejícím o pravé tvé víře a správném vyznání a vdechni jim do srdce slovo své nauky. ...*“⁹² Kladl také na srdce svému bratru: „*Hleď, bratře, sdíleli jsme stejný osud a zarývali pluh do stejné brázdy; nyní já klesám na poli na konci svých dní. Vim, že velmi miluješ svou Svatou horu, ale nevzdávej kvůli Hoře svou činnost v učení víry. Kde také by ses mohl opravdu lépe spasit?*“⁹³ Cyril byl pak pochován na papežovo přání v bazilice sv. Klementa. Hned od svého pohřbu byl uctíván jako světec.

Metoděj se se svými druhy sice vydal na cestu zpět, ale brzy navštívil věčné město znovu. Tentokrát proto, aby přijal z rukou papeže biskupský úřad. Do své arcidiecéze se však teď již nově jmenovaný moravský arcibiskup, dostal až po několika peripetiích s biskupy

---

⁹¹ VAŠICA, J. *Literární památky epochy velkomoravské 863 - 885*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 250.

⁹² Tamtéž, s. 255–256.

⁹³ Tamtéž, s. 282.

jiných diecézí. Ti ho nechali uvěznit na dva a půl roku. Z žaláře ho nechal vyvést až papež Jan VIII. dopisem pasovskému arcibiskupovi.⁹⁴

Po příchodu Metoděje zpět na Velkou Moravu byl na knížecí trůn dosazen kníže Svatopluk. V náboženských otázkách se kníže přikláněl více na stranu kněze latinského obřadu Wichinga⁹⁵. Legendy označují za důvod sporu Metoděje se Svatoplukem neochotu knížete podrobit se předloženému mravnímu a právnímu řádu⁹⁶. Můžeme se domnívat, že se do sporu promítaly i politické zájmy. Vznikající napětí mezi Metodějem a Svatoplukem vyvrcholilo tím, že papež Jan VIII. na knížecí a Wichingovu urgenci slovanskou bohoslužbu zakázal. Metoděj se proto odebral znovu do sídelního papežského města. Papež podrobně prostudoval staroslověnské liturgické texty a v roce 880 schválil slovanskou liturgii.⁹⁷

Mezi důležité počiny připisující se působení Metoděje na Velké Moravě, bývá řazeno i pokřtění českého knížete Bořivoje⁹⁸. Tato událost je zmíněna v Kosmově kronice (*Chronica Bohemorum*), Dalimilově kronice a také v kronice Přibíka, zvaného Pulkava (*Cronica Prizibiconis dicti Pulkaua*). Dále o ní vypráví například Kristiánova legenda z 90. let 10. století.⁹⁹

Metoděj se vypravoval i na další cesty za hranice své diecéze. Vydal se například k byzantskému císaři. U něj zanechal dva své žáky, aby se v této krajině rozšířila slovanská liturgie. Tito žáci byli také posláni i k bulharskému knížeti Borisovi I. Poslední roky svého života se Metodějovi podařilo přeložit téměř všechny knihy Písma svatého. Věnoval se také překladům patristických děl, sbírkám církevního a civilního práva, zvaným Nomokánon.

Metoděj zemřel ve Svatém týdnu 6. dubna roku 885. Místo uložení jeho těla není dosud známo. Usuzuje se, že v tuto dobu působil na Velké Moravě kolem dvě stě kněží a jáhnů. Jeho nástupcem se stal spolehlivý Gorazd, znalec slovanského a řeckého jazyka.

Rozkvět staroslověnského písemnictví a oficiální slavení staroslověnské liturgie postupně začalo ztrácet pevnou půdu pod nohama. Postaral se o to papež Štěpán V. Ten na základě opakovaného naléhání Wichinga slovanskou liturgii zpochybnil, a pak i zakázal. Sám Wiching se postaral o uvěznění (snad i prodání do otroctví) Metodějových žáků.

---

⁹⁴ VEČERKA, R. *Staroslověnská etapa českého písemnictví*. Praha: Lidové noviny, 2010, s. 24.

⁹⁵ Psáno i Viching – pozn. autora.

⁹⁶ Kamenem úrazu mohl být také vztah k tzv. vlastnickým kostelům. Na obou stranách nebylo uznáváno Byzantské církevně právní pravidlo: co církev provozuje, to církvi patří. Srov. VEČERKA, R. *Staroslověnská etapa českého písemnictví*. Praha: Lidové noviny, 2010, s. 26.

⁹⁷ Podmínkou bylo, že při mši se mají číst evangelia nejprve latinsky a pak staroslověnsky.

⁹⁸ V té době Čechy byly pod nadvládou Velké Moravy - pozn. autora.

⁹⁹ Srov. NĚMEC, V. Využití pramenů v Katalogu olomouckých biskupů Augustina Käsenbrota. Analýza dřívější kritiky a vlastní výzkum. *Střední Morava vlastivědné revue*. Olomouc: Memoria, 2011, s. 32–33.

Uskutečnilo se to během tzv. palácového převratu. Staroslověnština však nezmizela z českého území úplně. Žila dále ještě v 10. a 11. století za vlády Přemyslovců.

3.6 Význam cyrilometodějské mise pro jiné slovanské národy

Úcta k svatému Cyrilovi a Metodějovi není záležitostí jen České Republiky, která se částečně překrývá s původní Velkou Moravou, ale mnoha dalších zemí Evropy. Velká Morava zahrnovala Moravu, Slovensko a Panonii a část dnešního Maďarska. Jsou právem považováni za hlavní patrony Evropy. Mise se podepsala i na vývoj křesťanství v Polsku. K tomu se připojilo i působením Metodějových žáků na Balkáně, na území dnešního Chorvatska. Zásluhou těchto žáků se písemná slovanská vzdělanost sehrála v celé východní Evropě na následující dva a půl století takovou úlohu, jakou měla latina v západní části Evropy.¹⁰⁰ V Bulharsku se stala staroslověnština jakožto „stará bulharština“ oficiálním církevním i státním jazykem. Důsledkem bylo rozkvět bulharské literatury známé pod pojmem zlatý věk či symeonovské¹⁰¹ období. S tímto obdobím souvisí tzv. sedmipočteníci.¹⁰²

Jeden z pozdějších žáků Kliment Ochridský sestavil abecedu, příbuznou s hlaholicí. Z úcty, kterou měl k misionářům ze Soluně, ji pojmenoval cyrilice. Z té se pak vyvinula azbuka, která je doposud používána v Rusku, Bulharsku či v Srbsku.

3.7 Nástin kultu svatých Cyrila a Metoděje

Obracet se na svatého Konstantina a Metoděje s prosbou o přimluvu není běžným projevem víry českého národa. V dostupných česky psaných materiálech však nacházíme vzdávání díky Bohu, že díky těmto bratřím máme poklad víry. Prosíme Boha, aby nám tento poklad zachoval, upevnil ho a pomáhal nám žít ve svorné jednotě lásky. V modlitbě litaniích například prosíme: „*Abychom se s pomocí svatých Cyrila a Metoděje, kteří káceli modly a vedli ke svobodě děti Božích, uměli vzepřít moderním modlám, které nás lákají a pak zotročují!*“¹⁰³

Existují písně vypovídající o vděčnosti a lásce, která v českém národě ještě nevymizela. Otevřeme-li Kancionál společný zpěvník českých a moravských diecézí,

---

¹⁰⁰ Srov. VEČERKA, R. *Staroslověnská etapa českého písemnictví*. Praha: Lidové noviny, 2010, s. 27.

¹⁰¹ Symeon - Bulharský vládce v letech 893–927.

¹⁰² Radí se mezi ně svatý Cyril a Metoděj, Klement, Naum, Gorazd, Angelarij a Sáva.

¹⁰³ *Novéna o křtu*. České Budějovice: Poustevník, 2011, s. 78.

nalezneme píseň „Bože, cos ráčil“, v níž se zpívá: „*Otcové naši, svatí apoštolé, ctí vaše jména stále národ vděčný. Neopouštěj nikdy svého pole, ať vaše setba dozraje v plod věčný. Ať na ni rosa požehnání kane: Dědictví otců, zachovej nám, Pane.*“¹⁰⁴ Tato oblíbená píseň neoddělitelně patří k pouti konané na posvátný Velehrad.

Kult svatých Cyrila a Metoděje má také svůj vývoj. Přibližně v 80. letech 9. století vznikly dvě tzv. Panonské legendy: Žití Konstantina (ŽK) a Žití Mofodija (ŽM).¹⁰⁵ Obě představují bratry ze Soluně jako „blažené učitele naše“. V legendě ŽK se dočteme, že v době své smrti byl Cyril uctíván jako světec. Jde však o legendu, proto nemusí jít o historickou skutečnost. Papež Mikuláš I. chtěl dokonce jeho tělo uložit ke hrobům papežů: „*Pro jeho svatost a lásku přestoupím římský obyčej a pohřbím jej ve své vlastní hrobce v chrámě svatého apoštola Petra.*“¹⁰⁶ K tomu však nedošlo, Cyrilovo tělo bylo uloženo do chrámu sv. Klimenta v Římě.

Nejstarší kronikářská zmínka o působení Cyrila a Metoděje na Moravě a o tom, že český kníže Bořivoj byl pokřtěn od Metoděje, arcibiskupa moravského se objevuje ve 12. století v Kosmově kronice (*Chronica Bohemorum*).

V českém prostředí se v latinsky psané Kristiánově legendě setkáváme s úctou, kterou měl k Cyrilovi a Metodějovi svatý Vojtěch. Pokládal je za světce. „*Sám pak zůstal v Římě a obléknuv mnišský šat, dokonal tam poslední den svého života, zůstaviv ve svrchu řečených zemích bratra svého jménem Metoděje, muže horlivého a všelikou svatostí ozdoběného.*“¹⁰⁷

Celocírkevní rozšíření úcty k oběma bratřím je spojeno s papežem Lvem XIII., který ustanovil 30. září 1880 encyklikou *Grande munus* jejich liturgický svátek na 5. července.¹⁰⁸ II. vatikánský koncil toto datum přesunul na 14. února, na den tradičně spojován s Cyrilovým „zrozením“ pro nebe. Jan Pavel II. listem *Egregiae virtutis* z 31. 12. 1980 prohlásil svaté Cyrila a Metoděje za spolupatrony Evropy.¹⁰⁹

Cyrl s Metodějem svým životem ukazovali na Krista. Jan Pavel II. v dokument *Slavorum apostoli* vyzdvihuje na působení slovanských apoštolů jejich způsob budování církve, který byl mírumilovný s vizí jedné univerzální, svaté církve. Cyrilovi a Metodějovi ležela na srdci slova Ježíše z tzv. velebněžské modlitby – „*aby byli jedno*“¹¹⁰ můžeme je tedy

---

¹⁰⁴ *Kancionál společný zpěvník českých a moravských diecézí*. Praha: Katolický týdeník, 2003, s. 618.

¹⁰⁵ Srov. NĚMEC, V. Využití pramenů v Katalogu olomouckých biskupů Augustina Käsenbrota. Analýza dřívější kritiky a vlastní výzkum. *Střední Morava vlastivědné revue*. Olomouc: Memoria, 2011, s. 32.

¹⁰⁶ VAŠICA, J. *Literární památky epochy velkomoravské*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 256.

¹⁰⁷ MMFH II, s. 190.

¹⁰⁸ Srov. *Cyrlometodějské papežské dokumenty z let 869–1985*. Velehrad – Roma: Refugium. 2003, s. 48.

¹⁰⁹ Srov. *tamtéž*, s. 127.

¹¹⁰ Jan 17,21n.

právem považovat za předchůdce ekumenismu. Přijali za své překonávat nebo zmenšovat každé skutečné nebo jen zdánlivé rozdělení uvnitř církve.¹¹¹

Cyryl a Metoděj svou misí na našem území dovršili proces „akulturace“ – vtělení evangelia do domorodých kultur. Nejen český národ, ale všechny slovanské kultury vděčí Cyrilovi a Metodějovi za abecedu slovanského jazyka, také za nenásilnou christianizaci. Slované tak dostali základ pro svou kulturu a literaturu, a tedy základ pro veškeré vzdělávání.¹¹² „*Tím,*“ pokračuje Jan Pavel II. „*že svatý Cyril a Metoděj uskutečňovali vlastní charisma, rozhodným způsobem přispěli k vytvoření Evropy nejen v náboženském, křesťanském společenství, ale také k její společenské a kulturní jednotě.*“¹¹³

---

¹¹¹ Srov. SA čl. 14.

¹¹² Srov. tamtéž, čl. 21.

¹¹³ Tamtéž, čl. 27.

4 Svatí Cyril a Metoděj ve školním předmětu náboženství

Cílem kapitoly je objasnit pojem vyučování náboženství, o jeho cílech a účelu. Výuka patří mezi jednu z forem evangelizace. „*Evangelizace je celek hlásání evangelia a svědectví evangelium ze strany církve, a to skrze všechno to, co církev říká, co koná a čím je.*“¹¹⁴

4.1 Školní předmět náboženství

Identita výuky náboženství¹¹⁵ se v průběhu dějin měnila. Vyučování náboženství, jak je popisuje Všeobecné direktorium pro katechezi (dále VDK), je součástí služby Božímu slovu a má vlastní specifické povolání. Má proniknout do oblasti kultury, a tak ukazovat na souvislost s ostatními poznatky. Zpřítomňuje totiž evangelium v osobním procesu kritického a systematického osvojování si kultury.¹¹⁶ Díky vyučování náboženství mají žáci osvojovat vědomosti a hodnoty osvětlené evangeliem. Snaží se „*zahrnout i ostatní aspekty vzdělávání a výchovy tak, aby evangelium skutečně proniklo do myšlení žáků při jejich výchově, a aby jejich lidská kultura nabyla harmonické vyrovnanosti ve světle víry.*“¹¹⁷

Vyučování náboženství nenáleží, mezi jinými školními předměty, přesunutí na druhou kolej, ale mělo by mít rovnocenné postavení jakožto školní předmět. Mělo by být systematické, s přesným obsahem vytyčeným ve školním vzdělávacím programu.

Je nesporné, že současné zařazení náboženské výuky má své opodstatnění. Mezi hlavní důvody se uvádí:¹¹⁸

- *Právo rodičů na náboženskou výchovu dětí.* V současné době je tato výuka umožněna díky podmínkám specifikovaným v tzv. školském zákoně. Rodiče nesou spoluzodpovědnost za účinnost působení učitelů náboženství.

---

¹¹⁴ ALBERICH, E., DŘÍMAL, L. *Katechetika*. Praha: Portál, 2008, s. 47.

¹¹⁵ Jedná se synonymum pro školní výuku náboženství a školní předmět náboženství. Někdy bývá výuka náboženství ztotožňována s pojmem náboženská výchova, ta má však širší rozmezí. Zahrnuje v sobě veškeré působení na celý náboženský rozměr člověka a množství náboženských jevů a výchovných procesů. Náboženská výchova v sobě zahrnuje školní výuku náboženství, katechezi, mediální projekty s náboženskou tematikou, aj. Školní výuka náboženství je tedy jednou z dílčích částí náboženské výchovy. Srov. ALBERICH, E., DŘÍMAL, L. *Katechetika*. Praha: Portál, 2008, s. 53.

¹¹⁶ *Všeobecné direktorium pro katechezi*. Církevní dokument. Vydáný 15. 8. 1997. Praha : ČBK, 1998, čl. 73. Dále VDK.

¹¹⁷ VDK čl. 73.

¹¹⁸ ALBERICH, E., DŘÍMAL, L. *Katechetika*. Praha: Portál, 2008, s. 153–154.

- *Výuka náboženství má výchovný význam.* Evangelijní poselství přináší odpovědi na otázky po smyslu lidské existence. Formuje postoje žáků, motivuje k vděčnosti, vzájemnému respektu a dalším hodnotám.
- *Náboženská výchova má sociálně-kulturní význam.* Naše evropská kultura je postavena na křesťanských základech. Návrat ke kořenům naší kultury nám pomáhá odkrývat identitu našeho národa, představuje východisko pro chápání vlastního života.

Prostředí, ve kterém probíhá školní vyučování náboženství, je různorodé, což se odráží na výběru a zpracování témat, volbě metod a materiálů atd. Ráz vyučování náboženství na škole se liší i podle toho, zda se jedná o školu katolickou, státní či jiného vyznání. V každém případě má vyučování náboženství odpovídat cílům a charakteristickým zvláštnostem školy. Žáci by se měli učit pravdě a jistotě, která k náboženství náleží.

4.1.1 Základní účel a cíl školního předmětu náboženství

Vymezit účel a cíl je jeden z nejdůležitějších nejen prvků pro dosažení efektivní výchovy. Cílevědomost patří k základním pedagogickým zásadám. Vzhledem k cíli se volí metoda, prostředky a reflektuje se efektivita práce či působení.

Cílem výuky náboženství je „*přivést člověka k svobodnému a odpovědnému postoji vůči víře a náboženství.*“ U cíle náboženství uvádějí někteří autoři i tento dodatek: „*a posléze k prvotní či obnovené konverzi.*“¹¹⁹ Aby bylo dosaženo vlastních cílů, je nutné vycházet ze situace života žáků účastných na školním vyučování náboženství. Výuka náboženství na škole musí být otevřena všem žákům neohledně na vyznání. Učitel náboženství má často před sebou jednak děti z tradičně věřících rodin, jednak žáky, kteří jsou ve fázi pochybností a hledání odpovědi na otázky týkající se víry a lidské existence. Skupina žáků je však v dnešní době často složená i z žáků nevěřících.

Školní předmět náboženství má svůj účel, který se dá shrnout do následujících bodů:

- *Informace* — systematické získávání poznatků o podstatě a projevech náboženství;
- *Formace* — vytvoření svobodného, uvědomělého a zodpovědného postoje k náboženství a víře;
- *Výchova k pokojnému soužití a dialogu, zvláště s lidmi jiného vyznání a kultury*

---

¹¹⁹ Srov. DŘÍMAL, L. Katecheze a výuka náboženství – odlišnosti a komplementarita. *Katecheze realita a víze.* Sborník první vědecké konference konané 14.–16. září 2006. Praha: Tomáš Hamala, 2007, s. 16.

Do *oblasti informací* či znalostí patří zprostředkovat žákům přehledným a seriózním způsobem znalosti o víře Církve, o podstatě a projevech křesťanského náboženství v současnosti i v minulosti. Tento cíl je velmi aktuální, neboť stále je patrná neznalost a existence předsudků vůči náboženství, kterou zapříčinila vláda jedné ideologie. Jde tedy o zprostředkování vědomostí z oblasti náboženství a víry, ne o proces vyzrání ve víře. Vyučující by si měl být však vědom, že může jít o tzv. první evangelizaci a zároveň pokus o syntézu mezi vědeckým a náboženským výkladem světa, mezi křesťanskou vírou a kulturou.¹²⁰

Oblast *formace* má umožnit žákům seriózní konfrontaci s problémem smyslu života v souvislosti s etickými důsledky. Předkládá témata, která často lidé ignorují. Snaží se v nich rozvíjet svobodné a zodpovědně rozhodování na náboženském poli.

Škola má také významný úkol v oblasti výchovy k ryzímu občanství, učení se vzájemného respektu. Naše společnost je totiž z pohledu náboženství pluralitní.

4.1.2 Školní výuka náboženství versus katecheze

V evropských zemích, které neprošly izolací způsobenou komunistickým režimem, je běžné rozlišovat katechezi a vyučování náboženství na školách. V českých podmínkách se stále setkáváme s jejich ztotožňováním. Je pravdou, že v posledních třech staletích byla katecheze uskutečňována ve školním prostředí. Typickým obdobím bylo osvícenství, kdy školní katecheze měla cíleně vštěpovat žákům náboženské vědomosti a byla pojímána jako výuka náboženství.¹²¹ Postupná sekularizace na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let 20. století zapříčinila rozlišování výuky náboženství ve škole a katechezi křesťanského společenství.¹²² Začalo přibývat nejen žáků věřících, ale i žáků pouze pokřtěných, tj. bez autentické křesťanské výchovy v rodině. Magisterium se o tomto rozlišování pojmů vyjádřilo ve svých dokumentech. Jmenovitě v koncilní deklaraci z roku 1965 *Gravissimus educationis*, dále v dokumentu *Svědectví katolického laika ve škole o víře* vydaném v roce 1982, a v neposlední řadě i v dokumentu *Náboženský rozměr výchovy v katolické škole* vydaný v roce 1988.¹²³

---

¹²⁰ Srov. DŘÍMAL, L. Katecheze a výuka náboženství – odlišnosti a komplementarita. *Katecheze realita a vize*. Sborník první vědecké konference konané 14.–16. září 2006. Praha: Tomáš Hamala, 2007, s. 15.

¹²¹ Srov. ALBERICH, E. DŘÍMAL, L. *Katechetika*. Praha: Portál, 2008, s. 148.

¹²² Srov. tamtéž, s. 152.

¹²³ Srov. tamtéž, s. 153.

Magisterium uznalo, že v současné sekularizované společnosti je náboženství zařazováno v rozvrhu hodin na veřejných školách na poslední místo. Není tedy vnímáno jako rovnocenný předmět.

Není správné ztotožňovat katechezi se školní výukou náboženství a mít pro vyučování náboženství cíl vychovat z žáka „praktikujícího katolíka“ a připravit ho k přijetí svátostí. Výraz katecheze nesmí být zaměňován ani s označením nejrůznějších aktivit typu promluvy, přednášky či besedy, soutěže, modlitby, duchovní obnovy či vyučováním náboženským pravdám.

Katecheze se dá pojmut jako škola víry, jako nácvik křesťanského života a jeho osvojení.¹²⁴ Má pomáhat k živému, uvědomělému činnému vyznání víry.¹²⁵

Mimoto katecheze nespočívá jen ve vyučování věroučných pravd, nýbrž i v přípravě k celému křesťanskému životu a k plné účasti na svátostech v církvi.¹²⁶

Katecheze se dá podle Ludvíka Dřímala souhrnně definovat jako „každá forma služby církve Božímu slovu, která je zaměřená na pomoc při zrání křesťanské víry, a to jak jednotlivců, tak i celých společenství.“¹²⁷

Katechezi můžeme také charakterizovat jako:

- službu Božímu slovu
- výchovu k víře
- základní poslání činnosti církve

Katecheze, stejně jako školní výuka náboženství, je jedna z etap (a prvků) v procesu evangelizace. Předchází ji etapa „první evangelizace“ neboli „první hlásání“. Předpokládá první konverzi, motivaci a disponovanost pro další rozvoj přijaté víry.

Katecheze a školní vyučování náboženství jsou vzájemně hluboce provázané, je v nich však také jasná odlišnost. Je dobré si uvědomit, že veškerá církevní aktivita má mít katechetický rozměr, tedy uvádění a prohlubování vztahu k osobě Ježíše Krista. Ve formaci dětí a mládeže tvoří katecheze, společně s křesťanskou rodinnou výchovou, základní pilíře rozvoje náboženské formace.¹²⁸

---

¹²⁴ VDK čl. 30.

¹²⁵ VDK čl. 66.

¹²⁶ JAN PAVEL II., *Catechezi tradendae*. Apoštolská exhortace. Vydaná 16. října 1979, Řím: Velehrad, 1982, čl. 33. Dále CT.

¹²⁷ Srov. ALBERICH, E. DŘÍMAL, L. *Katechetika*. Praha: Portál, 2008, s. 50.

¹²⁸ VDK čl. 60.

Jejich účel a cíl bývá totiž často v českém prostředí ztotožňován. Svědčí o tom například dostupné osnovy a používané učebnice náboženství.

Pro přehledné ujasnění si rozdílu mezi cíli a účelem katecheze a cíli a účelem výuky náboženství nám poslouží následující tabulka:

Tabulka č. 1 – Rozlišení výuky náboženství a katecheze podle cíle a účelu

ROZLIŠENÍ VÝUKY NÁBOŽENSTVÍ A KATECHEZE		
Hledisko:	Výuka náboženství	Katecheze
Účastníci:	všichni (věřící i bez vyznání)	věřící, tzn. ti, kdo již prošli první konverzí
Účel:	zprostředkovat organickým a systematickým způsobem obsah křesťanské víry a identity křesťana vytvořit vhodnou syntézu obsahu víry a kultury	doprovázet člověka na jeho cestě ve víře směrem ke zralosti
Cíl:	přivést člověka k svobodnému a zodpovědnému postoji vůči víře a náboženství	uvést člověka do společenství a důvěrného vztahu s Ježíšem Kristem a skrze Něho k Otci v Duchu Svatém

Zdroj: ALBERICH, E. DŘÍMAL, L. Katechetika. Praha : Portál, 2008, s. 159.

Obsahem školního předmětu náboženství, vycházející z výše uvedených cílů, je přístupnější i žákům vycházejícího z nevěřící rodiny. Cíle projevují vůči dítěti větší respekt a citlivost k tempu, které má na cestě víry. Je patrné, že ve vyučování náboženství není snahou suplovat katechezi. Obě tyto služby spolu velmi úzce souvisí. Vycházejí ze stejného základu, tím je Písmo svaté a Tradice. Rozdílem je, že se ve vyučování náboženství pojednává například o křesťanských svátcích, osobnostech, dějinách a struktuře, kdežto v katechezi se jedná o prohlubování vztahu k Nebeskému Otci skrze jeho Syna Ježíše. Setkávají se s ním v modlitbě, liturgii, v Písmu svatém.¹²⁹

¹²⁹ Srov. DŘÍMAL, L. Katecheze a výuka náboženství – odlišnosti a komplementarita. In *Katecheze realita a víze*. Sborník první vědecké konference konané 14.–16. září 2006. Praha: Tomáš Hamala, 2007, s. 16.

Výuka náboženství na škole je originální službou, která však může mít, podle různých okolností, i ráz první evangelizace, katecheze nebo se blížit k teologické reflexi.¹³⁰

4.2 Legislativní ukotvení výuky náboženství

Školní předmět náboženství je v české legislativě zahrnut, po platných právních úpravách, ve školském zákoně č. 561/2004 Sb., který zní: „*Ve školách lze v souladu se zásadami a cíli vzdělávání podle § 2 školského zákona vyučovat náboženství. Náboženství mohou vyučovat registrované církve a náboženské společnosti, kterým bylo přiznáno zvláštní právo vyučovat náboženství ve státních školách, a to i společně na základě jejich písemné dohody.*“¹³¹

Vyučovat náboženství jako nepovinný předmět je možné na základních a středních školách, jejímž zřizovatelem je stát, kraj, obec či svazek obcí. Podmínkou je, aby se do předmětu náboženství uskutečňovanému registrovanou církví nebo náboženskou společností přihlásilo alespoň sedm žáků školy.

V církevních školách je výuka náboženství povinná či volitelná. Pokud je volitelná, nabízí se k ní na výběr etika či religionistika.

Spojovat žáky z jednotlivých ročníků jedné či více škol je možné, počet žáků ve třídě však nesmí přesáhnout třicet. Legislativa umožňuje spojení žáků z více škol v případě, že dojde k podepsání smlouvy mezi příslušnými školami, ve které bude výše úhrady nákladů spojené s výukou tohoto předmětu.¹³²

Vyučovat náboženství smí pověřený zástupce církve nebo náboženské společnosti za předpokladu, že splňuje podmínky stanované v zákoně o pedagogických pracovnících podle § 14 zákona č. 563/2004 sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. Učitel náboženství má mít odbornou kvalifikaci získanou na vysoké škole studiem v akreditovaném magisterském studijním programu zaměřeném na přípravu učitelů náboženství.¹³³ V zákoně jsou dále zakotveny další předpoklady pro výkon funkce učitele náboženství, pravidla o hodnocení žáků, financování výuky náboženství.

---

¹³⁰ Srov. DŘÍMAL, L. Katecheze a výuka náboženství – odlišnosti a komplementarita. In *Katecheze realita a vize*. Sborník první vědecké konference konané 14. - 16. září 2006. Praha: Tomáš Hamala, 2007, s. 17.

¹³¹ Školský zákon, §15 odst. 1.

¹³² Srov. tamtéž, odst. 2.

¹³³ Srov. zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších předpisů, § 14.

4.3 Zařazení tématu „Svatí Cyril a Metoděj“ v hodinách náboženství

Pokud je náboženská výchova římskokatolické církve na základní škole zařazena jako nepovinný předmět, musí se řídit školským zákonem. V současné době školský zákon České republiky nesvazuje učitele přesně stanovenými osnovami, které musí během jednotlivých ročníků povinné školní docházky splnit. Je však dán Rámcový vzdělávací program pro základní školy, vycházející z Národního programu vzdělávání. Na základě tohoto dokumentu si každá škola vytváří svůj školní vzdělávací program (ŠVP), který je již závazný. Rámcový program umožňuje škole a samotnému učiteli, aby učivo jednotlivých předmětů přizpůsobil mimo jiné například specifikům a možnostem školy i svým schopnostem aj. Obsah je pak definován na základě vztahu k cílům, povaze a kritériím, které si stanoví jednotlivá škola.

Nepovinný předmět náboženská výchova musí mít, pokud je tedy vyučován jako nepovinný předmět, sestavený obsah, tematický plán, podle kterého se řídí. Při tvorbě tematických celků může učitel vycházet z dokumentu vydaného Českou biskupskou konferencí s názvem *Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1.–9. ročníku základní školy (pro nepovinný předmět náboženství v základních školách)*.¹³⁴ Nebo jsou k dispozici osnovy sestavené P. Jiřím Kaňou roku 1996 s názvem *Osnovy náboženské výchovy pro základní školy*. Podklady pro tvorbu školního vzdělávacího programu na ZŠ pro nepovinný předmět náboženství, vycházející z uvedených osnov, jsou volně přístupné i na webových stránkách ČBK. Vypracovala je jednotlivá diecézní katechetická střediska.¹³⁵

Na stránkách MŠMT ČR nalezneme odkaz i na vzdělávací programy Obecná, Základní, Národní škola. Pouze Vzdělávací program Obecná škola 1.–5. ročník, předkládá jedno z možných pojetí nepovinného předmětu náboženství 1. až 5. ročníku. Jednotlivé ročníky jsou rozděleny do tematických okruhů, které obsahují výčet možných témat. Autoři zmíněného dokumentu přihlédli k členění látky náboženské výchovy podle osnov prvouky, vlastivědy a přírodovědy navrhovaných pro obecnou školu.

Přímou zmínku o zařazení svatých Cyrila a Metoděje do výuky náboženství najdeme pouze v dokumentu, který v roce 1996 vydala ČBK. Jedná se o *Osnovy náboženské výchovy*

---

¹³⁴ MUROŇOVÁ, E., MUCHOVÁ, L. *Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1.–9. ročníku základní školy (pro nepovinný předmět náboženství v základních školách)*. Praha: ČBK, 2004.

¹³⁵ Srov. Podklady pro školní vzdělávací program na ZŠ pro nepovinný předmět náboženství [online]. [cit. 18.11.2011]. Dostupné z [www: <http://katechet.cirkev.cz/vyuka-nabozenstvi/skolni-vzdelavaci-program/>](http://katechet.cirkev.cz/vyuka-nabozenstvi/skolni-vzdelavaci-program/).

pro základní školy. Nalezneme v něm téma č. 32 Počátky křesťanství na Velké Moravě. První cíl, který si klade, je propojit znalosti tohoto tématu z vlastivědy a náboženské výchovy. Druhým cílem je seznámit žáky s posvátnými místy počátků křesťanství na Moravě.¹³⁶

Je na posouzení učitele, do jakého ročníku cyrilometodějské témat zahrne. Přihlížíme-li na propojení učiva probíraného ve vlastivědě, připadá za nejvhodnější se zabývat svatým Cyrilem a Metodějem v ročníku, v němž se probírají ve škole obrazy z českých dějin. Tradičně je téma Velkomoravská říše a Cyril s Metodějem zařazováno do 4. ročníku ZŠ. Podle RVP můžeme téma Cyril a Metoděj zařadit do vzdělávacího obsahu Člověk a jeho svět. Očekávaným výstupem pro 2. období (tj. 4.–5. třída) vzdělávacího oboru Lidé a čas je, že žák:

- rozeznává současné a minulé a orientuje se v hlavních reáliích minulosti a současnosti naší vlasti s využitím regionálních specifík;
- srovnává a hodnotí na vybraných ukázkách způsob života a práce předků na našem území v minulosti a současnosti s využitím regionálních specifík;
- objasní historické důvody pro zařazení státních svátků a významných dnů.¹³⁷

Z výše uvedeného textu vyplývá, že není nutno se vždy striktně držet tematických okruhů, podle potřeby je lze různě strukturovat, propojovat učivo a přiřazovat ho k očekávaným výstupům.

4.3.1 Návrh zařazení tématu svatých Cyrila a Metoděje do vyučování náboženství podle osnov vydaných ČBK 2004

Zařazení tématu zaměřeného na svaté Cyrila a Metoděje závisí na samotném učiteli náboženství. Učitel náboženství nemusí do vlastního tematického plánu striktně zařazovat témata navržená ve dvou dostupných osnovách pro náboženskou výchovu. Stojí za zmínku, že témata i cíle uvedené v těchto osnovách nejsou správně kladeny z hlediska rozlišování katecheze od výuky náboženství. Viz srov. podkapitola 4.1.2. I přes tento zásadní nedostatek jsou osnovy s navrženými tématy mezi učiteli náboženství nevíce rozšířeny. Důvodem je skutečnost, že jsou k nim vytvořeny metodiky, učebnice a pracovní listy.

Následující podkapitola podává přehled témat z dokumentu *Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1.–9. ročníku základní školy (pro nepovinný předmět náboženství v základních školách)* sestavených Evou Muroňovou a Ludmilou

¹³⁶ *Osnovy náboženské výchovy pro základní školy*. Praha: ČBK, 1996, s. 43.

¹³⁷ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Vydaný 1.9.2007. [cit. 13.3.2012]. Dostupné z www: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>. 2007, s. 40.

Muchovou, které vydalo ČBK v roce 2004, u kterých se přímo nabízí seznámení žáků s životem a dílem svatého Cyrila a Metoděje.

Každému tématu jednotlivých tříd prvního stupně je připojena navržená inovace a materiál, který se dá využít v hodině náboženství.

1. ročník - „Slavnost všech svatých“

Cílem hodiny je podle osnov rozšířit u žáků představu o církvi jako rodině, do které jsou zahrnováni i svatí, kteří nám pomáhají přímluvami.

Inovace: V této hodině se můžeme seznámit s životem svatého Cyrila a Metoděje. Na základě legend, které se vztahují k dětství svatého Cyrila, je možné si popovídat o hodnotách, které jsou pro každého člověka a zvláště pro křesťana důležité. Touto hodnotou je moudrost a nezávislost na pozemských věcí. Za vhodný materiál k přípravě zmíněné hodiny je příručka od Petra Piřhy viz 5.5.1.1. obsahuje i vkusný obrazový materiál. V hodině může také dojít k společnému zamyšlení se nad tím, jak Cyril s Metodějem odpověděli na Boží lásku.

„Bible“

Dítě se má rozdělit s ostatními o to, co už umí nebo zná, a má poznat, jak se šíří radostná zpráva. Dítě se má seznámit s Biblí jako darem od Boha a najít v ní podle obrázků události, které zná.

Inovace: Ukázat dětem, že za přeložení Bible do jazyka, kterému naši předci rozuměli, vděčíme bratrům svatým Cyrilu a Metoději. S dětmi je možno přečíst příběh od Ivana Renče viz 5.5.1.2 či vytvořit si mini-books Bible viz Příloha č. 6.

„Rozcházíme se, abychom se sešli“

Dítě se má s ostatními před prázdninami rozloučit. Dítě si má uvědomit, že může dál šířit dobro a radost.

Inovace: U posledního tématu probíraného na konci školního roku se smí rozvést myšlenka, že Cyril a Metoděj všude tam, kam šli, šířili radost a dobro. Na mapce je možné si ukázat místa, která bratři navštívili, kde leží jejich hrob viz Příloha č. 1. Děti jsou pak pozvány, aby přijely i s rodiči na pouť na Velehrad v rámci oslav Dnů lidí dobré vůle a svátku svatých Cyrila a Metoděje. Pohlednici Velehradu si mohou nalepit do svého lapbooku, ukázka viz Příloha č. 6. V hodině se dají využít i pracovní listy z webové stránky KANAN.CZ viz podkapitola 5.5.3.1. kde se nachází text evangelia ze slavnosti svatých Cyrila a Metoděje s tématem Jděte do celého světa (Mt 28, 19–20).

2. ročník „Slavnost všech svatých“

Autoři osnov navrhují seznámit žáky s českými světcí: svatým Václavem, Anežkou a svatou Zdislavou, případně světcem, který souvisí s farností, kde výuka probíhá.¹³⁸

Inovace: Zde se přímo nabízí navštívit farní kostel nebo kapli a popovídat si o životě našich věrozvěstů na sousoší či obraze, pokud jsou k dispozici. Pokud ne, nabízí se využít pro seznámení se s životem zmíněných světců kniha Very Schauber a Michael Schindler s názvem Velká kniha o svatých viz 5.5.1.4. či komiks Cestou víry z časopisu Nezbeda viz podkapitola 5.5.3.2.

3. ročník „Části mše svaté – bohoslužba slova“

Klade se zde důraz na to, aby se dítě naučilo vnímat Písmo svaté jako slovo Boží. Snahou je, aby žák mši svaté lépe porozuměl, a tak správně odpovídal na jednotlivé aklamace během bohoslužby.¹³⁹

Inovace: Toto téma lze propojit s poselstvím svatého Cyrila a Metoděje. Stojí za zmínku, že svatý Cyril s Metodějem na Velké Moravě zavedli sloužení mše svaté ve staroslověnině, jazyku, kterému místní Slované rozuměli. Přepsali do hlaholice Písmo svaté, aby se z ní mohlo předčítat. Výstupem z této hodiny je vytvoření mini-books Písmo svaté viz příloha č. 6.

Seznamovat se se svatým Cyrilem a Metodějem ve 4. ročníku by se dalo odůvodnit tím, že ve vlastivědě v tomto roce probírají obrazy z Českých dějin, a to i se zmínkou o svatých bratřech ze Soluně. V tomto ročníku nalezneme témata vztahující se nějakým způsobem k našim věrozvěstům.

4. ročník „Bible, průvodce na cestě“

Děti se seznámí nejen s pořadím knih Nového zákona včetně evangelií, ale také s tím, jak se k nám Bible dostala.

Inovace: Nezanedbatelnou zásluhu na tom mají také svatí Cyril s Metodějem. Tato informace by se k žákům 4. ročníku měla zajisté dostat. Stojí za zmínku, že bratři pocházejí

---

¹³⁸ Srov. tamtéž, s. 44.

¹³⁹ Srov. MUROŇOVÁ, E., MUCHOVÁ, L. *Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1.–9. ročníku základní školy (pro nepovinný předmět náboženství v základních školách)*. Praha: ČBK, 2004, s. 55.

ze Soluně, tedy z města, kde žila církevní obec, které svatý Pavel adresoval dva dopisy. Dnes jsou zařazeny do Bible. Je možno také v hodině využít praktické příručky k sadám samolepek vytvořené Centrem pro katechezi Arcibiskupství olomouckého viz podkapitola 5.4, ve které se píše, že bratři v dětství poslouchali příběh o svatém Pavlovi.

5. ročníku „Odejdi ze své země“.

Dítě má poznat osobnosti, kteří ač měli „všechno“ (rodinu, domov, bohatství, úspěch i zdraví), poslechnou Boží hlas, rozhodují se pro nový život s Bohem a jím vedeni jsou schopni vyjít do nejistoty.

Inovace: Abrahám, stejně tak i svatý Cyril s Metodějem odpověděli na Boží volání. To mělo za důsledek získání odvahy k velkým věcem. Dítě si má na jejich příkladu uvědomit, že i každý člověk potřebuje odvalu, aby někomu a něčemu uvěřil.¹⁴⁰ Je možno se zapojit do výtvarné soutěže „Cestou dvou bratří“ viz 5.2 či využít letáček, které lze volně stáhnout z internetu. Například v 6. ročníku soutěže měli žáci nakreslit, jak se asi bratři tvářili, když jim poslové oznámili úkol vydat se na Velkou Moravu. Co se jim asi honilo hlavou, když se pustili do příprav na odchod k obyvatelům Velké Moravy. Dále by, podle možností, mohli žáci využít i několik hodin náboženství, aby secvičili učitelem scénku „Bratři ze Soluně“ viz 5.3.1, a pak ji předvedli publiku.

„Budeš mluvit o tom, co jsi viděl a slyšel...“

Cílem je, aby se žáci lépe seznámili s apoštolem Pavlem a jeho misijními cestami. Žáci jsou obohaceni znalostmi o rozšiřování křesťanství ve světě.¹⁴¹

Inovace: V tomto tématu stojí jistě za zmínku ukázat, že Svatý Pavel je pro náš národ důležitý. Navštívil Soluň a psal místním obyvatelům dopisy. Právě z tohoto města pak připutovali na Velkou Moravu svatí Cyril a Metoděj. Opět se může využít i praktické příručky k sadám samolepek vytvořené Centrem pro katechezi Arcibiskupství olomouckého viz podkapitola 5.4.

---

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 79.

¹⁴¹ Srov. tamtéž, s. 91.

„Šíření Božího království“

Žák si má uvědomit, že dává smysl zasazovat se svým jednáním za lepší svět. Dítě si dále má spojit touhu po lepším světě s vizí Božího království. Šířit křesťanství je totiž úkol a výzva pro každého křesťana.¹⁴²

Inovace: Ukázat žákům na život Cyrila a Metoděje, kteří se jako misionáři zasadili o pozvednutí naší kultury, o rozšíření vzájemné úcty mezi lidmi, věrnosti v manželství. K tomu může učitelé posloužit praktická příručka k sadám samolepek vytvořená Centrem pro katechezi Arcibiskupství olomouckého viz podkapitola 5.4. Dále texty ze stránek KANAN.CZ viz 5.5.3.1 a kniha Petra Piňhy Slyšte slovo a zpívejte píseň viz 5.5.1.1.

4.3.2 Lapbook – Svatý Cyril a Metoděj

Lapbook (kniha zakrývající tvůj klín) nebo také lapbooking je způsob, jak názorně uspořádat informace. Jde o novou vyučovací metodu rozšířenou v Americe. Jedná se o levné portfolio či sbírku miniknižek (mini-books), časových os, grafů, příběhů, kreseb umístěných kreativně na barevné složce z tvrdého papíru, která je často složená jako okenice.

Průkopnicí metody projektu, který se vleze do dětského klína, je Tammy Duby z Tobyho laboratoře, která vytvořila první ukázky lapbooků. Jde o matku praktikující domácí školu, spisovatelku z Virginie.¹⁴³

Touto metodou se dají zpracovat jakákoli témata, přečtené knihy, prožité události. Po zvolení hlavního tématu se sestavují další podtémata, která jsou zpracovaná v tzv. mini-books. Ty si navrhuje učitelé či děti sami. Každý může využít bohatou nabídku šablon, které jsou volně ke stažení z internetu.¹⁴⁴

K zásadám při tvoření lapbooku se řadí jednoduchost tj. zařazovat spíše méně mini-books než více, originalita tj. dát prostor žákům zapojit při vytváření lapbooku svou fantazii a nechat si na naplánování a výrobu lapbooku dostatek času tj. pro inspiraci si vyhledat na internetu nejrozsáhlejší inspirace a postupy.

Vytváření lapbooku nevyžaduje speciální materiály ale běžné pomůcky jako je lepidlo, papír, základová složka z tvrdého papíru, barevné papíry a tužky, lepicí pásku, nůžky, různé

---

¹⁴² Srov. MUROŇOVÁ, E., MUCHOVÁ, L. *Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1.– 9. ročníku základní školy* (pro nepovinný předmět náboženství v základních školách). Praha: ČBK, 2004, s. 92.

¹⁴³ *Lapbooking 101* [online]. [cit. 30.3.2012]. Dostupné z [www: <http://lapbooking.wordpress.com/lapbook/>](http://lapbooking.wordpress.com/lapbook/).

¹⁴⁴ Srov. *Homeschool Share* [online]. [cit. 30.3.2012]. Dostupné z [www: <http://www.homeschoolshare.com/lapbooking_resources.php>](http://www.homeschoolshare.com/lapbooking_resources.php).

kartičky apod. Může se do lapbooku nalepovat i věci z reálného světa například písek z pláže, list stromu, mušle. Informace zaznamenávané v lapbooku lze získat například na internetu, z nejrůznějších encyklopedií, z exkurzí, letáčků aj.

Lapbook je uspořádán tak, aby se k němu dítě rádo vracelo a oživovalo si poznatky o tématu. Při této metodě se mimo jiné poukazuje na detail z učební látky. Vytvořený lapbook bývá hojně využíván při povinném přezkušování žáků domácího vzdělávání či domácí školy.¹⁴⁵

Mezi základní knihu seznamující s touto metodou patří *The Ultimate Lapbook Handbook*. Existují i internetové stránky, odkud lze získat šablony pro vytváření mini-books¹⁴⁶, dále videa s ukázkou postupu výroby až po přehled návrhů, jak lze tímto způsobem zpracovat mimo jiné i témata čerpající z Bible, například Velikonoce, Dary Ducha svatého aj.¹⁴⁷

Navržený lapbook, viz Příloha č. 6, může posloužit učitelům náboženství v hodinách, ve kterém chce zmínit dílo a život Cyrila a Metoděje. Lze s ním pracovat v 1.–4. třídě. Dítě při něm rozeznává svatého Cyrila od Metoděje a přiděluje jim pojmy např. Konstantin, Michal, sestavil hlaholici, starší, mladší, pohřbený v Římě, mnich, arcibiskup aj. Vytvořené mini-books slouží k seznámením se s Biblí jako Písmem svatým a mší svatou a jejími částmi. Dítě se také dozvídá o pouti na Velehrad 5. července a tím, že jsou našimi patrony, na které se můžeme obracet s prosbou o přímluvu u Boha. Vytvoření lapbooku může být také výstupem společné pouti na Velehrad absolvované se třídou dětí se svým vyučujícím náboženství.

---

¹⁴⁵ Srov. Lapbooking and Homeschooling [online]. [cit. 20.3.2012]. Dostupné z www: <<http://www.thehomeschoolshop.com/nhs-articles-lapbook.html>>.

¹⁴⁶ Srov. ZIKE'S, D. *Foldables: High School World History Reading and Study Skills* [online]. [cit. 24.3.2012]. Dostupné z www: <<http://daiglerworkshop.wikispaces.com/file/view/foldables.pdf>>. ISBN 0-07-865362-2.

¹⁴⁷ Lapbooklessons [online]. [cit. 20.3.2012]. Dostupné z www: <<http://www.lapbooklessons.com/>>.

5 Cyril a Metoděj v rozvíjejících aktivitách

Kapitola představuje čtyři aktivity, které cíleně žáky mladšího věku seznamují s postavami svatých Cyrila a Metoděje. První z nich je program vstupy do škol, které jsou v současné době realizovány na pěti biskupstvích. Převážně je zaštitují katechetická a pedagogická centra. Člověk, který prošel seminářem, dostává do rukou kvalitní materiál, se kterým může pracovat i ve svých hodinách náboženství. Další aktivitou je výtvarná soutěž „Cestou dvou bratří“ určená předškolákům a žákům 1. stupně ZŠ. Soutěž má velmi kladné ohlasy i v řadách učitelů náboženství viz podkapitola 5.3. Poslední představená aktivita se může využít jako doplněk výuky náboženství; jde o scénář ke scéně „Solušští bratří“ vytvořený Marií Holkovou a text pro dramatizaci příběhu „O Cyrilovi a Metodějovi“. Text i scénář hry se může zahrát v hodině náboženství bez delší přípravy – s textem v ruce. Scénář může být ale také být podkladem pro scénku, která bude hrána před diváky různého věku.

Závěrečná podkapitola obsahuje přehled literatury, pořadů a odkazů, které mohou obohatit farní katecheze, program společenství, ale také hodiny náboženství s tématem Cyril a Metoděj.

5.1 Vstupy do škol s tématem svatí Cyril a Metoděj

Učebnice vlastivědy obsahují témata vztahující se k počátkům křesťanství na našem území. Zpracování těchto témat je ale často zjednodušené a někdy ne zcela přesné. Záleží na učiteli, jakou učebnici zvolí a také, jak žákům probíranou látku předloží. Pokud není učitel kritický vůči některým výpovědím z učebnic, jsou žáci špatně informovaní a tvoří si nesprávný pohled na náboženské otázky. Pokud je učitel náboženství zároveň učitel například vlastivědy, dějepisu či literatury, je větší předpoklad, že k takové situaci nedojde.

Z důvodu předcházení nesprávnému porozumění křesťanským hodnotám a křesťanství obecně, byly vypracovány programy týkající se náboženství, které plně respektují požadavky RVP ZV. Dnes existují programy týkající se náboženství, náboženské plurality a křesťanství, které se dají zařadit do hodin prvouky, vlastivědy, dějepisu, občanské nauky nebo literární výchovy, ty se vztahují ke vzdělávacím oblastem „Člověk a jeho svět, Člověk a společnost, Jazyk a jazyková komunikace“ nebo „Umění a kultura“. Vstupy do škol mají zpravidla délku jedné vyučovací hodiny a jsou ve dvou provedeních, první je určen žákům 4. a 5. třídy a druhý žákům druhého stupně.

V současné době existují v českém prostředí dvě publikace ke vstupům do škol. První vydalo v roce 2010 Katechetické a pedagogické centrum Biskupství královehradeckého a nese název Poselství křesťanských svátků s podtitulem Příručka pro pedagogy základních a středních škol. Druhou publikaci vydalo Katechetické a pedagogické centrum Biskupství ostravsko-opavského s názvem Člověk a křesťanství. V žádné z uvedených publikací nenajdeme vypracované téma Cyril a Metoděj. Programy však existují.

Obě dvě biskupství společně s brněnským katechetickým centrem mají ve svých programech vstupů do škol témata týkající se také sv. Cyrila a Metoděje. Centra pořádají také semináře, kde vyškolují další lektory.

Mgr. Šárka Koflerová, pracovnice Ostravského katechetického a pedagogického centra, ve článku uveřejněném v časopisu Cesty katecheze, seznamuje čtenáře s obsahem vstupu do výuky „Sv. Cyril a Metoděj“ pro 4. a 5. třídu následovně: „... lektor nejprve žákům nabídne k výběru repliky drobných předmětů z 9. století, mapky státních útvarů a kreslené portréty panovníků. Pomocí nich pak jsou uvedeni do historických událostí, které souvisí s příchodem Konstantina a Metoděje na Velkou Moravu. Pomůcky se rovněž stanou klíčem k rozdělení do skupin, ve kterých děti během programu několikrát spolupracují na řešení problémů, např. promýšlejí a formulují vlastnosti potřebné pro vyslance do cizí země. Život a dílo Konstantina a Metoděje lektor přiblíží nejen power-pointovou prezentací s výkladem, ale vede děti také k doplňování dialogů k obrázkům, a tím k vlastnímu uchopení a vyjádření vyslechnutých informací. Během prezentace se žáci orientačně seznámí s hlaholicí i největšími oslavami svátků těchto světců v naší zemi. V závěru jsou vyzváni, aby se pokusili sami formulovat na základě toho, co již věděli, i toho, co právě slyšeli, čeho si na sv. Cyrilu a Metoději nejvíce cení.“¹⁴⁸

Seminář vstupů do škol s tématem „Sv. Cyril a Metoděj“ pro 4. a 5. třídu¹⁴⁹ nabízí možnost učitelů náboženství rozšířit své znalosti o těchto světcích, ale také získat materiály, které se dají využít v hodinách náboženství, např. mapa Byzance, Velké Moravy, ukázka hlaholice a replik drobných předmětů z 9. století aj. viz Příloha č. 2.

---

¹⁴⁸ KOFLEROVÁ, Š. Program „Sv. Cyril a Metoděj“ služba škole a vyučujícím společenskovedních předmětů. *Cesty katecheze*. č. 4/2009, s. 25.

¹⁴⁹ Vzdělávací programy pro pedagogy. [online]. [cit. 17.3.2012]. Dostupné z www: <http://kpc-ostrava.archa.info/index.php?action=main&parentId=101&id_page_category=337&seo=Vzdelavani-pro-pedagogy->>.

5.2 Soutěž „Cestou dvou bratří“

Jednou z možných forem, jak obohatit hodiny náboženství, je zapojení dětí do každoroční výtvarné soutěže *Cestou dvou bratří*. Vernisáž soutěže je od roku 2006 zařazována do programu Dnů lidé dobré vůle, které se konají pravidelně na Velehradě 4.–5. července, tj. v den českého státního svátku. Soutěž má své webové stránky s podmínkami soutěže. Konání zajišťuje Livie Klausová, Mons. Jan Graubner a hejtman Zlínského kraje.

Cílem výtvarné soutěže je přiblížit dětem kořeny naší kultury s pozitivním příkladem pro život současnosti. Organizátoři soutěže rozesílají na školy letáčky s textem přibližujícím některou část života soluňských bratří s námětem, na který mají žáci výtvarně reagovat. V roce 2011, v VI. ročníku si děti mohly vybírat mezi těmito náměty: *„Nakresli, s čím lidé asi chodili za Metodějem, aby urovnal jejich spory. Nakresli, jak se asi tvářili, když jim poslové oznámili úkol vydat se na velkou Moravu. Co se jim asi honilo hlavou, když se pustili do příprav na odchod k obyvatelům Velké Moravy?“*¹⁵⁰

Mezi dalšími náměty, které směřovaly do života, bylo: *„Bratrům nechyběla moudrost. Považovali za bohatší ty lidi, kteří něčemu rozumí a dokážou dát druhým dobrou radu, než ty, co měli hodně peněz. Umiš také ty předat kamarádům a spolužákům něco ze svých znalostí nebo dovedností, které jsi získal ve škole nebo v kroužcích? Nakresli to. Cyril (Konstantin) měl skvělé učitele, kteří ho vedli k tomu, aby se dokázal věnovat pořádně jedné věci, kterou si vybral, i když ho to pokaždé nebavilo. Nakresli kroužek, který pravidelně navštěvuješ.“*¹⁵¹

Hodnotící komise vybírá šedesát výtvarných prací, zaslaných ze všech koutů České republiky. Cílovou skupinou byli do roku 2010 žáci prvního stupně. Ti byli rozděleni do dvou kategorií. I. Kategorie – 1.–3. třída, II. kategorie – 4.–5. třída. Od roku 2011 je soutěž rozšířena o kategorii ZUŠ a MŠ.

V roce 2011 se do každoroční uzávěrky soutěže, tj. do 31. 5., shromáždilo přes 1500 prací z více jak 128 škol. Z ohlasů lze vidět, že je soutěž pro děti obohacující a přináší jim radost a nové poznatky. Například učitelka náboženství paní Jana Šaratová píše: *„Díky této soutěži se děti radují z vlastního tvoření i z toho, že se mohou osobně účastnit něčeho tak velkolepého.“*¹⁵² Lenka Mitilá popisuje svou zkušenost s dětmi, které se do soutěže zapojili: *„Děti velmi zaujal příběh, který jsme jim podle Vašeho návrhu převyprávěla, měly velmi*

---

¹⁵⁰ *Cestou dvou bratří* [online]. [cit. 17.3.2012]. Dostupné z [www: <http://www.velehrad.eu/cestou-dvou-bratri-vytvarna-soutez>](http://www.velehrad.eu/cestou-dvou-bratri-vytvarna-soutez).

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² Katalog výtvarných prací VI. ročníku výtvarné soutěže pro děti I. stupně ZŠ MŠ a ZUŠ *Cestou dvou bratří*. PETARDA PRODUCTION a. s.

*mnoho otázek, na které jsem jim odpověděla. Poté jsme začali s tvořením. Děti to velmi bavilo a už se těší na další výtvarné soutěže.*¹⁵³ K IV. ročníku paní učitelka náboženství v Klatovech napsala: „...již potřetí se chceme zúčastnit Vaší soutěže a posíláme obrázky dětí ve věku 6–11 let z Klatov. Dětem se líbili náměty, které čerpaly z letáčku. Menší děti malovali své zážitky s kamarády. Věřím, že radost, která vyzařuje z jejich obrázků, zapůsobí i na Vás. Čtvrtáci se zamýšleli, čím by mohli být užiteční druhým lidem. Chtěli by jim pomáhat a chránit životy. Někteří bádali, jak asi vypadala škola v dávných časech, kdy k nám přišli věrozvěstové.“¹⁵⁴

V současné době se chystají podklady pro VIII. ročník soutěže „Cestou dvou bratří“, která se má z důvodu cyrilometodějského jubilea otevřít i zahraničním dětským výtvarníkům. Učitelé náboženství mohou této soutěže využít jako prostředek k hlubšímu seznámení se s našimi dvěma národními světcí, kterým vděčíme za pozvednutí kultury a státnosti naší země.

5.3 Scénky a text pro dramatickou improvizaci

Dítě mladšího školního věku v dramatických hrách dostává příležitost vyzkoušet si roli někoho jiného a podívat na příběh jinýma očima. Tato aktivita dovoluje dětem zažít a pochopit množství lidských myšlenek, citů, a názorů, hledat skutečné motivy jednání lidí. Výsledkem práce se scénářem a textem pro dramatizaci může být i veřejné představení. Tato aktivita je prostředkem pro obohacení všech zapojených členů. Herci jsou vedeni k pochopení jednání hrané postavy, vyžaduje se vzájemná spolupráce a komunikace. Naučené úryvky ze scénářů obohatí dětskou paměť.

5.3.1 Scénka „Bratři ze Soluně“

Centrum pro katechezi Olomouckého arcibiskupství vydalo v roce 1998 soubor „Kdo (si) hraje, nezlobí aneb Scénky pro děti a katechety ke vzdělávání a zábavě“ viz Příloha č. 2. Soubor nabízí scénky a pásma přibližující Vánoce, Postní dobu, Velikonoce. Jiné mají za účel seznámit diváky s postavami vybraných světců a biblických postav. Marie Holková, osvědčená autorka, zde mimo jiné předkládá scénář ke scéně Bratři ze Soluně. Hra je

---

¹⁵³ *Katalog výtvarných prací VI. ročníku výtvarné soutěže pro děti I. stupně ZŠ MŠ a ZUŠ Cestou dvou bratří.* Ostrava: PETARDA PRODUCTION a. s. 2011.

¹⁵⁴ *Katalog výtvarných prací IV. ročníku výtvarné soutěže pro děti I. stupně ZŠ Cestou dvou bratří.* Ostrava: PETARDA PRODUCTION a. s. 2009.

sepsaná pro patnáct osob. Postavy se však dají zdvojit. Velkou předností této hry je zřymovaný text, který si herci mohou rychleji osvojit.

Děj hry diváky vtahuje do nejprve do kláštera, do kterého přijíždí Konstantin na návštěvu za Metodějem, dále přibližuje setkání bratrů s posly z velké Moravy, které mělo za následek odchod bratří na Velkou Moravu. Následuje scéna s knížetem Rostislavem, kterému bratři Cyril s Metodějem předávají dar ostatky svatého Klimenta, překlad bible do staroslověnštiny, ukázka hlaholice. Bořivojova návštěva Velké Moravy a následný křest českého knížete a jeho ženy Ludmily. Scénka neopomíná putování bratrů do Říma spojený se schválením staroslověnštiny jako liturgického jazyka, Cyrilovou smrtí v klášteře, Metodějovo uvěznění a propuštění, aby pak mohl žít mezi Moravany, zvolit si za svého nástupce Gorazda. Závěr není smutný, přestože zmiňuje Metodějovu smrt a vyhnání jeho žáků z Velké Moravy, ti totiž odešli do sousedních zemí a tam šířili křesťanství a pozvedli tamější kulturu. Vypravěčka ke konci hry říká:

*„To Gorazd, ten byl prima,
nešel si stěžovat do Říma,
rozeslal učedníky do různých zemí.
Bratřil se rád se Slovaný všemi.
I přinášeli slovo Boží, cennější než zlaté zboží,
tak pracovali ze všech sil, jak Metoděj jim kdysi uložil.“¹⁵⁵*

Nacvičení scénky o Cyrilu a Metoději má pro herce velký přínos. Dítě se musí naučit text a tak si zafixovat základní informace o hlavních hrdinech. Dále pak pro věrohodnější ztvárnění své role je dobré, aby se herec, alespoň v rámci scénky, ztotožnil se přidělenou postavou. U dítěte tedy probíhá vzdělávání i výchova. Dítě se tedy informuje a formuje zároveň. Nacvičování scénky mimo vyučování také může nahradit dobu, kdy děti tráví svůj čas netvůrčím způsobem, tj. vysedáváním u počítače, televize, bloumáním po ulicích.

5.3.2 Text pro dramatizaci „O Cyrilovi a Metodějovi“

Zařazování dramatizace a dramatických cvičení do osnov je typické pro Vzdělávací program Obecná škola. Nakladatelství ALTER vytvořilo ediční řadu knih věnovaných právě dramatizaci. Jedna z nich nese název „Pověsti z Čech a Moravy II“. Autory jsou Jiří Černý a Miroslav Steiner. Texty, které se v publikaci objevují, jsou primárně určeny do hodin

---

¹⁵⁵ Centrum pro katechezi Olomouckého arcibiskupství. *Kdo (si) hraje, nezlobí aneb Scénky pro děti a katechety ke vzdělávání a zábavě*. Olomouc : 1998, s. 37.

dramatické výchovy, psaní, čtení, prvouky a vlastivědy. Kvůli své přednosti, že texty nejsou určeny k doslovnému zapamatování, se dají využít i v hodinách náboženství. Cílem textů je inspirovat žáky, rozšiřovat jejich vědomosti a slovní zásobu. Získávání určitého poznání má být na základě vlastního prožitku.¹⁵⁶

Text „O Cyrilovi a Metodějovi“ viz Příloha č. 4., je napsán pro šest osob včetně vypravěče. Počet se dá ale upravit tak, aby se do dramatizace zapojil co největší počet dětí, např. na knížecím dvoře při uvítání zde mohou být jako jásající dav. Při přidání scény, jak se bratři setkávají s obyvateli Velké Moravy, mohou ztvárnovat naše předky, kteří žijí prostopášným životem, aj. Předložený text je vhodný pro žáky 4. a 5. třídy. V úvodu vypravěč krátce seznamuje s původem bratrů. Hlavní dějová linie se odvíjí na Velké Moravě, kde bratři nejprve vedou rozhovor s knížetem Rostislavem nad situací v jeho zemi a v Panonii. Vývoj politických a církevních událostí, se kterými bratry seznamuje postava Čenka, vede bratry k odchodu do Říma, kde podávají zprávu papeži. Ten dílo obou bratrů schválil. Příběh končí úmrtím obou bratrů.

Zde je uveden úryvek pro názornou představu o zmiňovaném textu:

„Konstantin: Velký kníže, vykonali jsme pro tvůj lid, co bylo v našich silách.

Metoděj: Nyní se připravujeme k cestě do Říma, abychom složili účty ze svého konání Svatému otci.

Rastislav: Musí tomu tak opravdu být? Mám zprávu, že bavorští kněží vás v Římě pomlouvají.

Metoděj: Zlá slina se snadno hodí. My však nemáme obavy, protože naše svědomí je čisté. Pracovali jsme jen pro slávu Boží.

Rastislav: Bavorští kněží jsou však jiného názoru.

Čeněk: Oni tvrdí, že slovo Boží lze pronášet jen třemi jazyky. Hebrejským, řeckým a latinským. Slovanský jazyk prý není vhodný.“¹⁵⁷

S textem se dá pracovat následovně:

- 1) *Úvod* – uvedení tématu, obsahu a dél hodiny.
- 2) *Čtená dramatizace* – čtení zdramatizovaného textu s rozdělením rolí (vypravěč, Konstantin, Metoděj, Rastislav, Čeněk).

---

¹⁵⁶ ČERNÝ, J., STEINER, M. *Pověsti z Čech a Moravy II*. Všeň : ALTER, 1995, s. 62–63.

¹⁵⁷ Srov. tamtéž, s. 63.

- 3) *Dramatická improvizace* – volné zpracování příběhu, volné převyprávění příběhu „O Cyrilovi a Metodějovi“ dětmi.
- 4) *Hry, hádanky* – žáci pohybově představují obrazy z realizovaných dramatizací, které se snaží diváci uhodnout.
- 5) *Závěr* – hodnocení a zpětná vazba k získaným vědomostem o bratřech ze Soluně, zklidnění a celkové hodnocení hodiny.¹⁵⁸

Při použití této metody v hodinách náboženství dodržujeme jednu z pedagogických zásad – jedná se o aktivnost. Dítě není jen pasivním příjemcem informací, ale sám se zapojuje. Souvisí to i s poznatky vývojové psychologie, uvedené v kapitole 2.3. Píše se v ní, že dítě nechce být jen pasivní obětí vnějších podmínek. Vlastní činností a manipulací s věcmi dochází k hlubšímu upevnění učiva. K výkladu s názornou ukázkou je vhodné nabídnout i materiál, s nímž by mohl aktivně experimentovat.

5.4 Sada samolepek vytvořených Centrem pro katechezi Arcibiskupství olomouckého

Ve spolupráci s redakcí časopisu *Nezbeda* vydává každý rok Centrum pro katechezi sadu samolepek, které jsou určeny pro práci s dětmi předškolního a mladšího školního věku. Sada se skládá ze 43 samolepek, sešitu formátu A6, do kterého si děti nalepují každý týden samolepky. Jedná se totiž o aktivitu na celý školní rok, který zahrnuje 43 týdnů. Materiál se dá využít v hodinách náboženství, při farních katechezích, na pravidelných schůzkách s dětmi, při mši svaté či táboře. Prozatím je vyrobeno pět sad samolepek a ke všem (výjimku tvoří první sada) je vytvořena praktická příručka pro kněze, katechety a animátory. Ti v ní najdou komentáře a návrhy pro práci se samolepkami.

První sada byla zaměřená starozákonní postavy, druhá, vydaná v roce 2009 na novozákonní postavy. V tomto roce se podařilo navázat i spolupráci s Televizí Noe.¹⁵⁹ Vznikla SMS soutěž „*Hrdinové nového zákona*.“ Každý měsíc děti odpovídaly na otázky vztahující se k postavám ze sady samolepek. V roce návštěvy Svatého otce byla vytvořena sada „*Poznáváme naše světce*“. Následující rok „*Ježíš a evropští světci*.“ V tomto školním roce je k dispozici sada samolepek představující osobu Ježíše Krista skrze nedělní evangelia

---

¹⁵⁸ ČERNÝ, J. STEINER, M. *Pověsti z Čech a Moravy II*. Všeň : ALTER, 1995, s. 9.

¹⁵⁹ *Hrdinové Nového zákona* [online]. Vysíláno 11.12.2008. [cit. 17.3.2012]. Dostupné z [www.<http://tvnoe.tbsystem.cz/index.php?cs/videoarchiv/hrdinove-2008-11-12>](http://tvnoe.tbsystem.cz/index.php?cs/videoarchiv/hrdinove-2008-11-12).

čtená od září 2011 až do června 2012. Paralelně s ní probíhá soutěž „*Znáš evangelium?*“¹⁶⁰ pro žáky základní školy, do které je zapojeno kolem 300 dětí.

Pro následující školní rok, tj. 2012/2013 se pracovníci Centra pro katechezi, mezi které se řadí i Anna Skočovská, sestavují podklady k sadě samolepek a praktické příručky seznamující s životem svatého Cyrila a Metoděje a jejich vztahem k Bohu.¹⁶¹ Sada i umíněná příručka vyjde během června 2012.

Ukázka tří textů z chystané příručky s kurzívou navrhnoutou aktivitou:

2. týden

Tatínek Cyrila a Metoděje byl velice bohatý a vážený člověk. Pracoval jako úředník na císařském dvoře. Jmenoval se Lev a se svou manželkou Marií měli sedm dětí. Metoděj přišel na svět jako první. Když měl Metoděj devět roků, tak se mamince narodilo poslední sedmé miminko. Vybrali mu jméno Konstantin. Konstantin je ten samý člověk jako Cyril. Cyril je řeholní jméno, které dostal v klášteře*. (*možno rozvést jak probíhá výběr jména, smysl přejmenování*) My mu budeme celou dobu říkat Cyril.

Peníze rodině Cyrila a Metoděje nechyběly. Doma měli dokonce i služebnictvo, které se staralo o domácnost a pomáhalo s hlídáním dětí. Maminka s tatínkem byli křesťané. Uvědomovali si, že díky Pánu Bohu se mají dobře, že je jeho velikým darem každé narozené děťátko a to, ať se narodí jako první nebo jako sedmé v pořadí. Moc si přáli, aby i jejich děti měly rády Pána Boha. Společně navštěvovali mši svatou v krásné bazilice, která stála uprostřed města. Bazilika je vlastně veliký kostel. Cyril a Metoděj si v něm prohlíželi barevné obrazy na stěnách, které jsou nazvány mozaiky. Rodičů se vyptávali, kdo je to za pána, kterého tam vidí, jak sedí na trůně. Proč je v bazilice kříž a co je to za knihu, ze které se při mši svaté čte. Tatínek mu na tyto otázky trpělivě odpovídal. Měl radost, že jsou jeho synové tak zvědaví.

Zeptej se rodičů nebo někoho jiného, co znázorňují obrazy, mozaiky v nejbližším kostele? Kdo je na nich vyobrazený a proč je tam asi malíři nakreslili?

*při slibech, které se dávají po rozhodnutí žít v klášteře celý život, dostává člověk nové jméno na znamení, že se s ním stala změna. Nepatří už rodičům, ale jen Pánu Bohu. Tak jak si nevěsta při svatbě mění své příjmení, tak i řeholník dostává nové jméno, které mu vybere představený.

---

¹⁶⁰ *Znáš evangelium?* [online]. [cit. 17.3.2012]. Dostupné z www: <<http://znas-evangelium.kamna.net/>>.

¹⁶¹ *Slunečnice* [online]. Vysíláno 16.10.201. [cit. 17.3.2012]. Dostupné z www: <[Slunečnice](http://prehravac.rozhlas.cz/audio/2460681). <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/2460681>>.

3. týden

Cyril s Metodějem, když byli ještě malí, rádi poslouchali vyprávění o apoštolu Pavlovi, který v jejich městě Soluni pobýval před mnoha lety. Svatý Pavel v mládí nevěřil, že Pán Ježíš vstal z mrtvých. Chtěl zavřít všechny lidi, kteří uvěřili v tuto jedinečnou událost. Jednou se Pavlovi stalo, že jel na koni do města, kde žilo mnoho křesťanů. Měl na ně veliký vztek. Ukázal se mu Pán Ježíš a zeptal se ho: „Šavle, proč mě pronásleduješ?“ Od té chvíle Pavel/Šavel uvěřil, že Pán Ježíš vstal z mrtvých a úplně změnil svůj život a stal se křesťanem. Cestoval lodí, na koni, někdy i pěšky. Proč? Aby co nejvíce lidem pověděl o Pánu Ježíši, který je má rád.

Pavel jednoho dne přišel i do Soluně, do města, kde se narodil Cyril a Metoděj. Pavel si obyvatele Soluně velice oblíbil. Považoval je za své velké kamarády. Chválil je za to, jak křesťansky žijí. Líbilo se mu, že nemyslí jen na sebe, ale dívají se kolem, jestli někdo nepotřebuje pomoci. Soluňani se mezi sebou dokázali podělit o upečený chleba, chycenou rybu, ovoce, které se jim urodilo na zahradě.

Když od Soluňanů Pavel odešel, stále na ně myslel. Modlil se za ně. Posílal jim po spolehlivých mužích dopisy. Dva z nich najdeme v Bibli. Pavel v nich píše: „*Drazí Soluňané, ani nevíte, jak má každého z vás Bůh rád a jak se mu líbí, že si nepřestáváte pomáhat a dělit se o to co vám Bůh dal. Modlí se za vás služebník Pána Ježíše - Pavel.*“

Pavel se stal pro Soluňany misionářem. Díky němu se dozvěděli o Pánu Ježíši. Malý Metoděj a Cyril ani netušili, že až vyrostou, budou také takovými misionáři, jako byl sv. Pavel.

Zkus tento týden poslat pohled s pozdravem někomu, koho máš rád. Rodiče Ti s tím jistě rádi pomůžou nebo nakreslit obrázek a daruj ho někomu.

4. týden

Cyril s Metodějem vyrůstali v šikovné chlapce. Jak už to bývá v každé rodině, vymýšleli si různé hry a určitě se někdy i poprali. Metoděj byl o devět let starší než Cyril. Každý z nich měl jinou povahu a každý od Pána Boha dostal jiné dary, aby druhým pomáhali. Metoděj byl přísnější a mohli bychom ho přirovnat k rozumbradovi a Cyrila, mírnějšího, k tomu, který hodně přemýšlí a dokonce skládá básně.

Oba byli velice nadaní. Tatínek s maminkou jim proto vybrali dobré učitele, aby je naučili číst, psát a počítat. Tito učitelé je vychovávali, aby vydrželi u rozdělaného úkolu

a dokončili ho. Pro Cyrila bylo těžké neodbíhat od úkolů, hlavně když byl velmi těžký a už ho to přestalo bavit.

To, že je někdo šikovný a nadaný, neznamená, že z něj bude v dospělosti někdo vážený a dokonce svatý. Je potřeba píli a vytrvalost. Číst a psát se nenaučíš tak rychle, jako když mávneš kouzelným proutkem. Nejde to najednou, ale postupně; jak se říká krůček po krůčku, kapka za kapkou. Vždyť ani květině při růstu nepomůže, když ji budeme tahat za lístky ze země. Rostlina potřebuje čas, teplo a sluníčko. Podobně je tomu i s člověkem. Ten potřebuje trénink..

Cyril s Metodějem dostali od Pána Boha velmi dobrou paměť. Ve škole ji zlepšovali, a tak své nadání rozvíjeli. Trénovali se, aby byli lepší.

Pán Bůh to vymyslel tak, že každý z nás je v něčem šikovný. Někdo se umí hezky starat o panenky nebo zase postavit pořádnou garáž. Jiný nakreslí krásného pejska, ale nedokáže rychle utíkat. Je důležité, abychom poznali, jaké dary jsme od Pána Boha dostali, rozvíjeli je a trénovali se v nich. Někdo z vás pak může být v dospělosti sportovec, zvěrolékař nebo dobrá maminka či tatínek.

Viš, jaké jsi dostal od Pána Boha dary? Na co jsi šikovný? Uměl bys vyjmenovat i to, na co je šikovný tvůj bratr, mladší sestra nebo kamarád ze školky?

Jak již bylo zmíněno, sada samolepek je univerzální, dá se využít při katechezi, stejně tak i při vyučování náboženství, celoroční nebo celotáborové hře. Záleží totiž na učiteli, jak předložený příběh pojme a zda využije kurzívou navrženou aktivitu. V situaci, kdy vyučovanou skupinu tvoří žáci pokřtění, a kteří chtějí svůj vztah k Bohu prohloubit, může mít vyučování náboženství částečně katechetický ráz.

5.5 Další rozvíjející aktivity k tématu „Cyril a Metoděj“

Při vytváření obsahu konkrétní hodiny náboženství, potřebuje učitel náboženství podněty a materiály, kterými žákům mladšího školního věku zpestří téma seznamující s Cyrilem a Metodějem. V následujících podkapitolách je dán přehled vybraných publikací, pořadů České televize, odkazů na webové stránky využitelných do hodin vlastivědy, ale také hodin náboženství. U každého odkazu je krátká charakteristika s návrhem, jak se může s materiálem pracovat, co se z něj dá zúročit, aby žáci byli lépe informováni o životě svatých Cyrila a Metoděje a uvědomili si jejich příkladný život a přínos nejen pro naši vlast, ale také

pro každého z nás. Záleží na učiteli a vychovateli, zda vůbec, případně jak předložených materiálů využije.

5.5.1 Vybrané publikace

5.5.1.1 Pit'ha Petr – Slyšte slovo a zpívejte píseň

Podtitulem knihy je Život svatých Cyrila a Metoděje a příběh Velehradu. Kniha čtenáři poskytuje základní poznatky o době Cyrila a Metoděje, především o jejich díle, které vykonali mezi obyvateli Velké Moravy. Uváděné historické souvislosti jsou v souladu se současnými poznatky o cyrilometodějské otázce. Autor historická fakta konzultoval s předními českými církevními historiky.¹⁶² Kniha vypovídá o většině událostí, které jsou zmíněné v Panonských legendách Život Konstantinův a Život Metodějův (viz 4. kapitola). Nechybí v ní i skutečnost uváděná v našich nejstarších kronikách – křest knížete Bořivoje. Ilustrování knihy se ujala paní Klára Folvarská-Roseová, jejíž obrázky podporují dětskou představivost.

Následující úryvek pracuje s faktem, že hlaholice, kterou Cyril sestavil, začíná písmenem ve tvaru kříže: „*Vzal seříznutý stvol rákosu a začal ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého. Udělal při tom na arch malý kříž. Chtěl začít psát abecedu dál, ale opět mu přišla myšlenka, jako by mu ji přinesl anděl z nebe: „Vždyť prvé písmeno už je napsáno. Ať slovanské „a“ vypadá jako znamení kříže. Ať je takto požehnáno samo písmo a všechna písemnost, která jím v budoucnu bude sepsána.“*¹⁶³ Jazyková stránka, jak je patrné z úryvku, je na vysoké úrovni. Kniha nekončí smrtí obou bratrů a vyhnáním Metodějových žáků z Velké Moravy, ale tím, jak se dílo, které bratři zanechali, rozrůstalo v jiných zemích. Autor pro tuto skutečnost použil velmi výstižného přirovnání: „*Rychle odkvetl zlatý květ Velké Moravy a zlé větry roznesly semena práce svatých Soluňanů, jako když odfoukneš chmýří pampelišky.*“¹⁶⁴

Součástí knihy je i výkladový slovník, který objasňuje čtenářům pojmy jako například apoštolé, benediktini, žalm aj. Kniha je označena logem 1150 let Cyrilometodějské ideje, nese tedy doporučení využít ji pro přípravu na velké jubileum, a to při osobní formaci či formaci druhých. Knihu může rodič či učitel náboženství předčítat dětem na pokračování nebo si ji

---

¹⁶² Doc. dr. J. Šebek z Akademie věd a prof. dr. J. Sláma z Karlovy univerzity.

¹⁶³ Srov. PÍŤHA, P. *Slyšte slovo a zpívejte píseň. Život svatých Cyrila a Metoděje a příběh Velehradu*. České Budějovice : Poustevník ve spolupráci s Maticí velehradskou v nakladatelství STUDIO GABRETA spol. s.r.o., 2012, s. 65.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 150–151.

děti a mládež mohou přečíst samy. Vedoucí tábora se knihou může inspirovat při tvorbě etapové hry zaměřené na Cyrila a Metoděje a scénáře motivačních scének. Obsahuje totiž mnoho přímých řečí.

5.5.1.2 Renč Ivan – Kytice z královské zahrady

Katolický spisovatel Ivan Renč sestavil knihu s podtitulem Příběhy svatých ochránců Čech a Moravy pro děti. Vedle postav jako je svatá Anežka Česká, Zdislava, svatý Klement Hofbauer aj. napsal Renč příběh O svatých Cyrilu a Metoději nadepsaný Bratři. Na devíti stranách autor zmiňuje velmi rámcově život soluňských bratří. Začíná představením jejich rodného města Soluně, dále obrazným shrnutím situace našich předků z 9. Století a odchodem Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu a jejich působení mezi Slované. Příběh má po historické stránce značné nedostatky. Příběh je například zakončen vymyšlenou událostí. Není totiž pravdou, že biskup Wiching zasáhl proti bratrům se zbraní v ruce a že „*Slované skryli své drahé věrozvěsty v lesích a pečovali o ně.*“¹⁶⁵ Biskup Wiching sice nepodporoval dílo, které se rodilo na Velké Moravě, ale úklady strojí proti arcibiskupu Metodějovi. Cyril byl v té době po smrti. Pro žáky 1. nebo 2. třídy je příběh ale postačující pro vytvoření si obrazu o Cyrilu a Metoději díky svým popisným pasážím.

Autor často používá přirovnání ze současné doby a na minulosti ukazuje současnost. Například: „*Pocházeli z města Soluně, kde je po celý rok teplo, někdy až moc, protože sluníčko tam stále svítí. A přece lidé v těch končinách neleží celé dny u vody, aby se koupali a slunili, jak bychom si možná mysleli. To sluníčko jim pomáhá k tomu, že se tam rodí mnoho dobrého ovoce a obilí a vína a jiných darů, kterých je potřeba k životu. Proto ti lidé musí o tak vzácnou úrodu stále pečovat, okopávat, sklízet, zalévat – zkrátka pracovat. Jako u nás a jako všude jinde. Pracovat se prostě musí.*“¹⁶⁶

Po přečtení příběhu se přímo nabízí vést s dětmi rozhovor například o tom, jaký mají vztah ke svým sourozencům a zda jim svatý Cyril s Metodějem mohou být příkladem. Pro další témata rozhovoru se může vycházet z následujícího textu: „*Najednou poznali,*¹⁶⁷ *že jejich každodenní práce tu není jen proto, aby měli co jíst a nebylo jim zima, ale že každá*

---

¹⁶⁵ RENČ, I. *Kytice z královské zahrady. Příběhy svatých ochránců Čech a Moravy pro děti.* Praha : ZVON, 1996, s. 39.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 32.

¹⁶⁷ Myslí se lidé z Velké Moravy, kterým se soluňští bratři věnovali – pozn. autora.

práce je krásná, když z ní má užitek taky třeba můj bratr nebo sestra. A že každá taková práce a vůbec všechno, co děláme, a přitom myslíme na druhé, je užitečné.“¹⁶⁸

Příběh svou délkou i celkovým charakterem se dá využít nejen v hodinách náboženství ale i doma, pokud by rodiče chtěli svým dětem přečíst něco o Cyrilovi a Metoděvi.

5.5.1.3 Seifertová Lucie – Dějiny udatného českého národa a pár bezvýznamných světových událostí

Kniha sestavená i ilustrovaná Lucií Seiferovou má netradiční vazbu. Rozkládá jako lepoporelo a je rozdělena na 22 celobarevných a 22 černobílých dvoustran, které zábavnou formou podávají informace z naší historie. Sedmá dvoustrana je věnovaná Velké Moravě. Najdeme zde fakta, informace typu: „*Konstantin a Metoděj jsou u nás na misijní cestě – hlásají a učí křesťanskou víru. Před jejich příchodem k nám učení o Ježíše Krista přinesli kněží ze západní Evropy. V kostelech sloužili mši latinky, kázání však už probíhala ve srozumitelném staroslovanském jazyce.*“¹⁶⁹ Dále jsou na dvojstraně přehledné tabulky, mapy, ukázky výrobků k tomuto období. Texty komiksového rázu u kreslených postavíček umožňují pohlížet na minulost a naše předky s humorem, nadsázkou a ironií. Například Rostislav, když vítá byzantské misionáře, říká: „*To je dobře, z franské říše mi posílají kněze, kterým nerozumím, ale oni se tváří, že rozumí úplně všemu!*“¹⁷⁰ Tato kniha má mnoho kvalit, díky nimž získala nejednu literární cenu. Například cenu Magnesia Litera 2004 – Litera za knihu pro děti a mládež¹⁷¹ a cenu za literaturu faktu a populárně naučnou literaturu pro děti Zlatá stuha – 2003¹⁷². Pro učitele náboženství bude velkým pomocníkem, pokud ji přinese do hodiny a žáci si z ní budou moci číst. Texty žáci ocení kvůli tomu, že nejsou dlouhé a jsou podány poutavou formou.

5.5.1.4 Schauber Vera, Schindler Michael – Velká kniha o svatých aneb po kom se jmenujeme

Ilustrace Martiny Špinkové korespondují s příběhy světců, kteří jsou v knize představováni. Tato kniha má dětem přiblížit světce, jehož jméno nosí od narození. Seznamují

---

¹⁶⁸ RENČ, I. Kytice z královské zahrady. Příběhy svatých ochránců Čech a Moravy pro děti. Praha : ZVON, 1996, s. 35–36.

¹⁶⁹ SEIFERTOVÁ, L. Dějiny udatného českého národa a pár bezvýznamných světových událostí. Praha: Petr Prchal, 2003, s. 7.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 7.

¹⁷¹ Magnesia Litera [online]. [cit. 17.3.2011]. Dostupné z [www: <http://www.magnesia-litera.cz/archive/2004>](http://www.magnesia-litera.cz/archive/2004)

¹⁷² IBBY Česká sekce Kniha pro děti [online]. [cit. 17.3.2011]. Dostupné z [www: <http://www.ibby.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=49:2003-zlata-stuha-vysledky&catid=10:zlata-stuha-historie&Itemid=15>](http://www.ibby.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=49:2003-zlata-stuha-vysledky&catid=10:zlata-stuha-historie&Itemid=15).

se s jeho životem, co se v něm snažil uskutečnit či změnit. V předmluvě se také vysvětluje, kdo je to „světec“, nebo jak se člověk stane svatým.¹⁷³ Světcí jsou v publikaci představováni podle dne jejich liturgického svátku. Čtrnáctý únor stručně pojednává o životě světců Cyrila a Metoděje, kteří i se svatým Benediktem byli prohlášeni za patrony Evropy. Text je přiměřený pro děti nižších ročníků prvního stupně. Vypovídá o působení obou světců mezi lidmi na Velké Moravě, o překladu Bible do staroslověnštiny o vytvoření písma - hlaholice, z níž se vyvinulo podobné písmo používané v dnešním Rusku. Předposlední odstavec je věnovaný smrti obou světců. Kniha se dá využít při katechezi i ve vyučování náboženství, například když se bude probírat témat Bible. Učitel, katecheta i kněz může ukázat ilustraci z textu a přečíst následující text z knížky: *„Bible byla napsána hebrejsky a řecky, přeložena byla v té době jen do latiny. Konstantin vytvořil vlastní písmo, takzvanou hlaholici, aby mohl přeložit Bibli do jazyka, kterému vy všichni Slované rozuměli. Vykonal to tak mistrovsky, že písmo se ujalo, a byl tak položen základ staroslověnskému písemnictví.“*¹⁷⁴

5.5.2 Pořady České televize

Televize a internet jsou médii všeobecně rozšířenými a v našich českých podmínkách snadno dostupnými. Ve vyučování obecně se využívají za prostředek výchovy a vzdělávání. Mají na dítě během jeho vývoje velmi silný vliv. Může díky nim získat mnoho zajímavých informací, vzdělávat se či prožít kulturní zážitek. U některých dětí je riziko, že nedokáží odlišovat, co je skutečné a co je pouhá iluze. Pak hrozí, že si vytvoří klamný obraz světa.

5.5.2.1 Televizní seriál a webové stránky Dějiny udatného českého národa

Česká televize od 1. 1. 2011 vysílá každý týden v neděli dětský krátký, asi třímínutový, díl seriálu ze stodílného animovaného cyklu, který obsahově i výtvarně vychází ze stejnojmenné knihy Lucie Seifertové, která byla zmíněna v podkapitole 5.5.1.3. Témata dílů se vinou od pravěku až po sametovou revoluci. Desátý díl se vztahuje k Velké Moravě a k příchodu Konstantina a Metoděje. Autoři dokázali díky kreslené animaci spojit informaci a zábavu v humornou nadsázku. Je pravdou, že i tento díl nese lehký náznak ironie, například když si bratři Cyril s Metodějem vyměňují své svatozáře či probíhá hromadný křest Slovanů ve velké kádi s vodou jako symbol rozšiřování křesťanství.

---

¹⁷³ Srov. SCHAUBER, V. SCHINDLER, M. *Velká kniha o svatých aneb po kom se jmenujeme*. Praha : Doron, 2003, s. 22.

¹⁷⁴ Tamtéž.

Vypravěč je ztvárněn Českým lvem a hlas mu propůjčil Jiří Lábus. Lev v úvodu divákům představí knížete Rostislava, který jako nástroj proti nájezdů Franků povolává do své říše nejprve misionáře z Bavorska a pak ze Soluně. Bratři ukazují knížeti přeložené Písmo svaté do staroslověnštiny a písmo hlaholici. Zmíněný úryvek je volně přístupný v archivu České televize, lze jej dětem mladšího školního věku přehrát na počítači jako úvodní motivaci v hodině s tématem svatý Cyril a Metoděj. K probíranému tématu se dá využít i díl vypovídající o Sázavském klášteře, proslaveném svatým Prokopem a tím, že v něm se zachovávala staroslověnská liturgie, která však po čase ustoupila latinské liturgii. Jednotlivé úryvky zaujmou široké spektrum diváků – od dětí až po seniory.

Česká televize připravila speciální webové stránky, které se váží k uvedenému animovanému seriálu. U 10. dílu s názvem Velká Morava je k dispozici kvíz, hra se zadáním: „Pomoz bratrům Konstantinovi a Metodějovi dojít až na Velkou Moravu.“¹⁷⁵ i krátké objasnění pojmu Velká Morava, staroslověnština, kdo to byl Karel Veliký a Hárún ar-Rašíd.

Stránky i 10. díl seriálu se snaží přiblížit dětem zábavnou formou události a smysl příchodu věrozvěstů na Velkou Moravu a jejich přínos pro slovanské písemnictví a rozšíření křesťanství. Učitel náboženství, katecheta, rodič či kněz může předložených informací využít pro výklad o tom, co vedlo bratry k tak velkému činu – odejít ze své vlasti. Ukázat dětem Cyrilův a Metodějův vztah k Bohu. Rozebrat jaký smysl má pro člověka svátost křtu a jak je důležité milosti přijaté v této svátosti v životě rozvíjet. Uvědomit si, jak je potřebné pro komunikaci s lidmi jiného národa osvojení si cizího jazyka aj.

5.5.2.2 Světci a svědci

Archiv pořadů České televize obsahuje díly z cyklu „Světci a svědci“, které přibližují životy takových osobností, jako byl Jan Křtitel, svatý Prokop, Jan Hus, Josef Zvěřina, Alexandr Něvský aj. V roce 2007 režisérka S. Lazarová natočila pro ČT2 díl „Cyril a Metoděj“ s podtitulem „Misionáři ze Soluně“ přibližující život těchto dvou velikánů. V dokumentu o délce 13 minut vystupují znalci cyrilometodějské otázky, např. historik Vladimír Vavřínek a seznamují diváky mimo základní události ze života světců i s tím, kdo jsou sedmipočetníci, s úctou východní církve ke knížeti Rostislavovi, s povznesením

---

¹⁷⁵ *Dějiny udatného českého národa: Díl 10.* [online]. [cit. 16.3.2011]. Dostupné z [www: <http://dejiny.ceskatelevize.cz/ >](http://dejiny.ceskatelevize.cz/).

cyrilometodějského kultu Karlem IV., kdy proběhlo oficiální svatořečení a prohlášení svatého Cyrila a Metoděje za patrony Evropy aj.¹⁷⁶

Dokument poslouží každému učiteli i vychovateli pro lepší představu o cyrilometodějské otázce. Při práci s žáky 4. a 5. ročníku lze na dokumentu ukázat existenci Archoskanzenu v Modré, ve kterém je vytvořen pokus o historickou fresku (křest Bořivoje), jak asi vypadal staroslověnská liturgie a jak vypadá pražský klášter Emauzy, ve kterém se cíleně pěstoval kult k těmto světcům. V dokumentu je dále řada obrázků ze zásadních událostí života světců.

5.5.3 Odkazy na webové stránky s omalovánkami, pracovní listy a komiksy

Žáci mladšího školního věku rádi něco tvoří jednou z osvědčených forem, které se používají v hodinách náboženství a při katechezi je využívání pracovních listů typu omalovánky, osmisměrky, rébusy, kvízy aj. Následující podkapitola představuje vybrané webové stránky, na kterých jsou tyto materiály volně ke stažení.

5.5.3.1 KANAN.CZ

Název prozrazuje obsah stránky. Jedná se o KAtecheze NA Neděli. Na webových stránkách www.kanan.cz jsou vyvěšeny materiály, které mají pomoci rodičům připravit dítě na nedělní mši svatou a podat dítěti text evangelia tak, aby i ono z něj měl užitek.

Materiály pro každou neděli jsou většinou rozděleny na čtyři části. Pro den slavnosti svatých Cyrila a Metoděje jsou vytvořeny následující pracovní listy¹⁷⁷:

- Text evangelia převyprávěný do dětem přístupné formy, v tomto případě do komiksu.
- Krátké zamyšlení

„Víš, čím svátek dnes slavíme? Svatého Cyrila a Metoděje. Ano. Tito dva muži jsou pro náš národ moc důležití. Víš, proč? Začali učit lidi v naší zemi o Pánu Ježíši. Ano. Oni byli jako první apoštolové. I apoštolové chodili k lidem, kteří o Pánu Bohu ještě neslyšeli, a povídali jim o něm. A stejně to dělali Cyril a Metoděj u nás. A dnešní evangelium bylo také podobné. Pamatuješ si, o čem bylo?“¹⁷⁸

---

¹⁷⁶ Světci a svědci [online]. [cit. 16.3.2011]. Dostupné z [www: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10123417216-svetci-a-svedci/207562211000023-cytil-a-metodej/>](http://www.ceskatelevize.cz/porady/10123417216-svetci-a-svedci/207562211000023-cytil-a-metodej/).

¹⁷⁷ KANAN [online]. [cit. 16.3.2011]. Dostupné z [www: <http://www.kanan.cz/cytilametodejmezidobib.htm>](http://www.kanan.cz/cytilametodejmezidobib.htm).

¹⁷⁸ KANAN [online]. [cit. 16.3.2011]. Dostupné z [www: <http://www.kanan.cz/zamysleni/cm.pdf>](http://www.kanan.cz/zamysleni/cm.pdf).

- Hříčka s úkolem spojit Metodějovi žáky s místem, kam odešli po vyhnání z Velké Moravy.
- Omalovánka Cyrila a Metoděje. Viz Příloha č. 3.

5.5.3.2 Časopis Nezbeda

Nezbeda je zábavný křesťanský měsíčník pro děvčata a chlapce školního věku. V roce 2012 oslavili tvůrci 20. výročí od prvního výtisku. Součástí časopisu jsou vedle občasných příloh stále rubriky: rozhovory, humor, příběhy, povídání o přírodních a technických zajímavostech, povídání o událostech v církevním roce také různé příběhy a komiksy na pokračování (Otík, životopisy svatých, Kamarádi).

Na webových stránkách časopisu www.volny.cz/nezbeda.zlin, umístili redaktoři čtyřdílný barevný komiks s názvem „Cestou víry“ viz Příloha č. 5 vypovídající o životě svatých Cyrila a Metoděje. Komiks je na stánkách k volnému stažení a vytisknutí. Čtenář se tak seznámí s neznámějšími událostmi, které jsou spojovány s těmito světcí. Objevuje se zde legenda o krahujci, Konstantinův sen o vyvolení Moudrosti, život na císařské dvorní škole, kde získal přívlastek „filosof“ dvoře, misijní působení mezi Araby, Chazary i na Velké Moravě, odchod do Říma přes Benátky, smrt Konstantina, věznění Metoděje, pokřtění knížete Bořivoje a jeho ženy Ludmily, určení Gorazda za Metodějova nástupce, smrt Metoděje a zmínka o přetrvávání jejich díla až dodnes.

Texty komiksu jsou velmi pečlivě zpracované. Čtenář se dozvídá o zásadních událostech ze života bratrů včetně základních dat, což je možné vyčíst z následujícího úryvku: „Potom oba věrozvěstové se svými žáky slavili liturgii slovanským jazykem, nejdříve v chrámu svatého Petra a potom i v dalších římských kostelech. Během pobytu v Římě onemocněl Konstantin. Předvídal, že se blíží smrt, a proto se uchýlil do kláštera, aby tam strávil poslední dny svého života. Při vstupu do kláštera přijal i nové jméno – Cyril, na památku svatého Cyrila Alexandrijského. Cyril zemřel v Římě 14. února 869. Bylo mu čtyřicet dva let.“¹⁷⁹

---

¹⁷⁹ Cestou víry [online]. [cit. 16.3.2011]. Dostupné z www: <http://www.casopisnezbeda.cz/files_tiny/ke-stazeni/cestou-viry-.pdf>

Závěr

Informace obsažené v diplomové práci mají posloužit učitelům náboženství, kteří sebe i žáky 1. stupně chtějí připravit na 1150. výročí od příchodu svatých Cyrila a Metoděje, a tak reagovat na výzvy biskupů z již zmíněného pastýřského listu. Jednotlivé kapitoly nabízí učitelům náboženství podklady k co nejlepšímu uchopení tématu o svatých Cyrilovi a Metodějovi.

Tato diplomová práce byla rozdělena do pěti kapitol. První z nich se týkala vymezení pojmu svatý a vývoje kultu svatých. Druhá kapitola referovala o období mladšího školního věku. Třetí kapitola seznamovala s historickými fakty vztahujícími se k Byzancii a Velké Moravě v 9. století. Nechyběla zde ani zpráva o historicko-společenských okolnostech příchodu svatých Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu a jejich působení mezi Slovy. Čtvrtá kapitola přiblížila pojem vyučování náboženství, jeho cíle a účel. Snahou bylo i ukázat na rozdíl mezi, v našich podmínkách často ztotožňovanými, pojmy vyučování náboženství a katecheze. V poslední kapitole je přehled aktivit, rozvíjející hodiny náboženství, ve kterých jsou děti seznamovány s našimi věrozvěsty. Patří mezi ně projekt vstupů do škol s tématem Cyril a Metoděj, výtvarná soutěž Cestou dvou bratří, texty ke scénářům a dramatizaci, sada samolepek z Centra pro katechezi v Olomouci a jiné.

Za největší přínos této práce se dá považovat sestavený přehled materiálů (publikací, webových stránek, pořadů), kterých lze využít nejen pro osobní formaci učitele k rozšíření jeho poznatků o svatých Cyrilovi a Metodějovi, ale především pro lepší přiblížení života a díla svatých Cyrila a Metoděje dětem mladšího školního věku.

Dalším přínosem je podkapitola 4.3.1, kterou využijí učitelé náboženství, kteří se při výběru témat pro jednotlivé ročníky řídí osnovami vydanými ČBK 2004. V této podkapitole jsou navrženy inovace, jak do zařazeného tématu lze přidat zmínku o soluňských bratřech. Mezi přínos této práce se dá řadit také představení vyučovací metody lapbook, které se zatím v našich podmínkách nejvíce podobá tzv. portfolio. Součástí Přílohy č. 1 (přiložené k práci) je ke shlédnutí navržený lapbook s tématem svatý Cyril a Metoděj.

Navržené aktivity a materiály mohou učitelé a vychovatelé využít ve vyučování náboženství, katechezi, během víkendových pobytů s dětmi i jako námět pro celoroční téma schůzek dětí na faře. Podklady jistě uvítají i rodiče, kteří mají zájem svým dětem představit život a dílo misionářů ze Soluně, vzbudit v nich obdiv a touhu následovat příklad těchto světců. Dítě mladšího školního věku si například může na životě světců uvědomit, jak

potřebné je si osvojit cizí jazyk. Bez znalosti jazyka se staví mezi lidmi jazyková bariéra, nelze se obohatit o vzájemné myšlenky a poznatky. Děti mladšího školního věku mohou v Cyrilovi a Metodějovi vidět vzor v pílí, odvaze, sourozenecké lásce, poslušnosti vůči autoritě.

Literatura

Tištěné dokumenty:

ALBERICH, E. DŘÍMAL, L. *Katechetika*. Praha : Portál, 2008. 216 s. ISBN 978-80-7367-382-6.

BERGER, R. *Liturgický slovník*. Praha : Vyšehrad, 2008. 592 s. ISBN 978-80-7021-965-2.

Bible : Písmo Svaté Starého a Nového zákona. Ekumenický překlad. Praha : Česká biblická společnost, 1995. 296 s. ISBN 80-85810-08-5.

Centrum pro katechezi Olomouckého arcibiskupství. *Kdo (si) hraje, nezlobí aneb Scénky pro děti a katechety ke vzdělávání a zábavě*. Olomouc, 1998. 140 s.

Cyrilometodějské papežské dokumenty z let 869–1985. Velehrad – Roma : Refugium, 2003. 216 s. ISBN 80-86715-00-0.

ČAČKA, O. *Psychologie dítěte*. Tišnov : SURSUM & HROCH, 1994. 114 s. ISBN 80-85799-03-0.

ČERNÝ, J. STEINER, M. *Pověsti z Čech a Moravy II*. Všeň : ALTER, 1995. 64 s. ISBN 80-85775-39-5.

Dokumenty II. vatikánského koncilu. Praha : Zvon, 1995. 606 s. ISBN 80-7113-089-3.

DŘÍMAL, L. *Katecheze jako výchova víry*. Olomouc : Matice cyrilometodějská s.r.o., 2002. 44 s. ISBN 80-7266-122-1.

DŘÍMAL, L. Katecheze a výuka náboženství – odlišnosti a komplementarita. In *Katecheze realita a vize*. Sborník první vědecké konference konané 14.–16. září 2006. Praha : Tomáš Hamala, 2007. 74 s. ISBN 978-80-87082-01-0.

DVORNÍK, F. *Byzantské misie u Slovanů*. Praha : Vyšehrad, 1970. 396 s.

HRADEČNÝ, P. a kol. *Dějiny Řecka*. Praha : Lidové noviny, 1998. 765 s. ISBN 8071061921.

JAN PAVEL II., *Catechesi tradendae*. Apoštolská exhortace. Vydaná 16. října 1979, Řím : Velehrad, 1982. 38 s.

JAN PAVEL II., *Apoštolé Slovanů (Slavorum apostoli)*. Encyklika vydaná 2. června 1985. Řím : Křesťanská akademie, 1985, 34 s.

Kancionál společný zpěvník českých a moravských diecézí. Praha : Katolický týdeník, 2003. 618 s.

Katechismus katolické církve. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2001. 830 s. ISBN 80-7192-488-1.

Katalog výtvarných prací IV. ročníku výtvarné soutěže pro děti I. stupně ZŠ Cestou dvou bratří. Ostrava : PETARDA PRODUCTION a. s., 2009. ISBN 978-80-87247-04-4.

Katalog výtvarných prací VI. ročníku výtvarné soutěže pro děti I. stupně ZŠ MŠ a ZUŠ Cestou dvou bratří. Ostrava : PETARDA PRODUCTION a. s., 2011. ISBN 978-80-87247-08-2.

KOFLEROVÁ, Š. Program „Sv. Cyril a Metoděj“ služba škole a vyučujícím společenskovedních předmětů. *Cesty katecheze*. č. 4/2009. s. 25. ISSN 1803-7224.

KOPEČEK, P. Svátí v liturgickém slavení církve. In *Naši nebeští přátelé*. Velehrad – Roma : Refugium, 2006, s. 76-95. ISSN 1804-3356.

LANGMEIER, J. KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha : Grada Publishing, 1998. 344 s. ISBN 80-7169-195-X.

LANGMEIER, J. LANGMEIER, M. KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie s úvodem do vývojové neurofyziologie*. Praha: Nakladatelství H&H, 1998. 136 s. ISBN 80-86022-37-4.

Magnae moraviae fontes historici I. Annales et Chronicae, Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1966. 388 s.

Magnae moraviae fontes historici II. Textus biographici, hagiographici, liturgici. Brno : Univerzita J. E. Purkyně, 1967. 360 s.

MUROŇOVÁ, E., MUCHOVÁ, L. *Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1.–9. ročníku základní školy (pro nepovinný předmět náboženství v základních školách)*. Praha : ČBK, 2004. 168 s.

NĚMEC, V. Využití pramenů v Katalogu olomouckých biskupů Augustina Käsena. Analýza dřívější kritiky a vlastní výzkum. In *Střední Morava vlastivědné revue*. Olomouc : Memoria, 2011. s. 28–55. ISSN 1211-7889.

Novéna o křtu. České Budějovice: Poustevník, 2011. s. 80.

Osnovy náboženské výchovy pro základní školy. Praha: ČBK, 1996. 106 s.

PÍŤHA, P. *Svatí Cyril a Metoděj Velehrad – symbol a úkol*. České Budějovice : Poustevník v nakladatelství STUDIO GABRETA spol. s.r.o., 2010. 80 s. ISBN 978-80-86610-51-1.

PÍŤHA, P. *Slyšte slovo a zpívejte píseň : Život svatých Cyrila a Metoděje a příběh Velehradu*. České Budějovice : Poustevník ve spolupráci s maticí velehradskou v nakladatelství STUDIO GABRETA spol. s.r.o., 2012. 208 s. ISBN 978-80-86610-59-7.

Poselství křesťanských svátků: Příručka pro pedagogy základních a středních škol. Hradec Králové : Biskupství královehradecké, Katechetické a pedagogické centrum, 2010. 196 s. ISBN 978-80-254-6765-7.

PRAŽÁK, M. J., NOVOTNÝ, F., SEDLÁČEK, J. *Latinsko – český slovník*. K potřebě gymnázií a reálných gymnázií. Praha : Československá grafická unie a. s., 1933. 1348 s.

REJZEK, J. *Český etymologický slovník*. Voznice : LEDA, spol. s. r. o., 2001, 752 s. ISBN 80-85927-85-3.

RENČ, I. *Kytice z královské zahrady. Příběhy svatých ochránců Čech a Moravy pro děti*. Praha : ZVON, 1996. 120 s. ISBN 80-7113-166-0.

ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. Praha : Pyramida, 1990, 440 s. ISBN 80-7038-078-0.

SEIFERTOVÁ, L. *Dějiny udatného českého národa a pár bezvýznamných světových událostí*. Praha : Petr Prchal, 2003. 44 s. ISBN 80-239-0886-3.

SCHAUBER, V. SCHINDLER, H. M. *Rok se svatými*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1994, 702 s. ISBN 80-85527-75-8.

SCHAUBER, V. SCHINDLER, M. *Velká kniha o svatých aneb po kom se jmenujeme*. Praha : Doron, 2003. 144 s. ISBN 80-7297-038-0.

SLÁMA, J. VAVŘÍNEK, V. *Ilustrované české dějiny Slovanské osídlení Českých zemí a Velkomoravská říše velkomoravská říše* Praha : LITERA, 1996. 96 s. ISBN 80-71920-82-7.

ŠPIDLÍK, T. *Liturgické meditace na nedělní evangelia*. Liturgický cyklus C. Velehrad – Roma : Refugium, 2006. 282 s. ISBN 80-86715-57-4.

ŠPIDLÍK, T. *Prameny světla*. Velehrad – Roma : Refugium, 2000. 536 s. ISBN 80-86045-41-2.

VAŠICA, J. *Literární památky epochy velkomoravské*. Praha : Vyšehrad, 1996. 341 s. ISBN 80-7021-169-5.

VEČERKA, R. *Staroslověnská etapa českého písemnictví*. Praha : Lidové noviny, 2010. 176 s. ISBN 978-80-7422-044-9.

WEST, K. G. *Dobrodružství psychického vývoje*. Praha : Portál, 2002, 240 s. ISBN 80-7178-684-5.

Všeobecné direktorium pro katechezi. Církevní dokument. Vydání 15. 8. 1997. Praha : ČBK, 1998. 239 s.

XAVIER, L. D. a kol. *Slovník biblické teologie. Praha : Academia, 2003. 700 s. ISBN 80-200-1127-7.*

ZIMMERMANNOVÁ, M. Svátí v katechezi a ve výuce náboženství. *Cesty katecheze* č. 4/2009. s. 24. ISSN 1803-7224.

Internetové zdroje:

BENEDIKT XVI. *Světcí jsou nejdůležitějším komentářem k evangeliu* [online]. Generální audience 20. 8. 2008. [akt. 2011], [cit. 28.11.2011]. Dostupné z www: <<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=10003>>.

BOCAN, M. MAŘÍKOVÁ, H. SPÁLENSKÝ, A. *Hodnotové orientace dětí od 6 do 15 let* [online]. [cit. 2.1.2012]. Dostupné z www: <<http://www.vyzkum-mladez.cz/zpravy/1310479648.pdf>>.

Cestou dvou bratří [online]. [cit. 17.3.2012]. Dostupné z www: <<http://www.velehrad.eu/cestou-dvou-bratri-vytvarna-soutez>>.

Cestou víry [online]. [cit. 16.3.2011]. Dostupné z www: <http://www.casopisnezbeda.cz/files_tiny/ke-stazeni/cestou-viry-.pdf>.

Dějiny udatného českého národa: Díl 10. [online]. [cit. 16.3.2012]. Dostupné z www: <<http://dejiny.ceskatelevize.cz/>>.

Homeschool Share [online]. [cit. 30.3.2012]. Dostupné z www: <http://www.homeschoolshare.com/lapbooking_resources.php>.

Hrdinové Nového zákona [online]. Vysíláno 11. 12. 2008. [cit. 17.3.2012]. Dostupné z www: <<http://tvnoe.tbsystem.cz/index.php?cs/videoarchiv/hrdinove-2008-11-12>>.

IBBY Česká sekce Knihy pro děti [online]. [cit. 17.3.2012]. Dostupné z www: <http://www.ibby.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=49:2003-zlata-stuha-vysledky&catid=10:zlata-stuha-historie&Itemid=15>.

Slunečnice [online]. Vysíláno 16. 10. 201. [cit. 17.3.2012]. Dostupné z www: <[Slunečnice. http://prehravac.rozhlas.cz/audio/2460681](http://prehravac.rozhlas.cz/audio/2460681)>.

Světcí a svědci [online]. [cit. 16.3.2012]. Dostupné z www: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10123417216-svetci-a-svedci/207562211000023-cyril-a-metodej/>>.

KANAN [online]. [cit. 16.3.2011]. Dostupné z www: <<http://www.kanan.cz/>>.

Katechetické a pedagogické centrum ostravsko-opavské diecéze [online]. [cit. 17.3.2012]. Dostupné z www: <www.kpc-ostrava.archa.info>.

Lapbooking and Homeschooling [online]. [cit. 20.3.2012]. Dostupné z www: <<http://www.thehomeschoolshop.com/nhs-articles-lapbook.html>>.

Lapbooking 101 [online]. [cit. 30.3.2012]. Dostupné z www: <<http://lapbooking.wordpress.com/lapbook/>>.

Lapbooklessons [online]. [cit. 20.3.2012]. Dostupné z www: <<http://www.lapbooklessons.com/>>.

Magnesia litera [online]. [cit. 17.3.2011]. Dostupné z www: <[.http://www.magnesia-litera.cz/archive/2004](http://www.magnesia-litera.cz/archive/2004)>.

Pastýřský list k přípravám 1150. výročí příchodu Cyrila a Metoděje [online]. Vydán 28.2.2010, [cit. 8.12.2011]. Dostupné z www: <<http://www.apha.cz/pastyrsky-list-k-pripravam-1150-vyroci-prichodu-cyrila-a-metodeje/>>.

PEŠEK, J. *Seriál o katechezi 3* [online]. [cit. 17.11.2011]. Dostupné z www: <<http://www.poust.cz/article.asp?nDepartmentID=165&nArticleID=456&nLanguageID=1>>.

PIŠTORA, A. *Přípravy na Cyrilometodějské jubileum pokračují* [online]. Zpráva tiskového střediska České biskupské konference. Vydána 27.6.2011. [cit. 11.3.2012]. Dostupné z www: <<http://tisk.cirkev.cz/z-domova/pripravy-na-cyrlometodejske-jubileum-pokracuji/>>.

Podklady pro školní vzdělávací program na ZŠ pro nepovinný předmět náboženství [online]. [cit. 18.11.2011]. Dostupné z www: <<http://katechet.cirkev.cz/vyuka-nabozenstvi/skolni-vzdelavaci-program/>>.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Vydáný 1. 9. 2007. [cit. 13.3.2012]. Dostupné z www: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>.

Školský zákon [online]. Vydáný 24. 9. 2004 [cit. 10.10.2011]. Dostupné z www: <<http://zakony-online.cz/?s122&q122=all>>.

VÝVODOVÁ, M. *Přípravy na Cyrilometodějské jubileum pokračují* [online]. Zpráva tiskového střediska České biskupské konference. Vydána 17.11.2011. [cit. 11.3.2012]. Dostupné z www: <<http://tisk.cirkev.cz/z-domova/pripravy-na-cyrilometodejske-jubileum-pokracuji/>>.

Vzdělávací program Obecná škola (1.–5. ročník) [online]. [akt. 1.9.2006], [cit. 2.2.2012]. Dostupné z www: <<http://rvp.cz/informace/dokumenty-rvp/rvp-zv>>.

Vzdělávací programy pro pedagogy. [online]. [cit. 17.3.2012]. Dostupné z www: <http://kpc-ostrava.archa.info/index.php?action=main&parentId=101&id_page_category=337&seo=Vzdelavani-pro-pedagogy->.

ZÁKON č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů [online]. ze dne 24. září 2004 [cit. 10.10.2011]. Dostupné z www: <<http://www.msmt.cz/file/13233>>.

ZIKE'S, D. *Foldables: High School World History Reading and Study Skills* [online]. [cit. 24.3.2012]. Dostupné z www: <<http://daiglerworkshop.wikispaces.com/file/view/foldables.pdf>>. ISBN 0-07-865362-2. 74 s.

Znáš evangelium? [online]. [cit. 17.3.2012]. Dostupné z www: <<http://znas-evangelium.kamna.net/>>.

Seznam příloh

PŘÍLOHA Č. 1 – MATERIÁLY KE VSTUPŮM DO ŠKOL

PŘÍLOHA Č. 2 – SCÉNÁŘ KE SCÉNCĚ „BRATŘI ZE SOLUNĚ“

PŘÍLOHA Č. 3 – TEXT „O CYRILLOVI A METODĚJOVI“

PŘÍLOHA Č. 4 – OMALOVÁNKY

PŘÍLOHA Č. 5 – UKÁZKA KOMIKSU „CESTOU VÍRY“

PŘÍLOHA Č. 6 – LAPBOOK „SVATÍ CYRIL A METODĚJ“ (PŘILOŽENO K DIPLOMOVÉ PRÁCI)

PŘÍLOHA Č. 1 – MATERIÁLY KE VSTUPŮM DO ŠKOL

BYZANTSKÁ ŘÍŠE

9. století

vládce:
Michal III.

dorozumívací jazyk:
řečtina

VELKÁ MORAVA

9. století

vládce:
ROSTISLAV

dorozumívací jazyk:
SLOVANŠTINA

BRATŘI ZE SOLUNĚ

MARIE HOLKOVÁ

OSOBY:

Vypravěč, Vypravěčka, Konstantin zvaný Filozof, Metoděj,
Velek, Lešek, Kníže Rostislav, Kníže Bořivoj, Zeman,
Děvče a chlapec v krojích, Čtyři nosiči nápíšu

Vypravěčka: Psal se rok osmistý šedesátý
třetí.

Jak jen ten čas nesmírně letí!
Na věčnosti však nehybně stojí.
Tam se i dávné rány zhojí.

Vypravěč: Nebreptej zbytečné řeči,
ovšemže čas všechno léčí.
O tom vám chceme vyprávět,
nutno však ohlédnout se zpět.

Vypravěčka: Opakuji. Psal se rok osm set
šedesát tři.

Přišli k nám dva svatí bratři.
Konstantin byl mladší.
Pro znalost cizích řečí a mnoha
moudrých slov
všichni mu říkali Filozof.
Starší bratr Michal
pod tíhou povinností vzdychal.
Poznal, jak poddaní těžce žijí,
když byl vladařem v provincii.
On nechtěl v lesku světa žít,
zatoužil se v samotě skrýt.
Odešel do kláštera.

Vypravěč: To ovšem nebylo včera.
A dostal jméno Metoděj.
Za to mu velkou chválu vzdej!
Tehdy však ještě neměli autodopravu,
na koních přijeli na Velkou Moravu.

Vypravěčka: Minulost neznamená ztracený
svět,

ať krásná, či plná béd,
je přece naše.
Poslyšme tedy s úctou a plaše
ten dávný hlas.
Stopujme s láskou minulý čas.

*(Oba vypravěči odejdou. Mezitím přišli na
scénu oba bratři. Metoděj usedne na židli
a čte knihu. Konstantin si v koutě klekne
před ikonou a modlí se. Požehná se a při-
stoupí k Metodějovi)*

Filozof: Bratře ze všech nejmilejší,
chci ti říct, jak mě to těší,
že mohu s tebou přebývat.

Metoděj: I já jsem tomu velmi rád.
Zde v tichu klášterních zdí
společná modlitba krásně zní.

Filozof *(napřed krátce zanotuje žalm
Hospodin je můj pastýř):*

Halím svou tíseň do zpěvu.
Přijel jsem k tobě na návštěvu
a nechce se mi odtud odejít.
Zas budu muset ve světě žít.
(Zakryje obličej rukama)

Metoděj *(mu ruce sundá):*

Konstantine, můj bratře drahý,
vždyť všechny naše snahy
směřují k plnění vůle Boží.
Přijměme proto vše, co Pán na nás vloží.

Filozof: Souhlasím. Amen.

Má předtucha mě asi klame.

- Bůh budiž pochválen,
ať už se, co chce, stane.
(*Vejde Velek a Lešek*)
- Velen: Jsme poslové knížete Rostislava,
budiž mu čest a sláva,
jakož i vašemu císaři!
Ať se mu dobře daří,
v mládí i ve stáří.
- Lešek (*k Velkovi*):
Neztrácej zbytečně mnoho slov.
Je tu kněz jménem Filozof?
- Filozof (*přistoupí blíže*):
To jsem já, odkud jdete?
- Velek: Spěcháme za tebou rychlostí ohaře.
Neseme dopis od tvého císaře.
- Filozof (*k Metodějovi*):
Už je mi neblaze.
Má předtucha mi šeptá do ucha,
že ztrácíme klášterní klid.
(*Vezme od Leška dopis a čte*)
Ano, ano, musím odejít.
Ale ty, bratře, smíš se mnou jít!
Na Velkou Moravu
hlásat tam Pána Krista.
- Metoděj: A je ta zpráva jistá?
(*Prohlíží pečeť na listině*)
- Lešek: My jsme jen část velké družiny,
která po dlouhé hodiny,
dny a týdny putovala,
aby císaři s prosbou o slovanské kněze
bohaté dary odevzdala.
- Velek: Jako máte hlavní sídlo vladaře Caři-
hrad, my na Moravě máme zas Velehrad.
(*Metoděj a Filozof si něco šeptají*)
- Filozof: Už jste něco slyšeli o Kristu, našem
Pánu?
- Lešek: Ano, že otvírá ke spáse bránu.
Cizinci, neznalí naší řeči,
marně u kříže klečí.
Leckterý vladyka se již pokřtít dal,
ale pohanskou duši má dál.
- Filozof: Víš, co obsahuje tento list?
- Lešek a Velek: Neumíme číst.
Filozof: Jaký je váš lid?
Velek: Miluje práci a klid,
v bitvě ho nebolí ramena,
ale neznáme písmena,
proto číst nikdo neumí.
- Metoděj: Ovšem, to se rozumí.
Lešek: Copak nám nemůžeš písmena dát?
Vždyť máme po nich přímo hlad.
- Filozof: Přijdu s bratrem velice rád
na ten váš krásný Velehrad,
až pro vaše syny rodné
vymyslíme písmo vhodné.
- Velek: My dva na Velehrad pospíšíme,
tvůj příslib knížeti vyřídíme.
Naše družina zůstane v Cařihradě,
aby ti byla ku poradě
ve všem, co ještě vědět chceš,
nežli se na Velehrad rozjedeš.
(*Poslové se ukloní a odejdou*)
- Filozof: Ta moje předtucha mne neklamala.
Metoděj: Nevěstila nic zlého.
Filozof: Klášterní samotu mi vzala.
Metoděj: Pamatuj, že na zemi nic není tvého.
Ani klášterní samota tu není jistá.
- Filozof: Máš pravdu, bratříčku.
Půjdeme hlásat Krista.
To jen tak chvíličku, jak z mraku blesk,
udeřil na mne starý stesk.
- Metoděj: Já na ten Velehrad odejdu velmi
rád. Vždyť budem spolu v radostech
i bolu.
(*Oba odejdou*)
- Vypravěčka: Na Velké Moravě veliký jásot
byl, když vítali z dlouhé cesty
dva věrozvěsty.
- Vypravěč: Přijeli s družinou moravskou
i byzantskou, v ní mnoho kněží,
spočítat lze je stěží.
- Vypravěčka: Vpředu Filozof
v kněžském rouše
řídí krásného bělouše.

- Za ním Metoděj na hnědáku
se podobá lehkému ptáku,
který přilétá se vzácným darem,
s písní a duševním jarem.
- Vypravěč: Když přišla zpráva o jejich pří-
chodu
na velký Velehrad,
kníže Rostislav je přivítal
velmi rád.
- Vejde kníže Rostislav s družinou, ve které
mohou být i dívky, a oba bratři. Dva muži
podají bratřím sůl a chléb.*
- Rostislav: Vítejte, vzácní hosté.
Přijměte pohoštění prosté,
jak je zvykem v naší zemi.
Vítáme vás s lidmi všemi.
Vašimi moudrými hlasy
dojdeme všichni spásy,
proto jsem vás povolal,
aby nás Bůh na milost vzal.
- (Oba bratři se hluboce ukloní, zatímco kníže
mluvil, snědí kousek chleba)*
- Filozof: Přišli jsme ve jménu Pána Ježíše
Krista,
ve kterém je naše spása jistá.
Nechť v této zemi nikdy není svár,
nesem ti, kníže, vzácný dar.
(Podá knížeti skříňku)
- Metoděj: Jsou to ostatky mučedníka,
„svatého papeže“,
jenž v nebi drží otěže
mocné přímluvy,
za ty, kdo ho vzývají.
- Kníže: A jak ho nazývají?
- Metoděj: Papež Kliment první.
- Filozof: Byl umučen, utopen v Černém moři.
Proto tak láskou hoří
pomáhat všem,
kdo bolest snáší.
- Metoděj: Jeho přímluva smutek plaší.
*Kníže převezme skříňku a dá ji jednomu
sloužícímu ze své družiny.*
- Filozof *(podá knížeti knihu)*:
Zde, milý kníže Rostislave,
je slovo Boží pravé,
před kterým duše klečí,
je přeloženo do vaší řeči.
- Kníže: Čtení je pro nás těžká věda.
- Filozof: Je k němu přiložena abeceda.
- Kníže *(se dívá na papír s abecedou)*:
Vypadá to jak nožky pavoučí.
- Metoděj: Čtení se mládež brzy naučí.
- Všichni průvodem odejdou, vejdou Vypravěč
a Vypravěčka.*
- Vypravěč: Kníže Rostislav pořádal oslavu,
pozval českého knížete
na Velkou Moravu.
- Vypravěčka: To už Moravané většinou byli
křesťané, sami u stolu hodovali,
pohanům jídlo na zemi podávali.
- Několik hostů sedí u stolu,
několik na zemi.*
- Bořivoj *(ze země povstane)*:
Jsem český kníže Bořivoj
a služebníků mám doma celý roj
a tady, v cizím kraji,
mi jídlo na zem dají.
- Zeman *(také povstane)*:
Seděls nám proto u podnoží,
žes pohan, a my děti Boží.
- Bořivoj: Já však chci křesťanem být,
nevím však, jak to zařídit.
- Zeman: Nastav uši k dobré radě,
pobuď zde na Velehradě,
kněz tě poučí, co je víra
a že křtem hříchy stírá.
- Bořivoj: Mám své vady, mám i klady,
uposlechnu té tvé rady,
chci být také křesťanem,
hned teď půjdu za knězem.
Nevím ale, kde ho vyhledat.
- Zeman: Ukážu ti to rád.

- Všichni: Půjdem s tebou, milý kníže,
když tě přivede to k víře.
(*Všichni odejdou*)
- Vypravěč: Jak řekli, tak učinili.
Nevím, jak dlouho byl kníže
na Velehradě.
- Vypravěčka: Až mu vyrostly vousy na bradě.
- Vypravěč: Děvče, drž ten zobák svůj,
o vážných věcech nežertuj!
- Vypravěčka: Tak už se nezlob na mne.
Bořivoj se vrátil do své země.
Slíbil manželce Ludmile,
své paní přemilé,
že ona také bude poučena
a brzy také pokřtěna.
- Vypravěč: Metoděj a Filozof úspěšně hlásali
Krista. Měli však i nepřátele, ti měli pro-
lhaná ústa.
- Vypravěčka: I v rámci církve se najdou
Jidáši, kteří jsou plni závisti,
úspěchy jiných nesnáší.
Žalovali u papeže,
bludy velké jako věže
prý ti bratři hlásají,
ty své bludy trouší všudy,
žalmy slovansky jen zpívají.
- Vypravěč: Putují bratří podruhé do Říma,
papež je přátelsky objímá.
- Vypravěčka: Metoděj doposud knězem není,
obdržel od papeže kněžské svěcení.
- Vypravěč: Papež se ujistil,
že jejich víra je čistá,
směli dál slovansky hlásat Ježíše Krista.
Z jejich slov září síla
velkého Božího díla.
- Vypravěčka: Na hlavě staršího bratra mitra
se skvěje,
papež jmenoval arcibiskupem Metoděje.
Jenže, jenže bohužel,
Filozof v Římě ochořel.
Zatoužil po řeholním šatě,
ať žít, či zemřít, chce svatě.
A nazvali ho Cyrilem.
- Vypravěč: Pak už nespátril naši zem.
*Vejdou Cyril a Metoděj, který je už připra-
ven na cestu.*
- Cyryl: Buď sbohem, drahý Metoději.
Vidíš, celý se chvěji.
Už se na této zemi nespátríme.
- Metoděj: Spátríme se v nebi.
- Cyryl: Ano, to víme,
spátríme se v nebeské bráně,
nežili jsem přece planě.
- Metoděj: Nebudem spolu lámat chleba,
modli se za mne, bude to třeba,
ať mne nešálí nepřátel řeči klamně.
- Cyryl: Budiž ti na cestu anděl dán,
ať se vše stane, jak chce Pán.
Pozdravuj ode mne Moravany.
Dál jim otvírej nebes brány.
Ať tento dobrý lid
může jen v míru žít.
- Metoděj: Budu se vracet přes Panonii.
Tam naši věřící také žijí.
- Cyryl: Bůh tě doprovázej!
(*Žehná Metodějovi, pak poklekne Cyril*)
- Metoděj: I tobě Bůh požehej!
*Oba se obejmou a odcházejí. Z druhé strany
přicházejí oba Vypravěči.*
- Vypravěč: Jen stručně vám vypovíme,
co o svatých bratřích víme.
- Vypravěčka: Návrat Metoděje nebyl hladký.
Když putoval zpátky,
z Panonie byl unesen,
do Řezna v Němcích zavlečen,
tam dán krutě do vězení,
větší zločin nad to není.
- Vypravěč: Uplynuly čtyři roky,
nežli vyšel z chladných stěn,
papež učinil příslušné kroky,
Metoděj byl propuštěn.
- Vypravěčka: Žil pak mezi Moravany,
než mu zazvonily hrany,

- v roce osm set osmdesát pět
řekl naposled několik vět.
- Vypravěč: Svolal církevní poradu
a tázal se jich na radu,
zdali má v otcovské něze
Gorazda, schopného kněze,
dát jim místo sebe,
necht' on je dál vede.
- Vypravěčka: Na to zvědava jsem,
co zatím bylo s Cyrilem?
- Vypravěč: Za únorového večera
odešel Cyril navždy z kláštera,
a to rovnou do nebe.
- Vypravěčka: Tam ho už nic nezebe.
- Vypravěč: Nebuď prostořeká,
i na tebe smrt čeká.
Bylo to v roce osm set šedesát devět,
kdy směl už Cyril s anděly pět,
Bohu chvály zpívat
a na svatou Pannu se dívat.
- Vypravěč: I když Bůh byl na Moravě ctěn,
Gorazd byl s kněžími vyhoštěn,
protože Rostislav byl poražen,
vládl teď synovec Svatopluk.
- Vypravěčka: No, to byl darebný kluk,
co ten do toho leze?
- Vypravěč: Měl raději německé kněze,
slovanskou bohoslužbu zakázal,
německým kněžím do noty hrál.
- Vypravěčka: To Gorazd, ten byl prima,
nešel si stěžovat do Říma,
rozeslal učedníky do různých zemí.
Bratřil se rád se Slovy všemi.
I přinášeli slovo Boží,
cennější než zlaté zboží,
tak pracovali ze všech sil,
jak Metoděj jim kdysi uložil.
- Vypravěč: Gorazd byl věrný služebník Páně,
námahou mu šedivěly skráně,
pěkně pěstoval úrodu Boží,
vždyť jednou z ní úcty složí.
- Vypravěčka: To vyúčtování už dávno
odevzdal a Bůh mu za ně nebe dal.
Co chcete o tom vědět více,
zeptejte se některého strýce
anebo své tetky,
popřípadě ve škole katechetky.
- Poznámka pro režii: Všichni účinkující vejdou
na jeviště, postaví se do řady, čtyři pone-
sou na tyči nápisy s daty narození a úmrtí
obou bratří.*
- První nápis:*
Konstantin – Cyril – Filosof
byl narozen r. 827.
- Všichni společně:
Bůh budiž veleben.
- Druhý nápis:*
Konstantin – Cyril – Filosof
zemřel r. 869.
- Všichni společně:
Přimlouvej se za nás.
- Třetí nápis:*
Metoděj – narozen asi roku 816.
- Všichni společně:
Přimlouvej se za náš národ.
- Čtvrtý nápis:*
Metoděj zemřel r. 885.
- Všichni společně:
Oslavujme Boha a jeho svaté. Aleluja.
- Všichni se ukloní a odejdou.*

PŘÍLOHA Č. – 3 OMALOVÁNKA

PŘÍLOHA Č. 4 – TEXT „ O CYRILovi A METODĚJOVI“

O Cyrilovi a Metodějovi

Osoby: Vypravěč, Konstantin, Metoděj, Čeněk

Vypravěč: Cyril a Metoděj se narodili v daleké zemi na východě. Pocházeli z rodiny, v níž bylo sedm dětí. Cyril byl z nich nejmladší a také nejnadanější. Už v mládí ovládl několik jazyků. Jedním z nich byl i jazyk Slovanů, žijících v okolí jeho rodného města. Cyril se díky svému nadání dostal brzy do blízkosti císařského dvora. Tam však poznal, jak se lidé pomlouvají, jak se snaží vlichotit do císařovy přízně. Proto se odebral do kláštera, kde působil jeho bratr Metoděj. Tam se oba bratři zabývali myšlenkou přesvědčit Slovanů, kteří měli vlastní bohy, aby věřili v Boha jediného. Aby jejich působení bylo účinnější, vytvořil Cyril první slovanskou abecedu a přeložil první církevní texty. Abeceda se nazývala hlaholice (glagolice) od slova glagol, hlas. V roce 864 byli oba bratři pozváni knížetem Rastislavem na Moravu, aby tam šířili křesťanskou víru. Přivázeli s sebou ostatky křesťanského mučedníka Klimenta.

Rastislav: Přistupte blíže, svatí mužové. Jsem rád, že jste dorazili. Císař Michal vyslyšel mé prosby a poslal vás, kněze, které zná celý křesťanský svět.

Konstantin: Nejsme svatí, jsme jen služebníci boží. Přicházíme v pokoře. Chceme sloužit tvému poddanému lidu a pomoci mu, aby věřil v jediného boha.

Metoděj: Procházeli jsme tvou říší, kníže Rastislave, a po tom, co jsme spatřili, musíme říci, že nevíme, zda naše síly budou na takový úkol stačit.

Konstantin: Mnoho tvých poddaných, kníže, žije stále v tmách. V zemi jsou vedle kostelů i pohanské posvátné háje.

Metoděj: Někteří lidé říkají, že vyznávají naši víru, ale svými skutky to popírají.

Konstantin: Viděli jsme, jak se tví poddaní opíjejí medovinou a jak žijí v rozporu s Boží pravdou.

Metoděj: Jestli má být naše poslání úspěšné, pak ty, kníže, nám musíš být nápomocen.

Rastislav: Ano, vím, že vás čeká mnoho práce. Já sám vám budu pomáhat, jak jen budu moci. Ale nebudete začínat z ničeho. V roce 845 přijalo čtrnáct českých vévodských rodin svatý křest.

Čeněk: Snadné to mít nebudete. Ludvík, král francký, posílá do naší země kněze, kteří neumějí náš jazyk.

Rastislav: Chce tím upevnit svou moc. Má zájem, aby jeho vliv u nás vzrůstal.

Čeněk: Stejně to dělal i jeho děd, Karel Veliký.

Rastislav: Aby mohl náš lid přijmout křesťanskou víru, musí kněžím rozumět.

Čeněk: Ludvík chce Moravu podřídit biskupství pasovskému.

Metoděj: To jsou světské spory a do těch my zasahovat nebudeme.

Konstantin: Jestli bude naše posláni úspěšné, pak budeme svatého otce prosit o zřízení samostatného biskupství pro země slovanské.

Metoděj: To však bude možné, až veškerý lid v zemi přijme křesťanskou víru za svou.

Konstantin: Po celé zemi, kníže, budeme zakládat nové stánky boží.

Metoděj: Chystáme se přepsat evangelium do slovanské řeči. Proto jsme vytvořili i nové písmo.

Konstantin: Naše kázání budou tví poddaní poslouchat v rodné řeči a v rodné řeči budou i zpívat.

Metoděj: Ano, naučíme je také svatému zpěvu.

Konstantin: Všechny pohanské modly dáme zničit. Staří bohové, lesní, vodní i ostatní musí zmizet.

Metoděj: Najdou se ale lidé, kteří po nich budou truchlit. Začnou utíkat do lesů a skrytých údolí a budou nás nenávidět.

Rastislav: Vaše učení musí poznat i v Panonii. Tam rovněž žijí Slované.

Metoděj: Do Panonie se vydám v brzké době já.

Konstantin: Měl by být také pokřtěn český kníže Bořivoj a jeho žena Ludmila.

Rastislav: Vyšlu do Čech posly, aby Bořivoje uvědomili.

Vypravěč: Čtyři roky působili Konstantin a Metoděj na Moravě a v roce 867 se oba bratři chystali na dalekou cestu do Říma, aby podali zprávu Svatému otci, papeži.

Konstantin: Velký kníže, vykonali jsme pro tvůj lid, co bylo v našich silách.

Metoděj: Nyní se připravujeme k cestě do Říma, abychom složili účty ze svého konání Svatému otci.

Rastislav: Musí tomu tak opravdu být? Mám zprávu, že bavorští kněží vás v Římě pomlouvají.

Metoděj: Zlá slina se snadno hodí. My však nemáme obavy, protože naše svědomí je čisté. Pracovali jsme jen pro větší slávu Boží.

Rastislav: Bavorští kněží jsou však jiného názoru.

Čeněk: Oni tvrdí, že slovo Boží lze pronášet jen třemi jazyky. Hebrejským, řeckým a latinským. Slovanský jazyk prý není vhodný.

Konstantin: Což nepadá déšť od Boha na všechny bez rozdílu? Což slunce svítí jen na někoho? Nedýcháme snad všichni stejný vzduch?

Metoděj: Nechápeme, proč bavorští kněží chtějí, aby některé národy byly slepé a hluché. Vždyť v Písmu svatém stojí: „Chvalte Boha, všichni národové, vychvalujte jej, všichni lidé, a vše, co dýchá, chval Hospodina.“

Rastislav: Vydejte se tedy za Svatým otcem.

Vypravěč: Papež Hadrián II. dílo obou bratří schválil. Přikázal, aby Konstantin a Metoděj sloužili mše ve čtyřech hlavních chrámech Říma. Tak poprvé zazněl při bohoslužbách v Římě slovanský jazyk. Konstantin se však za pobytu v Římě roznemohl. Vstoupil zde do jednoho z řeckých klášterů a přijal jméno Cyril. Když cítil, že počet jeho dní se blíží ke konečnému číslu, povolal k sobě bratra.

Konstantin: Hle, bratře. My dva jsme byli dvojspřeží. Zůstala za námi jediná brázda. Já brzy skončím svůj den, ty však naše učení nikdy neopouštěj.

Metoděj: Bratře, opustíš-li mne, bude můj život na této zemi mít do konce mých dní hořkou příchut'.

Vypravěč: Cyril zemřel v únoru 869. Bylo mu dvačtyřicet let. Metoděj bratrova slova vyslyšel. Na Moravě působil, obklopen žáky, ještě šestnáct let.

PŘÍLOHA Č. 5 – UKÁZKA KOMIKSU „CESTOU VÍRY“

CESTOU VÍRY

1. díl

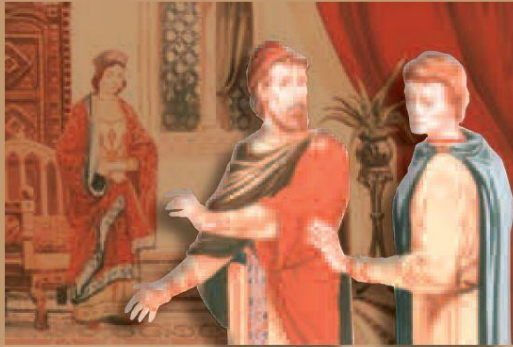
život sv. Cyrila a Metoděje

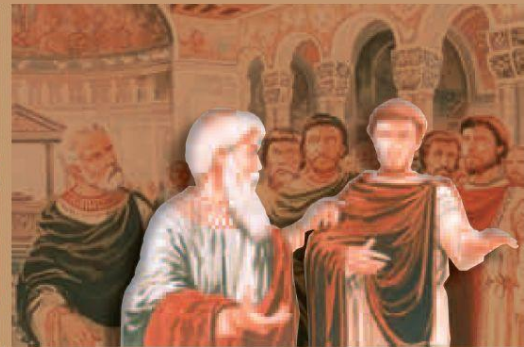
Roku 827 se ve městě Soluni, ve kterém hlásal evangelium již svatý Pavel, v jedné rodině narodil chlapec. Při křtu dostal jméno Konstantin. Jednou šel Konstantin se svými přáteli lovit pomocí dravých ptáků – krahujců. Jakmile Konstantin pustil svého krahujce, zvedl se silný vítr a krahujce mu odnesl. Chlapec byl z toho tak smutný, že dva dny nic nejedl. Potom ale pochopil, že není moudré připoutat své srdce k pozemským věcem.

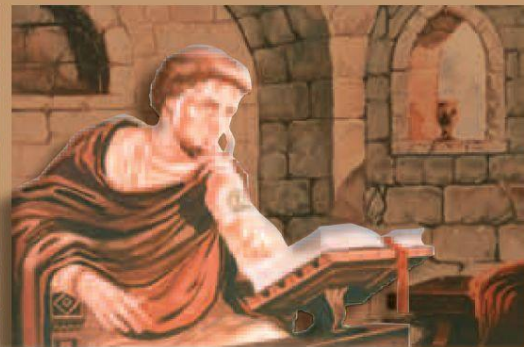
Zanedlouho měl Konstantin zvláštní sen. Zdálo se mu, že vévoda shromáždil všechny dívky z města a potom jej vyzval, ať si některou z nich vybere. Konstantin si zvolil tu nejkrásnější. Jmenovala se Sofia, to znamená „moudrost“. Od toho okamžiku se Konstantin rozhodl hledat pravou moudrost. Ve škole byl nejlepším žákem a brzy dostal pozvání, aby šel studovat do hlavního města spolu s mladým císařem Michalem III. Tam mohl Konstantin studovat u nejlepších učitelů. Kromě filozofie a jiných věd se věnoval také studiu Písma Svatého.

V císařské dvorní škole zůstal Konstantin asi šest let. Na konci studia mu jeden z císařových úředníků nabídl za manželku svou dceru a zároveň mu slíboval i získání vysokého úřadu od císaře. Konstantin to všechno odmítl, mnohem více si zamiloval Boha a jeho moudrost. Po nějaké době Konstantin přijal kněžské svěcení a stal se knihovníkem u cařihradského patriarchy.

Konstantin také přijal místo učitele filozofie. Svým žákům dokázal nejen předávat znalosti, ale byl jim vzorem i vlastním životem. Konstantin svou moudrostí udivoval nejen své mladé žáky, ale rovněž staré a zkušené muže. Pověst o Konstantinově moudrosti se tak šířila stále víc. Lidé ho nazývali Konstantin filozof.

Také císař dobře znal Konstantinovy schopnosti, a tak ho určil členem poselstva, které se mělo vypravit k Arabům. Konstantin měl u nich obhajovat Křesťanskou víru. Ani učení Arabové nedokázali soupeřit s Konstantinovou moudrostí, a proto se ho snažili otrávit jedem. Bůh však Konstantina chránil a on se tak mohl šťastně vrátit domů. Po této cestě ale zatoužil po samotě. Opustil rušné hlavní město a odešel na horu Olymp do kláštera ke svému bratru Metoději, aby tam žil jako mnich.